

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Veronika Janovská

Proměny obce Bludova v letech 1918-1948

(History of Bludov in the years 1918 to 1948)

V Praze 2011

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní doc. PhDr. Janě Čechurové, Ph.D. za kvalitní vedení a věcné připomínky při psaní mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem uvedenou práci zpracovala samostatně, že jsem použila jen těch pramenů a seznamu literatury, jež jsou uvedeny na konci práce a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia k získání jiného nebo stejného titulu.

V Dolních Břežanech dne 24. května 2011

Veronika Janovská

.....

Anotace

Předkládaná bakalářská práce vykresluje průběh událostí let 1918-1948 v obci Bludov, která se nachází na severní Moravě 4 kilometry jihozápadně od bývalého okresního města Šumperk. Období těchto třiceti let přineslo mnoho přelomových okamžiků. Patří mezi ně vznik první Československé republiky, Mnichovská dohoda a s ní spojená německá okupace, osvobození a obnovení Československa. V práci je zpracován vliv těchto významných událostí na místní obyvatelstvo. Práce pojednává také o politickém vývoji, společenských proměnách a rozvoji obce. Zvláštní pozornost je věnována škole a školnímu životu, který tvořil významnou složku každodennosti.

V kulturní oblasti je vylíčena činnost spolků a jejich provázanost se životem obce mezi přední spolky zde patřily tělovýchovné jednoty Sokol a Orel. Podstatná část práce zachycuje politické poměry v obci, obecní volby a zastoupení stran v obecních radách, kdy nejvíce hlasů ve volbách získávala strana lidová. Kapitola o německé okupaci vystihuje každodenní život obyvatel obce a jeho politické a společenské proměny, Bludov byl totiž po Mnichovské dohodě připojen k Německé říši. V úseku věnovaném období 1945-1948 jsou řešeny problémy spojené s obnovou Československa a důsledky z toho vyplývající pro obyvatele: změny v politickém uspořádání, odsun Němců, rekonstrukce poničené obce.

Vše je zasazeno do kontextu obecných souvislostí. Každá z kapitol poskytuje pohled na jednotlivá období – první republiku, německou okupaci a léta 1945-1948. Ve zkratce je zachycena v poslední době medializovaná kauza smrti majitele mlýna Huberta Habermanna, která se dostala do obecného povědomí následným knižním a filmovým zpracováním. K dokreslení jsou použity i citace z dobových kronik.

Klíčová slova:

Regionální historie

První republika

Německá okupace pohraničí

Období 1945-1948

Annotation

The thesis projects the course of events during the years 1918-1948 in a village called Bludov, which is situated in the North Moravia 4 kilometres south-west from the former county capital Šumperk. The period of these 30 years brought a lot of breaking points. Amongst which belong the following events: establishing of the first Czechoslovak Republic, Munich agreement and with that connected German occupation; and Czechoslovakia liberation and restoration. The thesis elaborates the influence of these significant events on the population. The thesis dissertates about the political development, social changes and the municipality development. Special attention is given to school and scholastic life, which formed a significant part of the everyday life.

In the cultural area, the activity of institutions and clubs and their cohesion with the community life is being described. The most notable institutions were educational and physical training clubs Sokol and Orel. An essential part of the thesis covers also political circumstances in the village, municipal elections and political parties' representation in the municipal councils, when most of the votes were received by the People's Party. The chapter about the German occupation describes everyday life of the community inhabitant, and political and social changes as Bludov became a part of the German empire after the Munich agreement. In the section dedicated to the period of 1945-1948 problems connected with restoration of Czechoslovakia and its implications are discussed. The implications being change in the political organization, German exodus, and reconstruction of the damaged village.

All problems are being discussed and solved in the context of general coherence. Each of the chapters gives a point of view on separate periods – The First Republic, German occupation and years 1945-1948. The death of a mill owner Hubert Habermann, which has been hyped in the media recently, is discussed in short. This event is well known by its book and film elaboration. In order to create a full picture, quotations from contemporary chronicles are used.

Key words:

Regional history

The First Republic

Borderland occupation

Period 1945-1948

Obsah

ÚVOD	7
1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O OBCI	11
1. 1 Poloha obce	11
1. 2 Historický vývoj do roku 1918	12
1. 3 Struktura obyvatelstva	15
2 PRVNÍ REPUBLIKA	19
2. 1 Konsolidace poměrů	19
2. 2 Politický vývoj	21
2. 3 Školní život v obci	25
2. 4 Hospodářská krize	27
2. 5 Společenský a kulturní život	29
3 OD MNICHOVA K OSVOBOZENÍ	36
3. 1 Mnichovská dohoda a připojení k Německé říši	36
3. 2 Správní záležitosti	39
3. 3 Události v obci	42
3. 4 Škola a život za okupace	49
3. 5 Konec války a osvobození	54
4 TŘI POVÁLEČNÉ ROKY	57
4. 1 Obnovení Československé republiky	57
4. 2 První poválečné okamžiky	59
4. 3 Politická situace v Bludově	62
4. 4 Habermannův případ	65
4. 5 Společnost a škola	67
ZÁVĚR	74
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	78
SEZNAM ZKRATEK	83
PŘÍLOHY	84
SEZNAM PŘÍLOH	91

Úvod

Během doby třiceti let, která uplynula od vzniku první republiky až do února 1948, zaznamenala česká (československá) společnost značný vývoj a proběhlo mnoho zlomových událostí. Prvním významným mezníkem je vznik Československé republiky 28. října 1918, po kterém následoval vývoj samostatné československé společnosti, kdy obyvatelstvo mohlo rozvíjet své představy ve svobodném státě. Určitý negativní vliv měla velká hospodářská krize, která vypukla v roce 1929. V Československu se však její dopad projevil o něco později. Dalším důležitým přelomovým bodem je rok 1938 a s ním spojená Mnichovská dohoda a zabránění pohraničí, po kterém následovalo šestileté období německé okupace. Strádání během války ukončilo osvobození sovětskými a americkými vojsky. Období tří let od května 1945 až do února 1948 je nazýváno lidovou demokracií, kdy zůstal stále zachován demokratický princip, nicméně se začínaly projevovat socialistické prvky. Působení tzv. třetí republiky, jak se někdy tři poválečné roky nazývají, je ukončeno vládním převratem v únoru 1948.

Ve své práci se budu zabývat průběhem těchto třiceti let v obci Bludov nacházejícího se na severní Moravě. Ráda bych zachytila proměny, které obec prodělala ve významných meznících českých dějin dvacátého století. V návaznosti na přelomové okamžiky se budu zabírat změnami, jež z nich plynuly pro obyvatele. Jestli zásadně ovlivňovaly společenský život nebo do něho nepřinášely nic nového a jakým způsobem se dokázalo obyvatelstvo s nimi vypořádat, jaký na ně měly vliv. V obdobích mezi těmito význačnými událostmi bych se ráda věnovala politickému vývoji obce (jaká strana získávala ve volbách nejvíce hlasů, kdo se stal starostou atd.), společenskému a kulturnímu (spolkový život, ochotnická divadla, knihovna atd.), a dále také škole, jelikož tvořila podstatnou součást dění v Bludově. Jak působily nové politické konstelace na obyvatelstvo, zda na ně měly nějaký pozitivní nebo negativní dopad? Mohli lidé z malé obce na severní Moravě nějakým způsobem ovlivnit politický vývoj, nebo pouze prožívali jeho důsledky? Lišila se v něčem tato obec od jiných, nebo zapadá mezi tučt dalších podobných? Na tyto základní otázky bych chtěla ve své práci odpovědět v kontextu politických dějin.

V členění kapitol je zachována chronologická posloupnost, kdy první z nich se zaměřuje na zeměpisné určení, strukturu obyvatelstva a vývoj do roku 1918. Každému historickému úseku se věnuje samostatná kapitola. Ty jsou poté dále děleny tématicky na podkapitoly, věnující se politickým událostem a běžnému životu v obci, jako např. společenským událostem a škole.

Regionální historie je u nás velmi oblíbená, a to nejenom v poslední době. „V diskusi o regionálních dějinách bylo zdůrazněno, že toto specializované historické bádání má dvojediný úkol: přispět k sebezpoznání dané územní společenské struktury či lidské pospolitosti a zároveň obohatit historické poznání o společnosti jako celku.“¹ Pod pojmem region je chápán nějaký menší územní celek než je stát, popřípadě také větší jako jsou světadíly nebo skupiny států. V rámci jednoho státu můžeme dělit jednotlivá území, regiony, až na sídelní struktury, obce, někdy se proto mluví o místních dějinách.

Vymezení regionu závisí na potřebách konkrétní práce, může to být pomocí geografických celků, hospodářských a ekonomických faktorů nebo podle politického členění. Co se týká zachycení dějin obcí, definice prostoru je jednoduchá, většinou se jedná o katastr dané obce. Důležitější je časové ohraničení, ve kterém je zachycen vývoj obce, popřípadě určení nějaké problematiky či události. Obecný kontext, mezinárodní a státní události tvoří součást takovéto práce o regionu. Promítají se v určité podobě do historie konkrétní oblasti a upravují se podle zvláštností a podmínek území. Studie o jednotlivých obcích se liší i ve způsobu charakteristiky období nebo témat. Každá práce pojednávající o některé obci by měla obsahovat určité základní okruhy, o kterých autor píše, například: přírodní podmínky, demografický vývoj, ekonomickou strukturu, sociální, politické, školní a kulturní poměry atd.² Pro účely své práce jsem si vybrala pouze některá témata z tohoto výčtu, která pokládám za důležitá zmínit, jelikož se v mém případě jedná o časově omezené historické pojetí a ne o zachycení celistvého náhledu na určitou obec.

Pramenná základna k tématu je dosti široká. Nejdůležitější pro sledované období a danou problematiku jsou kroniky, obecní a školní, kterých je hned několik. Jednak kronika místní školy, která byla vedena od roku 1877. Od školního roku 1907-1908 do roku 1928 jí psal ředitel školy František Lehar. Po dobu dvou let pokračuje v psaní prozatímní ředitel František Pešák, následně byl nahrazen novým ředitelem Metodějem Kubíčkem. Každý z nich má svůj osobitý styl psaní, ale nepíše pouze o školních záležitostech, zmiňují se i o dění v obci, tudíž kronika přináší cenné informace i pro dějiny obce.

Obecní kronika nese název Pamětní kniha obce Bludova. Psal ji od roku 1927 místní kronikář Jan Šaj, který se vzdal své funkce v únoru 1932 „pro nedostatek svobody slova a nedostatek ochoty, s jakou se potkával, zjišťuje potřebné údaje pro kroniku“.³ Ve vedení kroniky pokračuje Karel Dytrt, který učí též na bludovské škole. Po jeho přesídlení

¹ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004, str. 5.

² Viz BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M. *Regionální dějiny...*, str. 5-20.

³ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 48.

do Českého Bohdíkova v roce 1937 vykonává funkci kronikáře učitel měšťanské školy Josef Dohnal. Kronikářem zůstal až do svého odchodu z Bludova v říjnu 1938, jeho zápis je ale pouze za jeden rok, neboť nestihl zapsat události roku 1938.

Během okupace nikdo české kroniky nevedl, psány byly pouze německé, obecní kronika – Unsere Dorfbuch a školní kronika německé obecné školy v Bludově. Po válce se stává obecním kronikářem Václav Blažek, ředitel školy, který válečné události podává, jak sám píše: „dle vlastního, z malé části i z cizího zapamatování, nebo dle písemných dokladů v obecním archivu. O poznámky vlastní ani cizí, zapisované postupem času, nemohl [se] opřít. Nebylo jich.“⁴ V psaní kroniky pokračuje dále a zachycuje i poválečné události. Od roku 1945 mají školy, obecná a měšťanská, každá svou kroniku, kterou vedou ředitelé škol.

Podrobnější informace jsem také získala pro období do roku 1945 ve fondu Archiv obce Bludov (AO Bludov), který je uložen ve Státním okresním archivu v Šumperku (SOkA Šumperk), a pro období do roku 1948 ve fondu Místní národní výbor Bludov (MNV Bludov) uloženém tamtéž. Fond AO Bludov je zpracován pouze částečně, tudíž je práce s ním problematická, ale základní agenda je zachycena a inventarizována. Všechny citace z kronik a dobových pramenů jsou zachovány v původní podobě.

Literatury k celkově zpracovaným dějinám Bludova nevyšlo mnoho, pouze dvě publikace. První⁵ z nich byla vydána ve 20. letech minulého století a období mého zájmu zachycuje pouze částečně, neboť kniha končí rokem 1926. Nicméně jsou zde dobře vypracovány zejména starší dějiny Bludova. Autorem knihy je místní rodák Jan Březina, který mimo tuto knihu napsal *Vlastivědu moravskou*,⁶ kde se věnuje regionální historii severní Moravy. Paměti obce Bludova představují první zpracování dějin obce a jsou psány spíše kronikářskými záznamy. Ve své době si jí bludovští obyvatelé velice cenili.

Druhá kniha⁷ vyšla v roce 1979 od autorského kolektivu pod vedením Františka Spurného. Jelikož kniha byla publikována v 70. letech, odráží se v ní politická situace té doby, tudíž musí být při čtení brán zřetel na období vzniku této práce a s informacemi nakládat opatrně. Dějiny po roce 1918 nejsou zpracovány nejlépe. Velká část knihy se zaměřuje na sociálně demokratickou a posléze komunistickou stranu v obci a ostatní skutečnosti a některé události jsou vynechávány, zvláště ty, při nichž se straně nedařilo, např. volby do parlamentu v roce 1920. Dějinám Bludova se také věnuje i publikace o historii bludovské školy, kterou

⁴ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 94.

⁵ BŘEZINA, Jan. *Paměti obce Bludova*. Vyškov 1927.

⁶ BŘEZINA, Jan. *Vlastivěda Moravská, II. Místopis. Šumperský okres, Staroměstský okres, Vízberský okres*. Brno 1932.

⁷ SPURNÝ, František (ed.). *Bludov dříve a nyní*. Bludov 1979.

napsal místní kronikář Stanislav Balík společně se svým synem Stanislavem Balíkem u příležitosti 100. výročí založení měšťanky.⁸

Jelikož období třiceti let je dlouhá doba, vyšlo k mému tématu i mnoho publikací obecnějšího rázu. Na tomto místě zmíním pouze základní monografie. K dějinám Moravy v meziválečné době napsali knihu Josef Bartoš a Miloš Trapl⁹ a období první republiky se věnuje Antonín Klimek.¹⁰ Postavením českého obyvatelstva v pohraničí po Mnichově se zabýval ve své studii Josef Bartoš.¹¹ Tato problematika je obsažena i v díle Václava Kurala a Zdeňka Radvanovského,¹² popřípadě Volkera Zimmermanna.¹³ Pro poválečnou dobu to jsou především publikace od Karla Kaplana¹⁴ a knihy Tomáše Staňka¹⁵ o odsunu Němců. O regionu severní Moravy a Šumperska psali především Jan Jersák¹⁶ a Josef Bartoš.¹⁷ Odkazy na knihy budou poprvé uvedeny v poznámce celé, poté jenom část, aby bylo poznat, o jakou publikaci se jedná.

K dokreslení každodenního života v obci mi pomáhaly rozhovory s paní Zorou Fričovou, které mě navedly i k novým skutečnostem. Paní Z. Fričová se narodila v roce 1921 v Bludově. Její tatínek Václav Blažek působil v obci jako učitel a aktivní člen Sokola. Ona sama se stala po válce učitelkou, nejdříve v Šumperku a pak v Bludově. Okupaci strávila v Protektorátu Čechy a Morava, kde si dokončovala vzdělání na gymnáziu. Přežila bombardování Brna dne 26. listopadu 1944. Květnové události a osvobození ale zažila už v rodné obci. Mluví několika jazyky: německy, anglicky, francouzsky, rusky, ovládá i latinu. Pro její vysoký věk se však během rozhovorů lišily určité nepatrné detaily, nicméně i přes své stáří má obdivuhodnou paměť a patří jí můj velký dík za poskytnuté rozhovory.

⁸ BALÍK, Stanislav ml. – BALÍK, Stanislav st. a kol. *Bludovská škola v letech 1657-2008. Almanach ke 100 letům zřízení měšťanky (1908-2008)*. Brno 2008.

⁹ BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.

¹⁰ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české, svazek XIII. 1918-1929*. Praha a Litomyšl 2000. TÝŽ. *Velké dějiny země Koruny české, svazek XIV. 1929-1938*. Praha a Litomyšl 2002.

¹¹ BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 – 1945*. Praha 1986.

¹² KURAL, Václav – RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol. *„Sudety“ pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem 2002.

¹³ ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*. Praha 2001.

¹⁴ KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945-1948*. Praha 1990. TÝŽ. *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993. TÝŽ. *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997.

¹⁵ STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha 1992. TÝŽ. *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Praha 2005. Nová několika dílná edice dokumentů ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. svazek 1. Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osidlování*. Středokluky 2011.

¹⁶ JERSÁK, Jan. *Šumpersko 1918-1945*. Šumperk 1946.

¹⁷ BARTOŠ, Josef. *Postavení českého obyvatelstva na Severní Moravě za okupace*. Šumperk 1969. TÝŽ. *Národně osvobozené hnutí na Severní Moravě*. Šumperk 1965.

1 Základní údaje o obci

1. 1 Poloha obce

Obec Bludov se nachází na severní Moravě, asi čtyři kilometry jihozápadně od bývalého okresního města Šumperk. Rozprostírá se na rozhraní Hornomoravského úvalu a Hrubého Jeseníku. Na území Bludova zasahují tři horopisné celky: Branenská vrchovina, Šumperská kotlina a Mohelnická brázda. Od severu k jihu nadmořská výška klesá až k soutoku Moravy s Desnou v jižní části katastru. Řeka Morava tvoří v okolí obce četné meandry a slepá ramena.¹⁸

Obr. 1: Mapka Bludova a okolí. Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 3

¹⁸ SPURNÝ, František (ed.). *Bludov dříve a nyní*. Bludov 1979, str. 11.

Hlavní silnice protíná Bludov směrem z východu na západ, vede ze Šumperka na Hradec Králové. Obec má ale spíše orientaci severojižní, kde se nacházejí i její nejzazší body vzdálené od sebe asi 4 km, jsou nazývány pomístními názvy, Horní a Dolní Konec, dále zde najdeme v blízkosti kostela Novou Dědinu.

Centrum obce tvoří kostel sv. Jiří s přílehlou Zierotínskou¹⁹ hrobkou, kde je pochován nejznámější Zierotín, Karel starší ze Zierotína. Do Bludova byly jeho ostatky přeneseny v roce 1842 z Brandýsa nad Orlicí. Vedle kostela se nachází obecní úřad, bývalá tzv. stará škola. Zdejší budovy základní školy stojí na okraji Nové Dědiny hned vedle hřbitova, jedna z nich patřila zdejší měšťanské škole. Bludovský zámek se nalézá na křižovatce silnic Šumperk–Hradec Králové a Zábřeh–Bohutín. Železniční trať vede ze Zábřehu do Šumperka a do Hanušovic. Nacházejí se tu dvě vlakové stanice, jednak nádraží Bludov, které je situováno na Dolní Konec vedle kopce Brusná, a poté Bludov – zastávka, která je umístěna při hlavní silnici do Chromče, kousek od lázní.²⁰

1. 2 Historický vývoj do roku 1918

Se jménem Bludova se setkáváme na počátku 13. století, kdy markraběcí služebník Blud získal za své oddané služby území na severní Moravě, z jeho jména je tedy odvozován název obce. K Bludovu patřil hrad, na němž sídlili majitelé panství, byl zničen na konci 15. století. Od Bluda se odvozují příslušníci rodu Bludovců, jedna jejich větev jsou pozdější Zierotínové, kteří převzali znak lva na třech pahorcích.

Během středověku se na panství vystřídalo několik šlechtických rodů, kteří zde zůstávali různě dlouhou dobu. Jedni z nejvýznamnějších majitelů byli Tunklové, kteří nechali v okolí obce vybudovat soustavu rybníků. Jejich působení v Bludově je také spojeno s krutým zacházením s poddanými, což vedlo k častým vzpourám. Na počátku 16. století se Bludov dostal do držby zierotínského rodu, jenž ho vlastnil až do roku 1613, kdy jej koupil Jan starší Odkolek z Újezdce, majitel sousední Temenice.²¹ Po jeho smrti držel panství jeho synovec Jan mladší Odkolek, ale pro jeho účast ve stavovském odboji mu byl majetek zkonfiskován. Patřil mezi členy Jednoty bratrské a můžeme tudíž předpokládat, že se snažil, aby se k ní

¹⁹ V práci je používána staročeská podoba Zierotín zierotínský, namísto Žerotín žerotínský, jelikož potomci rodiny žijící v Bludově ho používají právě tuto formu, podle: POUZAR, Vladimír (ed.). *Almanach českých šlechtických rodů*. Praha 2004, str. 460-463.

²⁰ Vyobrazení jednotlivých budov je v přílohách v závěrečné části práce.

²¹ Temenice je dnes součástí Šumperka.

přihlásili i jeho poddaní. Nicméně bludovského faráře jmenoval olomoucký biskup, který samozřejmě posílal na tento post pouze katolíky.

Novým majitelem se stal Karel z Liechtenštejna, který jej postoupil Pavlu Kryštofovi z Liechtenštejna-Kastelkornu. V době, kdy drželi bludovské panství Liechtenštejnové, došlo k pozvolné rekatolizaci, takže kolem poloviny 17. století už zde žili pouze katolíci. Zároveň zde Liechtenštejnové v roce 1624 postavili zámek, jenž byl do současné podoby tvaru písmene U dobudován v roce 1708. Během třicetileté války prožíval Bludov stejné útrapy jako celá Evropa, došlo zde k verbování a na nějakou dobu se tady ubytovala švédská vojska. Liechtenštejnové-Kastelkornové zůstali v Bludově až do roku 1710, kdy ho prodali Janu Jáchymovi ze Zierotína. Zierotínové se vrátili na své působiště, ze kterého kdysi vyšli, a zároveň se stali i posledními šlechtickými vlastníky Bludova.²²

V druhé polovině 19. století došlo k rozvíjení obecního společenského života: obyvatelé vytvářeli spolky a dobročinné organizace. Jako první vznikl v roce 1879 sbor dobrovolných hasičů, další spolek, katolický čtenářsko-zábavní spolek Svatopluk, založil místní farář František Ermis v roce 1881. Ze spolku Svatopluk přešla část členů do tělovýchovné jednoty Sokol, kterou vedl Rudolf Kordas. Místní jednota Sokol postavila v obci sokolovnu. Stavba byla zkolaudována roku 1904 po velkých útrapách, kdy se dvakrát zřítila střecha. I spolek Svatopluk měl v obci novou budovu, Národní dům, a to dokonce už v roce 1900. V roce 1909 vznikl jako protiváha Sokola jiný tělovýchovný spolek, jednota Orel. Před první světovou válkou zde existovaly dva peněžní ústavy, občanská záložna z roku 1886 a Spořitelní a záložní spolek z roku 1901. V témž roce byl slavnostně otevřen chudobinec. Na jeho stavbu odkázal peníze Ludvík Vogel ze Šumperka, který zemřel sám a bez potomků. Z jeho daru, 100 tisíc zlatých, vytvořila obecní samospráva nadaci „Ludvíka Vogla chudinský fond“.²³

V každé obci má škola své významné místo. V Bludově je od roku 1657, kdy se objevuje první informace v lánovém rejstříku. Škola byla postupně rozšířena, v roce 1804 dostala novou budovu, k jejíž přestavbě došlo v roce 1864. Na počátku 20. století byla postavena nová škola, původně plánovaná jen pro osm tříd obecné školy. Během stavby požádalo obecní zastupitelstvo a místní školní rada o zřízení měšťanky, s čímž zemská školní rada souhlasila. Na podzim roku 1908 mohla tudíž měšťanka začít fungovat, nesla název Měšťanská a obecná jubilejní škola císaře Františka Josefa I. podle výročí nástupu panovníka

²² Více informací k historii obce Bludova do roku 1918 v knize BŘEZINA, Jan. *Paměti obce Bludova*. Vyškov 1927. Dále také SPURNÝ, Fr. (ed.). *Bludov dříve a nyní*. Bludov 1979.

²³ Spolkům a spolkovému životu v Bludově se věnuje několik článků v měsíčníku Bludovan, které napsal místní kronikář Stanislav Balík.

na trůn.²⁴ Do roku 1910 ji navštěvovali pouze chlapci, až ve školním roce 1910-1911 do ní

Obr. 2: Národnostní poměry. Bíle jsou vyznačena místa s českou většinou. Převzato z BARTOŠ, Josef. *Postavení českého obyvatelstva na Severní Moravě za okupace*. Šumperk 1969, str. 33.

mohly chodit i dívky. V uvolněných prostorech tzv. staré školy se usídlila mateřská školka.²⁵

Bludov patřil do oblasti s větší koncentrací českého obyvatelstva. Český jazykový ostrov zasahoval na jihu až k Zábřehu.²⁶ Čeští obyvatelé na tomto území se považovali za ochránce českého jazyka. Z toho důvodu měla měšťanská

škola v Bludově velký význam. Jelikož neexistovala jiná česká měšťanka v nejbližším okolí, mohl se český živel rozvíjet právě v ní. Svoji důležitost neztratila ani po vzniku republiky, kdy krátce po převratu v roce 1918 docházelo k utváření nového českého školství v této oblasti, vznikaly různé druhy středních škol.

I přes snahy v okolních obcích o poněmčení českého obyvatelstva²⁷ se v Bludově udržela česká převaha. Taktéž počet česky mluvících obyvatel vykazoval určitou stabilitu na rozdíl od jiných obcí, v nichž často docházelo k poklesům počtu českého obyvatelstva. V roce 1900 žilo v obci pouze 30 Němců z celkového počtu 2 460 obyvatel.²⁸

²⁴ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 3.

²⁵ O historii bludovské školy vyšla publikace BALÍK, S. ml. – BALÍK, S. st. a kol. *Bludovská škola v letech 1657-2008...*, v níž se autoři do podrobnosti věnují vývoji všech zdejších škol.

²⁶ Viz obrázek 2.

²⁷ Dokazuje to případ Rudy nad Moravou, kde byla obec rozdělena na Horní a Dolní, díky čemuž mohlo být podporováno německé školství v Dolní Rudě a naopak v převážně české Horní Rudě školství nemělo dostatečnou podporu a živořilo. FISCHER, Richard. *Národnostní vývoj na Severní Moravě od roku 1848*. In: *Studie z kulturních dějin střední a severní Moravy*. Přerov 1942, str. 111-112.

²⁸ BŘEZINA, J. *Paměti obce...*, str. 197. Podle knihy *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960* bylo v obci dokonce 42 Němců. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Ostrava 1974, str. 51.

Ani v dřívějších letech nebyl počet Němců nějak výrazně vyšší.²⁹ Jejich nízký počet v předválečném období nám dokazuje, že Bludov byla opravdu česká obec. Při sčítání obyvatelstva se udávala obcovací řeč, ne národnost jako za první republiky. Často se tudíž stávalo, že i čeští obyvatelé udávali jako obcovací řeč němčinu, protože ji používali více v profesním životě, popřípadě k tomu byli nuceni od svých zaměstnavatelů. Nic takového však v Bludově nenastalo. Němci se běžně zaměstnávali jako úředníci i v českých oblastech, ale správce zierotínského velkostatku byl Čech František Pospíšil. Němčinu měl každý zvládat, poněvadž by se bez ní v tomto kraji nedorozuměl. Vědělo to i obecní zastupitelstvo, a proto rozhodlo zavést od roku 1866 výuku němčiny na zdejší obecné škole, jelikož všechny střední školy v okolí byly německé.³⁰

1.3 Struktura obyvatelstva

Bludov jakožto největší obec s převahou české národnosti na šumperském okrese měl 2 604 obyvatel podle sčítání obyvatelstva z 15. února 1921. Němců zde žilo pouze 45, 2 524 obyvatel bylo národnosti československé. Oproti předválečnému sčítání poklesl počet obyvatel³¹ o necelých 80 osob. V průběhu první světové války padlo na bojištích asi 100 mužů z Bludova. Většina obyvatel se hlásila k římskokatolické církvi (2 465 obyvatel). Druhým nejvíce zastoupeným vyznáním byla církev československá (57 obyvatel), která vznikla v lednu 1920. V obci žilo ještě 11 evangelíků, 63 osob bez vyznání a k jinému vyznání se přihlásilo 8 osob.³²

Strukturální složení obce zůstalo prakticky shodné i po sčítání obyvatelstva v roce 1930. Počet obyvatel se zvýšil na 2 892, z toho jen 39 německé národnosti. Ve vyznání opět převládlo římskokatolické, přestože občané v celé republice vystupovali z jejích řad. Římskokatolické církvi byla vytýkána zejména její podpora habsburské monarchii za první světové války. I v Bludově ztratila určité procento svých stoupenců, což se nejvíce projevilo při obecních volbách, v nichž lidová strana ztrácela několik hlasů. Větší počet osob, na rozdíl od sčítání v roce 1920, udal vyznání československé (153 obyvatel), popřípadě žádné (78 obyvatel), oproti tomu evangelíků (20 obyvatel) tolik nepřibýlo.³³

²⁹ V roce 1880 žilo v obci 97 Němců, podle FISCHER, R. *Národnostní vývoj na Severní Moravě od roku 1848...*, str. 112. Je však možná určitá nepřesnost číselného údaje počtu Němců v roce 1880, jelikož v roce 1910 bylo v obci už jenom 41 obyvatel německé národnosti, tudíž by byl jejich pokles celkem výrazný.

³⁰ BŘEZINA, J. *Paměti obce...*, str. 183.

³¹ V roce 1910 žilo v obci 2 682 obyvatel. *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*. Praha 2005.

³² Číselné údaje: *Statistický lexikon obcí v republice československé. II. Morava*. Praha 1924.

³³ Číselné údaje: *Statistický lexikon obcí v republice československé. II. Morava*. Praha 1935.

Převážnou část obyvatelstva tvořili zemědělci. Převažovalo malé a střední hospodářství. Nejvíce zemědělských usedlostí mělo výměru od 10 do 50 arů. Na druhé straně větší hospodářství nad 50 hektarů rozlohy se nacházela v obci pouze čtyři.³⁴ Menší rolníci a domkáři často pracovali současně v továrnách, popřípadě provozovali své vlastní řemeslo. Za prací se většinou docházelo do Šumperka nebo do některé z okolních obcí, protože v Bludově nedostačovaly možnosti pracovního uplatnění. Měla zde pobočku Trebitschova továrna na výrobu hedvábných látek, někteří obyvatelé byli zaměstnáni ve Stonově podniku na výrobu zemědělských strojů, popřípadě v Habermannově mlýně a pile. Existovala zde také dobrá síť služeb. Nacházelo se zde několik obchodů se smíšeným a koloniálním zbožím, tři pekaři, drogerie, dámský a pánský kadeřník, holič, papírnictví, hodinářství, krejčí a samozřejmě několik hospod.³⁵ Krátce před válkou byl otevřen obuvnický obchod Baťa.

	celkem	čes. nár.	něm. nár.	jiné nár.
1910	2 682	2 629	41	12
1921	2 604	2 524	45	35
1930	2 892	2 823	39	30
1939-1940	2 924?	2 700?	170?	–
1945	2 367?	2 302?	65?	–
1950	2 483	–	–	–

Tab. č. 1: Vývoj počtu obyvatel podle národnosti. Čísla s otazníkem značí, že mohou být nepřesná, jelikož to nejsou oficiální závěry sčítání a pocházejí většinou z kronik. Číselné údaje podle: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Ostrava 1974, str. 51. Pro léta 1939/40 doplněno z SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 140 a SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. Pro 1945 doplněno z SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 232.

Pozemková reforma neměla zásadní vliv na změnu sociálního složení obyvatelstva. Zákon o pozemkové reformě byl přijat 16. dubna 1919. Hlavní část reformy probíhala v letech 1923-1926. Zábor platil pro zemědělskou půdu nad 150 hektarů nebo nad 250 hektarů půdy vůbec. Největším pozemkovým vlastníkem v Bludově byl hrabě Karel Emanuel Zierotín. Jeho majetek byl rozdělen jednak mezi pachtýře (nájemníky půdy), jednak mezi žadatele o půdu. Část půdy, zvláště lesy, dostala obec. Zbylou půdu jako tzv. zbytkový statek v Chromči³⁶ získal bývalý správce zierotinského velkostatku František Pospíšil. Celá

³⁴ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 35.

³⁵ DYTRT, Karel. *Bludov. Informační spisek pro návštěvníky severní Moravy*. 1937. Podle výkazu o odebrání piva bylo ke dni 29. října 1936 v obci 11 hostinců, z toho dvě restaurace. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 45, inv. č. 96, signatura 1685/36.

³⁶ Měl výměru 61, 93 ha. Fond Velkostatek Bludov, ZA Opava pob. Olomouc, karton 23, signatura VA.

záležitost měla dlouhého trvání a konečné vyrovnání se uskutečnilo až v roce 1927. Po skončení pozemkové reformy zůstalo v držení Zierotinů asi 400 hektarů půdy vůbec.³⁷

Po obsazení pohraničních oblastí hitlerovským Německem odešlo do vnitrozemí asi 200 osob, jednalo se zejména o státní zaměstnance, např. pracovníky železnice nebo učitele, značná část z nich patřila mezi členy tělovýchovné jednoty Sokol.³⁸ Jejich místa zaujali Němci, kteří pocházeli především z pohraničí. Počet Němců i s nově příchozími se pohyboval okolo 124 osob,³⁹ údaj pochází z konce roku 1940. Jeho přesnost nelze s určitostí potvrdit, jelikož na jiném místě ve stejném zdroji, v německé kronice, se nachází i odlišná informace 171 Němců, ale ta je bez datace a navíc se současně s ní uvádí 3 187 Čechů. Když toto srovnáme s českou kronikou a v ní zachyceném sčítání z roku 1939, zdá se údaj nadsazený. Ale když se nad tím zamyslíme, česká kronika byla napsána až po válce, německá může tudíž přinášet autentičtější údaje.

Bludov měl tedy za okupace asi 3 000 obyvatel. Nejspíše se počet Němců pohyboval v rozmezí 120-170 osob, nepřekročil číslo 200, pokud nepočítáme krátkodobé pobyty vojenských jednotek nebo německých žáků. Nezůstával stejný po celé období války, jelikož docházelo k značnému pohybu obyvatel, zejména ve spojení s rukováním do armády. Ještě v roce 1939 byl proveden soupis všech obyvatel, kterých žilo v Bludově 2 924.⁴⁰ V české kronice není napsané rozdělení na Čechy a Němce, ale podle údajů z Unser Dorfbuch (německá kronika) můžeme odhadovat, že v obci zůstalo i přes okupaci pohraničí asi 2 700 Čechů. Bludov byl do zabraného území zařazen až dodatečně 5. října 1938, patřil do tzv. pátého pásma určeného mezinárodní komisí. A. Hitler tím chtěl ochromit Československo.

Po skončení války se přesný početní stav obyvatelstva určuje velice špatně, jelikož došlo k transferu bludovských Němců. Zároveň část obyvatel, zejména z nejhudších vrstev, odešla a získala majetek odsunutých Němců v některé z okolních vsí. Podle obecní kroniky žilo na konci roku 1945 v Bludově 2 302 Čechů a 65 Němců, těsně po válce bylo ještě 125 osob německé národnosti.⁴¹

Tento údaj je dosti nízký, když si uvědomíme, že v roce 1930 žilo v obci 2 892 obyvatel a před okupací jejich počet pravděpodobně překročil nebo se alespoň přiblížil třem tisícům, na druhou stranu nesmíme zapomínat na velké přesuny obyvatel před válkou a po ní. Jeden údaj z fondu MNV Bludov o situaci v obci v roce 1945 zachycuje 2 630 Čechů a 116 Němců, nicméně u tohoto vyvstává otázka, jestli je pravdivý. Protože ve stejném fondu

³⁷ DYTRT, K. *Bludov. Informační spisek...*, str. 4.

³⁸ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 107.

³⁹ Podle SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno.

⁴⁰ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 140.

⁴¹ Tamtéž, str. 232.

v jiném kartonu jsou uvedeny podobné informace jako v kronice, můžeme se tedy domnívat, že pokles obyvatel opravdu byl tak rapidní. I když podle množství žáků docházejících do školy nedošlo k žádnému zásadnímu snížení oproti válce.⁴² Tyto informace nemají směrodatný charakter, jelikož neproběhlo žádné sčítání. Přibližují pouze určitý pokles obyvatel a jejich pohyb spojený s politickými událostmi. Během sčítání v roce 1950 žilo poté v obci 2 485 obyvatel.⁴³

Školní rok	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48
Počet žáků	473	459	412	384	396	533	365	328	338

Tab. č . 2: Počty žáků se škole. Počty podle: BALÍK, Stanislav ml. – BALÍK Stanislav st. a kol. *Bludovská škola v letech 1657-2008. Almanach ke 100 letům zřízení měšťanky (1908-2008)*. Brno 2008, str. 52.

⁴² Viz tabulka 2.

⁴³ Podle *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*. Praha 2005.

2 První republika

2. 1 Konsolidace poměrů

O utvoření samostatného státu se začalo uvažovat až během první světové války. V předválečném období se snažili čeští poslanci o úpravu postavení českých zemí v rámci Rakouska-Uherska, aby bylo potvrzeno české státní právo. Velká válka ale přinesla vhodné podmínky pro vznik nových států ve střední Evropě, poněvadž znamenala určitou formu revoluce, během které může dojít k politickým proměnám. Obě velmoci v tomto prostoru, Německo a Rakousko-Uhersko, byly poraženy, tudíž se zde vytvořilo mocenské vakuum. Mezi nově ustanovené státy patřilo i Československo, jehož počáteční vývoj neprobíhal snadno.

První Československá republika byla vyhlášena 28. října 1918 ve večerních hodinách v Obecním domě v Praze. O její vznik se zasloužili představitelé Národního výboru (NV), kteří jsou někdy také označováni jako tzv. muži 28. října, jednalo se o těchto pět politiků: Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný a Vavro Šrobár, který se stal členem NV až tohoto dne a zastupoval slovenské zájmy. V dopoledních hodinách 28. října přebrali kontrolu nad Obilným ústavem, aby zajistili zásobování obyvatel. Později dopoledne byla zveřejněna nota rakousko-uherského ministra zahraničí G. Andrásyho o přijetí podmínek amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Toto prohlášení ale nemělo znamenat kapitulaci, jak si to lidé vyložili.

Prezident W. Wilson vyhlásil v lednu 1918 program o 14 bodech, za kterých může být uzavřeno příměří. Jeden z nich deklaroval právo národů Rakouska-Uherska na autonomní vývoj. Těchto 14 bodů se stalo základem pro manifest císaře Karla ze 16. října téhož roku, podle něhož mělo být Rakousko přetvořeno ve federaci. Tyto teze ale byly už překonány a neměly šanci na úspěch, což uznal i W. Wilson a osudy rakouských národů nechal na jejich volbě.

Zatímco v českých zemích propuklo po zveřejnění Andrásyho noty všeobecné nadšení, v Ženevě mezitím probíhala schůzka domácího a zahraničního odboje. Účastníci zde dohodli vznik nového státu a jeho politický systém a zřízení. Složitější se ukázala otázka územního vymezení.

Na Slovensku probíhala 30. října konference v Martině, na které vznikla Slovenská národní rada a byla přijata deklarace o společném státě Čechů a Slováků. Informace o vzniku republiky se tam dostala až ve večerních hodinách téhož dne. Maďarsko s tím nesouhlasilo

a snažilo se zachovat jednotné Uhry. Jejich pokusy o udržení Slovenska definitivně skončily až vymezením hranic v mírových smlouvách. Připojení Podkarpatské Rusi k Československu nebylo původním záměrem české reprezentace, nicméně rusínští představitelé v USA projevíli o ně zájem. Jejich přání bylo splněno v rámci mírové smlouvy s Rakouskem, v níž se potvrzovalo připojení Podkarpatské Rusi k Československu.

Velké spory se rozhořely v pohraničních oblastech. Jako zvláště problematické území se projevilo Těšínsko, na které vznášely nároky dva vítězné státy, Československo a Polsko. Konflikt si vyžádal i sedmidenní vojenské střetnutí. Definitivní rozdělení území učinila Rada velvyslanců až 28. července 1920, ČSR získala bohumínsko-košickou dráhu a uhelné doly, Polsko východní část Těšínska, část Oravy a Spiše. V důsledku této rozepře převládaly mezi oběma státy napjaté vztahy.⁴⁴

Nespokojení se vznikem Československa byli zejména čeští Němci, kteří se snažili o připojení k Německému Rakousku. Jeho počátek deklarovali němečtí poslanci ve Vídni 21. října 1918. Nový stát si činil nárok na celé německé sídelní území v českých zemích. V důsledku těchto událostí vznikla 29. října provincie Německé Čechy (Deutschböhmen) se sídlem v Liberci. Jižní Čechy se seskupily v Župu Pošumaví (Böhmerwaldgau) a 30. října byla vyhlášena provincie Sudetenland, v níž žila velká část Čechů, a která zabírala území Orlických hor, severní Moravy a Slezska, centrum měla v Opavě. Na jižní Moravě byla 3. listopadu ustanovena provincie Deutschsüdmähren. Němečtí obyvatelé těchto území se obraceli na program Wodrowa Wilsona a práva na sebeurčení národů. Úvahy o připojení k Německu nedošly k realizaci, jelikož o ně Německo nemělo zájem a geografické rozložení dělalo problémy při komunikaci s Německým Rakouskem. Československé vojenské jednotky obsadily pohraniční oblasti do konce roku 1918. Definitivní hranice nové republiky byly ještě potvrzeny na mírové konferenci ve Versailles.⁴⁵

Zprávu o vzniku první republiky obdrželi obyvatelé Bludova v noci ze dne 28. na 29. října 1918.⁴⁶ Ve stejnou dobu se tatáž informace dostala do sousedního Šumperka, jenž se společně se sousedními německými obcemi prohlásil za součást tzv. Německého Rakouska přesněji jako provincie Sudetenland se sídlem v Opavě.

Bludov nesl na nějakou dobu status pohraniční obce, byl zde ustanoven šumperský národní výbor. Vyjednávání, aby se šumperští Němci vzdali, nemělo úspěch. Nakonec museli zasáhnout vojáci, kteří začali v polovině prosince s postupem na Moravu. K obsazení

⁴⁴ KLIMEK, Antonín. *Velká dějiny země Koruny české, svazek XIII. 1918-1929*. Praha a Litomyšl 2000, str. 9-92. GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha 1988.

⁴⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci: 1918-1938*. Praha 2006, str. 86-140.

⁴⁶ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 177.

tzv. Sudetenlandu mělo dojít ze tří stran: „54. p. pluk, vyžádaný Národním výborem v Zábřeze z Olomouce, měl postoupiti směrem k Šternberku, zábřežský prapor českého p. pl. 93. měl postoupiti od jihu k Šumperku a 30 střel. pl. z Vysokého Mýta [...] měl rovněž za cíl Šumperk se strany západní přes Ústí n./Orl., Mladkov a Hanušovice“.⁴⁷ Vojsko se zmocnilo Šumperka v neděli 15. prosince 1918. Převzalo do své moci město od městského zastupitelstva, které muselo kapitulovat.

Po skončení války zavládlo v Bludově všeobecné nadšení a vděk. Dokládá to radostný pocit obyvatelstva, jenž se projevoval na všech místech nově vzniklé republiky. Ale prožívalo i hluboký, niterný pocit, protože jejich snahy o určitou autonomii v rámci Rakouska-Uherska byly naplněny. Sice jinak než očekávali, ale pro ně lépe. Zejména učitelé mohli volně rozvíjet občanské cítění ve svých žácích, i když určité snahy měli už dříve, nyní jim v tom nikdo nebránil.

Bohužel během prvních let po válce převládala špatná ekonomická situace a nedostatek potravin. Obyvatelé stále nakupovali za lístky, ale sehnali více než za Rakousko-Uherska.⁴⁸ Při tradiční vánoční nadílce, kterou pořádala škola pro chudé děti, se nemohlo darovat oblečení a obuv, neboť obojí bylo velmi drahé. I přesto se rozdalo více než 500 K.⁴⁹

Následky války se projevovaly i ve zdejší škole. Učitelé nedostačovali, žáci se špatně soustředili a docházeli do školy nepravidelně.⁵⁰ Po opadnutí prvotního vzrušení nastal návrat do normálních kolejí a lidé začali řešit každodenní problémy.

2. 2 Politický vývoj

Se vznikem nové republiky se změnil volební systém. Volební právo měli všichni občané starší 21 let bez rozdílu pohlaví, muži i ženy. První volby do obecního zastupitelstva v Bludově i v celé republice proběhly 15. června 1919. Nejvíce hlasů obdržela strana sociálně demokratická, druhá byla strana lidová a třetí Republikánská strana československého venkova neboli agrárníci.⁵¹ Obecní zastupitelstvo mělo celkem 30 členů. Novým starostou se stal hostinský Jan Plod, český socialista.

Sociálně demokratická strana zaznamenala celostátně nebyvalý úspěch ve volbách do obecních zastupitelstev. Výsledky voleb ovlivnily skladbu nové vlády. Jejím předsedou se

⁴⁷ SPRINGER, Jan. *Konec odboje Sudetenlandského*. Šumperk 1933, str. 11.

⁴⁸ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 181.

⁴⁹ Tamtéž, str. 180.

⁵⁰ Chyběli dva učitelé na měšťanské škole a učitel obecné školy Václav Blažek se ještě nevrátil z francouzských legií. Vrátil se až 1919. Tamtéž, str. 182.

⁵¹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, karta č. 30, inv. č. 80, signatura 804/19.

stal sociální demokrat Vlastimil Tusar. Vláda byla složena ze sociální demokracie, národních socialistů a agrárníků, někdy bývá také proto nazývána tzv. rudo-zelená koalice. V. Tusar vedl vládu i po volbách v roce 1920. V tomto roce proběhly volby 18. dubna do Národního shromáždění a 25. dubna do Senátu.

V obci jako v celém státě získala nejvíce hlasů československá sociální demokracie (25,7 %). Druzí s největším počtem hlasů byli lidovci a stali se tak druhou nejsilnější stranou na celém území Moravy a Slezska. Celostátně skončili na třetím místě (11,3 %). Československá strana lidová měla v Bludově, a nejen v něm, významnou podporu v katolické tělovýchovné jednotě Orel a v čtenářsko-zábavním spolku Svatopluk. Kromě toho existovaly na Moravě i jiné zájmové organizace a spolky pro podporu strany lidové.

Agrárníci se v Bludově umístili ve volbách do Senátu třetí a do Národního shromáždění až čtvrtí, zde je přeskočili českoslovenští socialisté.⁵² Celostátně agrárníci získali 13,6 %. Z výsledků voleb jasně vyplývá, že obyvatelé Bludova byli velmi nábožensky založení, přestože se v republice vedla kampaň „Pryč od Říma“.⁵³

Zbylé strany získaly méně než 100 hlasů. I třetí nejsilnější strana ve volbách, německá sociální demokracie (11,1 %)⁵⁴, měla v Bludově ve volbách do Národního shromáždění pouze 2 hlasy a do Senátu 5 hlasů. Tento zanedbatelný zisk je nutno přičíst nízkému podílu německého obyvatelstva v obci.

Výsledky voleb se v Bludově v celém období první republiky prakticky neměnily. Pořadí stran vždy odpovídalo jejich umístění na Moravě a ve Slezsku. Neprojevoval se tu žádný výrazný odklon od zbytku Moravy. Toto tvrzení neplatí o německých stranách, které měly v obci velmi nízkou podporu. Umisťovaly se spíše v dolních částech výsledkových listin.

Nejsilnější stranou na Moravě byli lidovci, stejně tak i v Bludově. I když celorepublikově jejich význam od druhé poloviny dvacátých let klesal, na Moravě a ve Slezsku si svou pozici udrželi. V jednotlivých volbách, ať do obecního zastupitelstva nebo

⁵² Výsledky voleb v Bludově: SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 190.

⁵³ Největší protikatolické útoky v letech 1918-1920 byly vedeny zejména kvůli odluce církve od státu, skončily vstupem Jana Šrámka do tzv. Pětky a poté v roce 1921 participací lidovců na vládě. Výsledkem hnutí byly změny ve školském zákoně, v občanskoprávní sféře a snížení počtů členů katolické církve. Viz: TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus a československá strana lidová v letech 1918-1938*. Praha 1990, str. 59-70. Dále také TRAPL, Miloš. *Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“)*. In: *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918-1938*. Olomouc 2001, str. 13-29.

⁵⁴ Procentuální údaje celostátních výsledků voleb v závorkách podle KLIMEK, Antonín. *Velká dějiny zemí Koruny české, svazek XIII. 1918-1929*. Praha a Litomyšl, 2000, str. 162-170. Autor při souhrnném sepsání zisku hlasů v procentech jednotlivých stran ve volbách, sčítá výsledky u lidovců a agrárníků české a slovenské strany dohromady. Jsou použity výsledky voleb do Národního shromáždění. Procenta nejsou měněna a dělena na zisky v Čechách a na Slovensku. Pouze pořadí jednotlivých stran v celostátních volbách je uvedeno podle jejich umístění jako samostatných stran.

do parlamentu, vždy ztráceli několik hlasů. O svůj vliv přicházeli i sociální demokraté, a to zejména ve prospěch komunistů. Komunistická strana Československa vznikla v roce 1921 odtržením levého křídla od sociální demokracie. První úspěch zaznamenala ve volbách v roce 1923, kdy měla dva své členy v obecním zastupitelstvu.

V obecních volbách, které se konaly 16. října 1927, si voliči mohli vybrat celkem ze 6 kandidátních listin: Československá strana malozemědělská a národně socialistická, Československá strana lidová, Komunistická strana Československa, Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu a Domovin domkářů a maloroľníků, Československá živnostnicko-obchodnická strana středostavovská, Československá sociálně demokratická strana dělnická. Celkem hlasovalo 1 436 obyvatel, nejvíce hlasů získala strana lidová (597), druzí byli sociální demokraté (253 hlasů) a třetí nejsilnější stranou se stali komunisté (224 hlasů).⁵⁵ Pro volbu obecní rady a starosty se sdružily všechny strany kromě lidovců. Přestože strana lidová získala nejvíce hlasů, do obecní rady se nedostala. Můžeme v tom vidět jistý rozkol mezi lidovci a zbytkem obce, který se zrodil už na přelomu 19. a 20. století se vznikem spolkového života v obci.⁵⁶ Volba starosty proběhla 30. října a byl jím zvolen odborný učitel zdejší školy Alois Svozil, národní socialista.⁵⁷

Stejného výsledku se v obci dosáhlo i během parlamentních voleb 27. října 1929. Na první místě byla opětovně lidová strana s 568 hlasy, druzí sociální demokraté obdrželi 327 hlasů a komunisté 212 hlasů. Další strany měly mnohem menší podporu: agrárníci 145 hlasů, strana živnostenská 106 hlasů a národní socialisté 98 hlasů.⁵⁸ Celostátně dopadly volby s určitými obměnami.⁵⁹ Po těchto volbách vytvořil František Udržal tzv. širokou vládní koalici, která se až na malé obměny nezměnila do roku 1938. Tvořily ji prakticky všechny politické strany, agrárníci, lidovci, živnostníci, národní demokraté, sociální demokraté, národní socialisté, němečtí agrárníci a německá sociální demokracie. V roce 1932 se novým předsedou vlády stal Jan Malypetr.

Hospodářská krize výrazně nezasáhla do výsledků voleb do obecního zastupitelstva. Ve třicátých letech proběhly dvoje volby. První se uskutečnily 27. září 1931. Svou převahu si jako doposud udrželi lidovci (559 hlasů). Naopak sociální demokracie (235 hlasů) ztratila

⁵⁵ Počty hlasů: SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 7.

⁵⁶ Došlo ke sporům mezi nově vznikající tělovýchovnou jednotou Sokola a členy křesťansko-sociálního spolku Svatopluk. Část jeho pokrokověji smýšlejících členů přešla právě do Sokola.

⁵⁷ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str.8.

⁵⁸ Tamtéž str. 29.

⁵⁹ Celostátní pořadí: 1. agrárníci, 2. sociální demokracie, 3. národní socialisté, 4. komunisté, 5. lidovci. BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004, str. 96.

oproti posledním volbám, v počtu hlasů ji přeskočili místní komunisté (318 hlasů).⁶⁰ Za starostu byl vybrán agrárník Petr Plod. Možná na ně měla částečný vliv nastupující hospodářská krize, nicméně převaha komunistů nad sociální demokracií nevydržela do dalších voleb a sociální demokraté získali zpět svou dřívější pozici. Přesto měla komunistická strana v obci početnější voličskou základnu než ve dvacátých letech.

Největší podporu v obci měli v parlamentních volbách roku 1935 opět lidovci (540 hlasů), na dalších dvou místech se umístili sociální demokraté (318 hlasů) a komunisté (305 hlasů).⁶¹ Vítěznou stranou v Československu byla Sudetendeutsche Partei (SdP). V Bludově získaly tři německé strany celkově 16 hlasů,⁶² nicméně v sousedním Šumperku, kde byla převaha německého obyvatelstva, měla SdP 64 %.⁶³ Vláda opět sestávala ze široké koalice v čele s Milanem Hodžou.

Poslední obecní volby před okupací pohraničí proběhly v květnu 1938. Vystává otázka, zda se tyto volby opravdu uskutečnily. V novinách Moravský Sever ze dne 20. května 1938 je zveřejněn článek o dohodě politických stran v Bludově o nekonání voleb z důvodu ohrožení republiky. Zástupci stran se smluvili na klíči, podle kterého měly jednotlivé strany napsat na své kandidátní listiny pouze určený počet členů. Tím by bylo zamezeno předvolebním bojům.⁶⁴ Nicméně v obecní kronice není o dohodě ani zmínka a výsledky těchto voleb se odvozují podle parlamentních z května 1935.

Ačkoliv není jisté, jak volby v květnu 1938 probíhaly, zajisté se obyvatelstvo semklo, aby podporovalo ohroženou republiku. Obecní zastupitelstvo bylo vytvořeno ze strany lidové, sociální demokracie, komunistické strany, agrárníků, národních socialistů a živnostníků. Starostou se stal místní rolník Petr Zatloukal, člen lidové strany.⁶⁵ Úřad zastával už od roku 1937, kdy nahradil kvůli neshodám Petra Ploda. V tomto složení vstupovalo zastupitelstvo do německé okupace pohraničí.

V politické situaci hrály pravděpodobně významnější roli osobní sympatie a antipatie před politickými. Bludov nepatřil mezi města a uchovával si charakter spíše vesnický, kde se každý zná s každým a jakákoliv událost se před nikým neutají, okamžitě se o ní ví po celé obci. Tento obecní profil se mohl projevit i ve volbách. Voliči žili s kandidáty v jedné obci a věděli, co od nich mohou očekávat. Jejich výběr přihlížel spíše k jejich činnosti vůbec, a ne jenom k předvolebním snahám o zisk maxima hlasů.

⁶⁰ Číselné údaje: SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 298.

⁶¹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 67.

⁶² Místní kronikář neuvádí zisky jednotlivých německých stran pouze jejich celkový zisk. Tamtéž, str. 67.

⁶³ Podle BARTOŠ J. –TRAPL, M. *Dějiny Moravy...*, str. 100.

⁶⁴ Moravský Sever ze dne 20. května 1938, str. 1. Uložený v SOkA Šumperk.

⁶⁵ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 96.

2.3 Školní život v obci

V Bludově měly školy velmi dobrou úroveň už před válkou a zaujímaly jedno z předních míst v obci. Obecná škola byla šestitřídní s pobočkami a, b. Do trojtřídní měšťanky, taktéž s pobočkami, docházeli žáci z celého okolí, jelikož jiná česká měšťanská škola před první světovou válkou v kraji neexistovala. Po skončení války se musel ředitel František Lehar vypořádat se ztíženými podmínkami pro vyučování. Vybavenost škol zhoršovala zejména špatná hospodářská situace. Učební pomůcky nestačily, jelikož pocházely z dob Rakouska-Uherska, nové se kupovaly velmi těžce, neboť byly příliš drahé. Přetrvával nedostatek učitelstva, někteří učitelé zůstávali v zajetí a jiní odešli na Slovensko, popřípadě do nově vzniklých menšinových škol.⁶⁶

S novou republikou přišly do školního roku i jiné zvyky. Namísto oslav narozenin císaře Františka Josefa I. a výročí jeho nástupu na trůn se začaly slavit výročí vzniku republiky 28. října, narozeniny prezidenta Masaryka 7. března, narozeniny „arciučitele“⁶⁷ Jana Amose Komenského 28. března a upálení mistra Jana Husa koncem školního roku. Žáci a učitelé důstojně oslavovali některá významná jubilea, např. sté výročí narození Bedřicha Smetany v roce 1924 nebo padesáté výročí úmrtí Františka Palackého v roce 1926. Při všech těchto příležitostech učitelé připomínali žactvu význam jednotlivých osobností a jejich důležitost pro český národ.

Některé zvyklosti zmizely úplně. Školní rok se nezačínal a nekončil při bohoslužbách, jak tomu bylo zvykem před válkou. Ale například dobročinnost přežila válečná léta a i v nové republice našla své místo. Vybíralo se na chudé děti, které neměly peníze na oblečení a učebnice. Na Štědrý den probíhala vánoční nadílka. Mezi štědré dárce patřil Karel Zierotín, chudinská pokladna obce Bludova a firma Trebitsch a synové v Šumperku. Těsně po válce se rozdělovaly mezi děti pouze peníze, protože šaty a obuv byly velmi drahé k nákupu. Postupně děti dostávaly oblečení a knihy jako v předválečném období. Jinou dobročinnou akcí Dětský den pořádala škola většinou v říjnu a během ní vybírala na sirotky.

Vždy na konci školního roku se vydaly místní školy na vycházky, buď do nejbližšího okolí, nebo i do vzdálenějších míst. Měšťanská škola jela například v roce 1923 do Prahy. První výlet se konal k Macoše v roce 1922. Stále převládaly dražší poměry, ale vše ožívalo. Žáci poznávali nejen rozličná místa Moravy jako Brno, Kroměříž, Buchlov, Velehrad,

⁶⁶ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 187.

⁶⁷ Tamtéž, str. 208.

Bouzov, ale obdivovali i krásy Adršpachu a Teplic. Nepravidelnost výletů se změnila od školního roku 1926-1927 v každoroční tradici.

Školní záležitosti organizovala místní školní rada, která patřila pod okresní školní radu v Šumperku. Stejně jako za Rakouska-Uherska byly v Šumperku zřízeny vedle sebe německá a česká okresní školní rada. V Bludově vznikla během roku 1920. Členové se vybírali z řad učitelů a obyvatel, obecná i měšťanská škola měly svého zástupce. Jednou z prvních věcí, kterou školní rada učinila, bylo uzavření smlouvy dne 9. září 1920 s místní jednotou Sokol o pronájmu sokolovny i s nářadím pro potřeby hodin tělocviku na obecné a měšťanské škole.⁶⁸ Žáci do ní chodili na hodiny tělocviku až do postavení vlastní školní tělocvičny v devadesátých letech.

Za první republiky trvala povinná školní docházka osm let. Žáci se mohli po absolvování obecné školy rozhodnout, jestli chtějí jít na gymnázium, na reálné gymnázium, popřípadě zůstat v místní měšťanské škole. Většinou na měšťanskou školu chodily děti z chudých rodin, často pak pokračovaly na některé odborné střední škole, kde se vyučily nějakému řemeslu. Pokud rodiče chtěli dát dětem lepší vzdělání, posílali je na gymnázium. České gymnázium a reálka tvořily celý nově zřízený český areál v Šumperku.⁶⁹

V roce 1931 vznikla lidová škola hospodářství, kde se po skončení povinné školní docházky prohlubovaly všeobecné znalosti a vědomosti o hospodaření. Vyučování na této škole probíhalo v zimním období.⁷⁰

Ve školním roce 1927/1928 ředitel František Lehar odešel na odpočinek. Místo něho zastával funkci správce škol nejstarší odborný učitel Vincenc Pešák. František Lehar zůstal v Bludově až do své smrti 28. listopadu 1941. Zemřel sám, jeho děti totiž odešly po zabrání pohraničí do vnitrozemí. Jeho pohřeb se stal manifestací českého obyvatelstva.

Volbu nového ředitele provedly místní a okresní školní rady, které musely vypsát výběrové řízení. Vybraly ho až ze třetího konkurzu, dva předešlé skončily bez úspěchu kvůli jejich neshodám. Byrokratické problémy protáhly volbu ředitele na dobu dvou let. Novým ředitelem byl jmenován Metoděj Kubíček „t.č. zatímní ředitel české státní menšinové školy měšťanské v Rudě nad Moravou“,⁷¹ který nastoupil na své místo 1. září 1930.

⁶⁸ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 194.

⁶⁹ Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 24. září 2010.

⁷⁰ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 51. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 41, inv. č. 92, signatura 769/31. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 42, inv. č. 93, signatura 1130/32.

⁷¹ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započaté ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 263.

Ještě před nástupem nového ředitele dostala škola jiné jméno, od června 1930 nesla název Masarykova obecná a měšťanská škola v Bludově. Žádost podala místní školní rada až do kanceláře prezidenta republiky, neboť na paměť jeho osmdesátých narozenin chtěla škola nést jeho jméno.

2. 4 Hospodářská krize

Světová hospodářská krize z nadvýroby má svůj počátek na newyorské burze 24. října 1929, tento den je označován jako tzv. černý pátek. Znamenalo to úplné zhroucení obchodování s cennými papíry a akciemi. Po tomto dni se krize rozšiřuje do dalších částí světa. V Československu se naplno projevila na konci roku 1930. Nejhlouběji se československé hospodářství propadlo v roce 1933. Krize měla vážné sociální a hospodářské důsledky. Rostla nezaměstnanost. Velmi byla zasažena především odvětví hlavně spotřebního průmyslu, např. textilnictví. Obyvatelé si kupovali pouze základní věci jako potraviny, na víc jim nezbývaly peníze, což vedlo k úpadku těchto odvětví.

Stát se snažil zlepšit špatnou situaci nezaměstnaných. Podle tzv. gentského systému získali státní podporu jen ti, co byli po určitou dobu v nějaké odborové organizaci. Stát přispíval určitou částkou, zbytek doplácely odborové pokladny. Na pomoc ostatním nezaměstnaným vláda zřídila tzv. státní stravovací akci, která začala fungovat od roku 1930. Ministerstvo sociální péče poskytlo nejvíce postiženým okresům peněžní dotace, které poté okresní úřady rozdělávaly mezi nezaměstnané ve formě poukázek na základní potraviny v hodnotě 10 Kč, tzv. žebračky. Administrativa byla velmi složitá, omezené zdroje nedovolovaly přiděly všem potřebným. Jelikož státní stravovací akce nebyla zřízena na základě zákonů nebo vládních nařízení, neměli na ni nezaměstnaní právní nárok.⁷² Určitou sumou na ni přispívaly i obce.

Jinou možností pro nezaměstnané představovaly nouzové práce, jednalo se o veřejně prospěšné práce. Stát přispíval částkou na platy dělníků, nesměla ale převýšit 10 Kč. Existovaly i jiné nouzové výpomoci, při kterých byly rozdávány základní potraviny a uhlí. Obce realizovaly vlastní formy péče o nezaměstnané: peněžní podpory, produktivní péči a podíl na státní stravovací akci.⁷³ Jednotlivá města často organizovala vlastní stravovací akce, kdy se v obecních kuchyních dávalo jídlo potřebným, popřípadě vznikaly noclehárny

⁷² RÁKOSNÍK, Jakub. *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. Praha 2008, str. 240.

⁷³ Tamtéž, str. 246.

pro nejoboženější osoby. V každé obci se pomoc nezaměstnaným lišila, záleželo hlavně na rozpočtu obce a jejích možnostech.⁷⁴

I v Bludově dělali pro své nezaměstnané vše potřebné, co si mohli dovolit, jako ostatně v každé obci v celé republice. Jelikož velká část obyvatel byla zaměstnána v textilním průmyslu a ve stavebnictví, hospodářská situace se jich velice citelně dotkla. Obec zadávala veřejné práce na rozšíření místních komunikací, na kterých zaměstnávala přednostně domácí pracovníky. Došlo k vybudování silnice Bludov–Bohutín, na kterou obec přispěla částkou „30.000 Kč, což činilo 20 % celkového nákladu“⁷⁵, a k vydláždění silnice z Bludova do Postřelkova, obě akce v roce 1932. V roce 1936 byla pak vyasfaltována silnice od mlékárny k Chromči a cesta od kostela až na Horní Konec k lomu vyštěrkována.

Státní podporu podle tzv. gentského systému dostávalo v obci asi 100 nezaměstnaných.⁷⁶ Poukázky na potraviny, žebračky, dostalo v srpnu 1931 v rámci státní stravovací akce 106 dospělých a 183 dětí, celkově bylo mezi ně rozděleno 728 poukázek.⁷⁷ V témže roce činila poskytnutá částka za jeden měsíc 7 280 Kč až 8 600 Kč.⁷⁸ Obecní úřad na ni přispíval vždy určitou částkou. Ještě během roku 1935 se podpora udělovala v průměru 200 osobám po pětítýdenní období. Za jedno období bylo rozdáno asi 1 400 Kč na stravovacích lístcích. Dále se rozdělovala pšeničná mouka, tuk, sladová káva, ječné kroupy a uhlí. Mezi svobodnými a živiteli rodin byl činěn určitý rozdíl, rodiny dostávaly vždy více.⁷⁹ V roce 1935 dostávalo asi 10 % obyvatel podporu v rámci tzv. gentského systému a státní stravovací akce. S největší pravděpodobností odpovídá toto procento i počtu nezaměstnaných v obci, malá část z nich možná získávala pomoc z jiných zdrojů, ale rozhodně se nejednalo o větší počty osob. Takže se v obci v době hospodářské krize nezaměstnanost pohybovalo kolem 10 %.

Kromě stálých podpor proběhlo i několik jednorázových akcí jako ošacovací nebo mléčná. Příspěvek získávali nezaměstnaní i jako vánoční dar.⁸⁰ Nezaměstnaností svých rodičů trpěly i děti. Aby jejich strádání bylo menší, dostávaly ve škole teplé mléko. Školník ho ve školní kuchyni ohříval, učitelé poté rozdělovali dětem. Každé dítě dostalo třikrát týdně o dopolední přestávce hrneček mléka. Tzv. mléčná akce probíhala na škole během zimních měsíců, většinou od listopadu do března, a to každou zimu od roku 1930 až do roku 1937. Škola pořádala tento podnik, protože „příšerná nezaměstnanost četných živitelů rodin byla

⁷⁴ Srv. RÁKOSNÍK, J. *Odvrácená tvář meziválečné prosperity...*, str. 207-280.

⁷⁵ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 49.

⁷⁶ Tamtéž, str. 68.

⁷⁷ Tamtéž, str. 47.

⁷⁸ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton 42, inv. č. 92, signatura 358/31.

⁷⁹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 68-69.

⁸⁰ V roce 1935 činil 6 650 Kč. Tamtéž, str. 69.

příčinou velmi nedostatečné výživy mnohých dětí“.⁸¹ Po otevření mlékárny se mléko dováželo odtud a od roku 1933 se rozdávalo v čtvrtlitrových lahvičkách. Finance darovaly různé místní organizace. Děti z majetnějších rodin si mléko platily, pro ostatní nestálo nic. V roce 1933 začala přispívat Ústřední Matice školská v Praze, takže se mohla mléčná akce rozšířit i na děti v mateřské školce. „Význam této akce byl všeobecně uznáván a obecně uznávaně posuzován.“⁸² Mezi děti nezaměstnaných rodičů se také rozdělovaly poukázky na mléko ze státní stravovací akce.

Dětem s nezaměstnanými rodiči bylo při vánoční nadílce poskytováno oblečení na zimu. Jelikož velká část organizací dávala finanční prostředky na mléčnou akci, nezbyvaly peníze na podporu ošacovací. Oblečení se získávalo z různých zdrojů. Jednou dívky ušily a upletly oblečení pro chudé děti nebo se finance na nákup prádla vzaly z výtěžku za divadelní představení, popřípadě dostaly chudé rodiny obnošené prádlo od těch bohatších.

Jako zastřešující organizace pro pomoc dětem nezaměstnaných rodičů vznikla Demokracie dětem, která působila v celé republice. Šlo o volné sdružení spolků a organizací, které chtěly pomáhat chudým dětem, aby netrpěly „hladem, zimou a mravními následky nezaměstnanosti“.⁸³ V Bludově měla ustavující schůzi 8. října 1934, na níž byl zvolen za předsedu ředitel místní školy Metoděj Kubíček. Do této organizace vstoupily všechny spolky a uskupení v obci. Stala se hlavním „výkonným orgánem péče o mládež“.⁸⁴ Demokracie dětem sjednotila vybírání peněz pro děti, aby se dostalo na každé. Všechny spolky v obci jí přispívaly a ona poté peníze rozdělovala potřebným dětem. Docílilo se větší efektivity a zisku více peněžních prostředků. Uskutečnilo se i několik sbírek po obci.

Ve třicátých letech v obci neprobíhaly jenom pomocné akce na podporu nezaměstnaných. I když hospodářská krize zasáhla hluboce do života obyvatel Bludova, nemohla ovlivnit všechno.

2. 5 Společenský a kulturní život

Významnou složkou každého dne byl společenský a kulturní život, který pokračoval ve svém rozvoji z posledních let Rakouska-Uherska přerušeny první světovou válkou. V obci existovalo několik spolků, pořádala se divadelní představení, výstavy, přednášky. První

⁸¹ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 305.

⁸² Tamtéž.

⁸³ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton. č. 43, inv. č. 95, signatura 1145/34.

⁸⁴ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 70.

republika přinesla obyvatelům nové možnosti, poněvadž měli teď možnost volně rozvíjet kulturní činnost bez větších omezení. Kultura a společnost se mohla projevovat ve svobodném prostředí, což v následujícím období nebylo úplně možné.

Důležitou událostí, která se uskutečnila v roce 1921 a která měla připomínat hrůzy první světové války, bylo odhalení pomníku padlým vojákům pocházejícím z Bludova. Na pomníku nejsou napsána všechna jména padlých nebo nezvěstných, i přesto jich je vytesáno něco kolem sedmdesáti.⁸⁵ Chybí tam asi třicet jmen, celkem zemřelo víc než sto vojáků. Během druhé světové války se muselo odstranit datum vzniku samostatné Československé republiky a zakrýt reliéfy legionářů v přední části pomníku.⁸⁶ Po ní byly vedle něho přidány desky se jmény padlých za této války. Nyní tvoří dohromady jednotný celek.

Obr. 3: Památník obětem válek. Foto autorka.

Poslední vzpomínkovou akcí na válečná léta uskutečnili obyvatelé obce při umístění nových kostelních zvonů, původní během války zrekvírovala vláda. Dne 21. září 1924 byly posvěceny a umístěny tři zvony, jen jediný přečkal válku na svém místě.⁸⁷ Nyní nadcházelo období relativního klidu.

Během něho si obyvatelé mohli rozšiřovat své obzory v nově založené knihovně, která byla zřízena v roce 1921. Sídlila v prvním poschodí obecního domu, jako knihovník v ní pracoval učitel místní školy Karel Dytrt. Knihovna se velmi rychle rozrůstala, takže měla v roce 1929 „637 knih zábavných, 151 knih poučných, 22 časopisů a 13 knih pro mládež“.⁸⁸ Ve stejném roce ji navštívilo 159 čtenářů, kteří si půjčili 2 778 knih. Nejčtenějším autorem byl Alois Jirásek. Rozšiřování knihovny probíhalo i nadále, podle zprávy o činnosti knihovny

⁸⁵ BŘEZINA, J. *Paměti obce ...*, str. 200.

⁸⁶ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 159.

⁸⁷ BŘEZINA, J. *Paměti obce ...*, str. 207.

⁸⁸ Tamtéž, str. 31.

za rok 1937 měla již celkem 1 378 knih, z toho 1 132 zábavných knih, 210 poučných a 36 časopisů. Za necelých 10 let se čtenářská obec zvětšila na 178 čtenářů.⁸⁹ Knihovna existovala i v místní škole, žákovská a učitelská. Knihovny získávaly nové knihy zejména z darů k různým příležitostem, např. oslava osmdesátých narozenin prezidenta Masaryka.

Jiným místem zábavy a vzdělávání bylo kino. Kinematografie znamenala nový způsob rozptýlení, největší rozvoj je spojen hlavně se šířením zvukových filmů ve 30. letech, kdy také vzrůstá počet kin. V Olomouci působilo 12, v Brně dokonce přes 20 kin. V menších obcích zřizovali kina váleční invalidé popřípadě sokolské jednoty, jak tomu bylo v Bludově.⁹⁰ Představení probíhala v sokolovně od roku 1923, kdy se promítaly ještě němé filmy. Změna nastala až se zahájením provozu zvukového kina v roce 1934. Prvním promítaným zvukovým filmem byla veselohra *U svatého Antoníčka*.⁹¹ Na naučná představení docházely i místní školy.

Kulturní činnost vyvíjely i spolky, pořádající převážně ochotnická divadelní představení. Mezi přední spolky hrající divadlo patřily tělovýchovná jednota Sokol a křesťanský čtenářsko-zábavní spolek Svatopluk, který velmi úzce spolupracoval s tělocvičnou jednotou Orel. Jak Sokoli, tak Orli hráli pravidelně několikrát do roka. Provozovali spíše nenáročné hry, ale s dobrou úrovní. Během jednoho představení přijela dokonce herečka na jeviště na koni.⁹²

Největší tělovýchovnou jednotou s nejdélsí tradicí zůstával i nadále Sokol, kde se setkávali lidé s pokrokovějším smýšlením. Děti chodily cvičit dvakrát týdně. Cvičení začínalo pochodem se zpěvem, následovala rozcvička a poté se jednotlivá družstva vyměnili na různém cvičebním náradí. Začátek byl odpoledne ve čtyři hodiny a konec kolem osmé hodiny. Během této doby se v sokolovně vystřídaly jednotlivé složky: žactvo, dorost, ženy a muži. Sokol pořádal své plesy tzv. šibřinky. V obci se konala veřejná cvičení k různým událostem, např. na konci školního roku, nebo se vyjelo do některé z okolních obcí, popřípadě do Šumperka. Podobnou náplň měla i tělocvičná jednota Orel, druhá nejvýznamnější tělocvičná organizace v republice. Každému cvičení navíc předcházela modlitba. Orlovna stála kousek od sokolovny.⁹³

⁸⁹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 46, inv. č. 99, signatura 85/38, zpráva o činnosti knihovny za rok 1937.

⁹⁰ BARTOŠ, J. – TRAPL, M. *Dějiny Moravy...*, str. 143.

⁹¹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 60.

⁹² Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 25. dubna 2010.

⁹³ Tamtéž.

V obci se také konaly různé oslavy a výstavy. V době světové krize přispěly k rozptýlení obyvatelstva hospodářské výstavy v prostorách bludovských lázní. Jedna se uskutečnila v září 1934. Další o něco větší se stala významným podnikem celého severomoravského regionu o dva roky později. Vystavovalo na ní několik spolků různé druhy exponátů. Součástí byla výstava dobytka, průmyslových strojů, výstava psů, loveckých trofejí, představili se i živnostníci.⁹⁴ Výstava vynesla celkově 15 082 Kč a 50 haléřů.⁹⁵

Jinou akcí spíše kulturního rázu byly oslavy 25 let měšťanské školy. Uspořádala je škola v součinnosti s obecním zastupitelstvem ve dnech 29. června až 2. července 1933. Každý z návštěvníků si mohl vybrat z bohatého programu něco zajímavého pro sebe. Součástí byla výstava žákovských prací, divadelní představení jak ochotnického souboru ze Šumperka, tak i dětské scénky. Celkově slavnost dopadla dobře a obecenstvo odcházelo spokojeno.⁹⁶

V průběhu oslavy byly vystaveny i obrazy místního rodáka malíře Adolfa Kašpara. Jeho výstava obrazů proběhla i v roce 1935, kdy byl 30. června v obci odhalen jeho pomník. Bohužel, malíř zemřel o rok dříve v Železné Rudě. Patřil mezi známé a oblíbené osobnosti, ilustroval například Babičku od Boženy Němcové z roku 1903. Na žádost bludovského starosty a Jana Březiny vyzdobil v roce 1926 kresbami připravovanou knihu Paměti obce Bludova. V současnosti je na jeho rodném domě pamětní deska. Ve stejném roce jako Adolf

Obr. 4: Upoutávka na výstavu. Noviny Moravský Sever zde dne 18. září 1936.

⁹⁴ Upozornění na výstavu v novinách Moravský Sever ze dne 11. a 18. září 1936, uložené v SOkA Šumperk.

⁹⁵ Oznámení v Moravském Severu ze dne 22. ledna 1937, uložené v SOkA Šumperk.

⁹⁶ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 5, Kronika školní, započatá ve školním roce 1908/09, do roku 1940, str. 309-311.

Kašpar zemřel i poslední mužský potomek rodu moravských Zierotínů, který sídlil v Bludově. Po jeho smrti zámek zdědila jeho manželka a dcery.

V období první republiky se hojně stavělo a rozšiřovalo. Velké množství domů přibýlo prakticky na všech krajích obce, nejvíce ale na Dolním Konci směrem k nádraží, dále pak na Horním Konci směrem k lomu, téměř až k lesu. Celkově počet domů vzrostl asi o 100 novostaveb. Hospodářská krize utlumila stavební ruch, což mělo za následek pokles výstavby nových domů ve 30. letech, dalších 17 nových domů bylo postaveno až v roce 1937.⁹⁷

Obec se také celkově vylepšovala a modernizovala. Na jaře 1928 bylo rozšířeno elektrické osvětlení obce, kterého se ujalo místní „zemědělské družstvo pro vedení a zžitkování elektrické síly v Bludově [...] za subvenci od ministerstva zemědělství a postavilo druhý transformátor“.⁹⁸ Počet elektrických světel se zvýšil z 5 na 24. O rok později, na podzim 1929 a na jaře 1930, obecní úřad zrealizoval stavbu kanalizace v části obce kolem kostela. Po dokončení prací došlo k úpravě návsi a zřízení chodníku, čímž získala důstojnější vzhled.

Severomoravské rolnické družstvo pro Bludov a okolí postavilo v roce 1931 novou budovu, mlékárnu. Družstvo se ustavilo o rok dříve a podíl v něm mělo 300 členů z Bludova a několika sousedních vesnic. Půjčku na stavbu poskytla místní Občanská záložna. Prvním ředitelem se stal Petr Zatloukal, pozdější starosta. Mlékárna vyráběla všechny druhy mléčných výrobků, pasterizované mléko, jogurt, smetanu.⁹⁹

Nejdůležitější novinkou v meziválečném období byla stavba místních lázní, které nechal postavit Zdeněk Pospíšil. Jejich budování trvalo téměř deset let. Lázně zřídil v roce 1929. Pro veřejnost je otevřel 20. července téhož roku. Zatím fungoval jenom bazén, který byl pouze dřevěný, dva metry hluboký a uprostřed něho vycházela teplá voda z pramene.¹⁰⁰ Podle celkového posudku a chemických rozborů měl zdejší pramen bohaté minerální složení, obsahoval především sulfáty, teplotu kolem 21 °C a hodil se pro lázeňské koupele. To potvrdil starý obvodní lékař v Bludově MUDr. Alois Sloupenský, podle jehož dobrozdání „dají se v těchto lázní úspěšně léčit tyto choroby: dna, revmatismus kloubní a svalový, zánět nervů, ischias, nervosa, následky po poranění kloubů, zvláště ztuhlost, ženské choroby, zvláště následky po zánětech v pánvi, a konečně otylost“.¹⁰¹

⁹⁷ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 90.

⁹⁸ Tamtéž, str. 15.

⁹⁹ Tamtéž, str. 41. DYTRT, K. *Bludov. Informační spisek...*, str. 63.

¹⁰⁰ Z rozhovoru s paní Z. Fričovou z 24. září 2010.

¹⁰¹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 25. O stavu a vhodnosti lázní pro různé choroby informuje také lékařská správa MUDr. Miroslava Sloupenského ze dne 6. dubna 1938. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 46, inv. č. 99, signatura 700/38.

Od otevření až do začátku války prakticky každý rok se lázně rozšiřovaly. Už na podzim k nim vedla čtyři metry široká příjezdová cesta. V následujícím období přibýly nové budovy: jedna vanových lázní, druhá se společenským sálem a třetí administrativní s pokoji v prvním patře. V roce 1933 byly zachyceny dva prameny. Zřídlo mělo teplotu 30 °C. Při navrtávání pramene do hloubky 76 metrů v roce 1937 se našlo dalších 12 pramenů, převážně teplých.

Obr. 5: Bludovské lázně. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 78.

Když v roce 1935 Radioaktivní a sirné lázně Bludov zahájily celoroční provoz, nabízely 90 pokojů s 200 lůžky a jejich obliba neustále vzrůstala. Poslední stavební úpravy před válkou proběhly v roce 1937, kdy se přistavělo k hlavní lázeňské budově nové křídlo. Poté měly lázně 150 pokojů s 300 lůžky, které poskytovaly ubytování nejenom domácím hostům, ale i cizincům z „Francie, Itálie, Německa, Polska, Rumunska a Habeše“.¹⁰² Lázeňští návštěvníci měli všechno potřebné v jejich prostorách, byla zde i restaurace. Jelikož se lázně nacházejí na okraji obce ve větší vzdálenosti od centra, nechodili hosté nejspíše do prostor obce a bludovští obyvatelé se s nimi často nesetkávali.

Se zvýšenou návštěvností se rozšířila i silnice vedoucí k lázním, podél níž vysadil starý místní obvodní lékař MUDr. A. Sloupenský topoly, které tam stojí dodnes.¹⁰³ Lázně ovšem nepatřily mezi nejlepší v Československu. Nenesly ani přívlastek léčebné, který

¹⁰² SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 92.

¹⁰³ Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 24. září 2010.

dostávaly jen určité destinace s příhodnými podmínkami, což zlepšovalo jejich prestiž a možnosti rozvoje.

Za první republiky se začala zvyšovat obliba poznávání krás Československa. Aby mohlo dojít k rozvoji turistického ruchu, muselo být splněno několik předpokladů. Návštěvník, turista, by měl disponovat volným časem a dostatečným finančním obnosem. Zároveň by místo pobytu mělo být pro něj atraktivní, a to nejenom co se týká ubytování a stravování, ale také dalšími službami, jako je turistické značení, přístřešky či rozhledny.¹⁰⁴

Bludov představoval pro turisty zajímavé místo. Měl příhodnou výchozí pozici pro turistické vycházky po Jeseníkách a nacházely se zde lázně. Jejich výstavbou se v obci zvýšil turistický ruch. V roce 1937 (leden – prosinec) se v lázních ubytovalo průměrně za měsíc 117 osob, v letních měsících dosahoval počet až 300 osob.¹⁰⁵

Jednou z možností trávení volného času byla turistika. Nárůst zájmu o přírodu využíval zejména Klub československých turistů, který pořádal různé vycházky, zřizoval turistické stezky a stavěl horské chaty a rozhledny.¹⁰⁶ Jednu z nových rozhleden postavil na své náklady Klub čs. turistů ze Šumperka na Háji. Rozhledna dostala jméno Štefánikova.

Kopec Háj se nachází v bezprostřední blízkosti Bludova. S pojmenováním kopce Háj je spojeno někdy až zbytečné počestřování německých názvů. Češi ho vždy nazývali Háj, Němci mu říkali Heukoppe. Po vzniku první republiky byl do map a publikací zanesen počestřelý název Heukoppe, tedy Senová. Toto označení vedlo často k problémům, jelikož české obyvatelstvo používalo Háj a oficiální místa naopak Senová.¹⁰⁷

V meziválečné době mohli bludovští obyvatelé pokračovat ve společenském životě jako za dob Rakouska-Uherska. Ale oproti dřívějšímu jej mohli rozvíjet volněji. Nadále fungovaly obě tělovýchovné jednoty, pořádala se ochotnická divadelní představení apod., ale objevovaly se i novinky, jako kino nebo knihovna. Život v obci byl svobodnější, i když se na něm podepsala hospodářská krize a s ní spojená nezaměstnanost. Následné období přineslo zásadní změny, které se dotýkaly i Bludova. Obyvatelé přišli o kulturní a politické možnosti, už nemohli participovat na fungování a rozvoji obce. Složitá situace se promítala i do soukromých životů, zejména pokud se jednalo o zásobování.

¹⁰⁴ Viz ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. Pelhřimov 2009, str. 49-63.

¹⁰⁵ Podle dotazníků pro cizinecký a lázeňský ruch zachycoval se vždy jeden měsíc. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 46, inv. č. 98, signatura 209/37.

¹⁰⁶ ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu...*, str. 227-239.

¹⁰⁷ DYTRT, K. *Bludov. Informační spisek...*, str. 3. Noviny Moravský sever ze dne 22. prosince 1933, str. 2, uložené v SOkA Šumperk.

3 Od Mnichova k osvobození

3. 1 Mnichovská dohoda a připojení k Německé říši

Ve 30. letech se zhoršila mezinárodní situace, kterou ovlivňovala hospodářská krize. V roce 1933 se v Německu chopil moci Adolf Hitler. Evropské mocnosti jako Velká Británie a Francie prováděly v této době politiku tzv. appeasementu, kdy určitými ústupky chtěly zabránit vzniku nové války podobné té první světové. Nedostatečná garance těchto kompromisů a neochota Německa je dodržovat vedly k Hitlerovým vystupňovaným požadavkům. V roce 1936 obsadilo Německo demilitarizované pásmo v Porýní, v roce 1938 došlo k anšlusu Rakouska. Poté obrátil A. Hitler svoji hlavní pozornost k Československu, kde využíval národnostní nejednotnosti. K jeho cílům mu dopomohla SdP a její vůdce Konrad Henlein. Ten postupně vystupňoval tlak na československou vládu až do neúnosných mezí. Vláda reagovala přípravou plánů na řešení německých požadavků, ale vše vyústilo v Mnichovskou dohodu. Nesmíme zapomínat, že ne všichni sudetští Němci podporovali K. Henleina, část jich byla antifašisty.

V letech před druhou světovou válkou bludovští obyvatelé pocíťovali ohrožení republiky na vlastní kůži. Vzrůstající německý nacionalismus v Šumperku poznaly zejména osoby, které tam dojížděly ať už za prací nebo do školy. Slovní útoky německých obyvatel směrem k Čechům se stupňovaly od nástupu Hitlera k moci. Po první mobilizaci v květnu 1938 byla soše prezidenta T. G. Masaryka odsekuta bradka a nastříkán na ni velký červený hákový kříž.¹⁰⁸

Na stavbě opevnění republiky mohli pracovat i někteří nezaměstnaní z obce. Na pohraniční pevnosti a vojenské cvičení na Moravě se přijel podívat i prezident Beneš. Při cestě zastavil jeho zvláštní vlak i na bludovském nádraží. Plné nástupiště lidí na něj čekalo na slavnostně vyzdobené stanici 26. srpna 1937 v 10 hodin dopoledne. Pro obec to byl velký svátek, přestože prezident nezůstal dlouho. Nejdříve se mu hlásil místní přednosta stanice, poté zástupci okresního úřadu, policejního úřadu a šumperské vojenské posádky. Posléze ho za obec Bludov přivítali ředitel školy Metoděj Kubíček a starosta Petr Plod a darovali mu knihu Paměti obce Bludova a brožuru o Bludově. Po uvítání od dětí prezident Beneš poděkoval za vyjádření úcty a projevy vřelosti. Uklidnil přítomné ve svém krátkém projevu „šťastně volenými slovy“,¹⁰⁹ aby se neobávali zahraničního ohrožení. Nejlépe to vystihuje

¹⁰⁸ Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

¹⁰⁹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 88.

záznam proslovu, který zachytil kronikář: „Jsme na správné cestě, která nás nesporně přivede k lepší budoucnosti. Je jen potřeba pracovat svorně ruku v ruce na společném díle a nic, ani dočasné mraky na mezinárodní obloze, nemůže nám zabránit v dosažení úspěchu. Věřme, že mír bude zachován a že věci se budou v klidu stále lépe a lépe vyvíjeti.“¹¹⁰ Bohužel jeho přání se neuskutečnilo a následné události zničily všechny na-

Obr. 6: Prezident E. Beneš vítán na bludovském nádraží. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, str. 89.

děje nejen obyvatel Bludova, ale celého pohraničí. Nejhorší a nejtemnější obavy se změnilly ve skutečnost.

Poněvadž existovalo ohrožení a možnost napadení republiky od vojsk cizích států, byla i v Bludově ustanovena civilní protiletectká obrana. Organizace byla velmi dobře propracována, přesně členěna a měla několik uskupení. Existovaly služby pro jednotlivé složky v případě napadení, poplachová, požární, samaritní, asanační, spojovací a zvláštní služba. Vrchním velitelem se stal starosta obce. V roce 1937 obyvatelé Bludova provedli několik poplachových a zatemňovacích cvičení, čímž se připravili na možnost útoku. Tyto zkušenosti nicméně nikdy nevyužili, mezinárodní situace se vyvinula jinak.¹¹¹

Všeobecně známým aktem je konference v Mnichově 29. září 1938, na níž se sešli zástupci Německa (Adolf Hitler), Itálie (Benito Mussolini), Francie (Édouard Daladier) a Velké Británie (Neville Chamberlain) a kde schválili text Mnichovské dohody, která určovala postoupení československých pohraničních území Německu a úpravu státních hranic. Delegace z Československa nebyla k jednání připuštěna. Výslednou dohodu se dozvěděla až po skončení jednání.

Zářijové události měly neblahé následky. V prvních říjnových dnech obsadila německá armáda postupně jednotlivá pásma, jak byla určena v Mnichovské dohodě. V těchto

¹¹⁰ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 89.

¹¹¹ Tamtéž, str. 91.

oblastech žili převážně němečtí obyvatelé. Občané české národnosti, především státní zaměstnanci, a němečtí antifašisté, sociální demokraté a komunisté se raději uchýlili do českého vnitrozemí. Tzv. páté okupační pásmo určila mezinárodní komise dodatečně 5. října 1938 v Berlíně. Původní záměr provést ve smíšených oblastech plebiscit se neuskutečnil. Nakonec byly okupovány i oblasti s převážně českým obyvatelstvem. Ve vymezení tohoto pásma nešlo už tolik o „záchranu“ Němců, ale spíše o ochromení Československé republiky, což se i díky tomuto kroku podařilo. Součástí tzv. pátého pásma bylo i několik souvislých českých území, kam patřil i Bludov.¹¹²

Obyvatelé přijali tuto zprávu se zděšením, v obci přece žilo jen 39 osob¹¹³ německé národnosti. K předávání úřední moci v Bludově došlo 8. října v odpoledních hodinách. Na kraji obce směrem k Šumperku se setkali dva důstojníci, jeden československý a druhý říšskoněmecký, mezi nimi proběhlo přebrání moci. Přihlížející lidé pocítovali velký smutek nad nastávající situací, přesto se rozloučili s důstojníkem hlasitým „Nazdar“. Po jeho odjezdu s nimi němečtí vojáci zaváděli jen složitě rozhovory, jelikož se s vojáky nechtěl nikdo moc bavit.¹¹⁴ Místní je nepřivítali jako na jiných místech pohraničí, pohlíželi na ně s odstupem a nedůvěrou. Nikdo nevěděl, co bude dál. Lidé si nedokázali představit, jaký bude život v novém státě. Obyvatelstvo nejspíše nepředpokládalo následný vývoj politických událostí. Muselo se smířit se skutečností, že nastalý stav není dočasný, ale trvalý. Říká se, že naděje umírá poslední, ale oni prakticky žádnou neměli, když i západní mocnosti uznaly nové uspořádání středoevropského prostoru.

Někteří občané opustili Bludov a odešli do okleštěné republiky, jednalo se asi o 200 osob. Odcházel hlavně státní zaměstnanci, kteří měli úřední příkaz opustit své místo v pohraničí a přesunout se do republiky. Patřili mezi ně pracovníci poštovního úřadu, poštmistr a listonoši, čtyři četníci a všichni železniční úředníci a zřízenci. I část učitelů společně s ředitelem Metodějem Kubíčkem se odebrala do vnitrozemí, ti ale nedostali úřední příkaz, odcházeli dobrovolně, na rozdíl od dvou učitelek v mateřské školce, které musely opustit Bludov z úředního nařízení. Další skupinu tvořili studenti středních škol, kteří chtěli dostudovat na české škole. Všechny české střední školy v zabraném pohraničí byly zavřeny z důvodu postupné germanizace obyvatel. Existovaly pouze školy německé, které ale nemohli čeští studenti navštěvovat a ani o to neprojevíli zájem. Stredoškolské učitelé museli taktéž

¹¹² BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. Praha 1986, str. 13.

¹¹³ Podle sčítání obyvatelstva v roce 1930.

¹¹⁴ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 110.

opustit svá působiště. Z vlastního popudu zanechal své praxe obvodní lékař MUDr. Miroslav Sloupenský.¹¹⁵

3. 2 Správní záležitosti

Adolf Hitler vydal 1. října 1938 výnos o správě sudetoněmeckých území a jmenoval Konrada Henleina říšským komisařem pro tato území. K. Henlein podléhal přímo A. Hitlerovi. Říšská župa Sudety (Sudetengau) byla zřízena až zákonem z 23. března 1939. V čele župy stál říšský místodržitel, stal se jím opět K. Henlein a sídlila v Liberci. Sudetská župa byla rozdělena na tři vládní obvody – Karlovy Vary se sídlem v Chebu, Ústí nad Labem, Opava. Vládní obvody se dále dělily na okresy, venkovské a městské. Venkovské okresy byly spravovány tzv. landráty.

Bludov náležel k vládnímu obvodu Opava a landrátu Šumperk. Místo českého označení se používala německá podoba Blauda stejně jako za Rakouska–Uherska. „Postup nahoru byl tento: Gemeinde Blauda, Kreis Mährisch Schönberg, Regierungsbezirk Troppau“.¹¹⁶

Od listopadu 1938 bylo na okupovaném území zavedeno německé obecní zřízení. Vešlo v platnost 20. listopadu 1938. Podle něho byly obce územním sdružením, které se spravovalo samo, ale shodně se zákony a zájmy státu. Místo volitelnosti místního starosty a samosprávy byl v Sudetské župě zaveden tzv. vůdcovský princip (Führerprinzip), kdy jmenoval starostu (německy Bürgermeister) většinou okresní vedoucí NSDAP, tzv. pověřenec. Starosta měl prakticky všechnu moc ve svých rukou. Pokud v některé z českých obcí nežil žádný Němec vhodný pro funkci starosty, byl určen tzv. úřední starosta, který dohlížel na českou samosprávu a její fungování. Někdy měl na starosti i několik menších českých obcí najednou.¹¹⁷ V Bludově zůstala správa obce zpočátku personálně stejná. Starosta Petr Zatloukal byl vyměněn až koncem roku 1939. Novým starostou se stal Němec Anton Winkler.

Problematická se ukázala otázka státní příslušnosti obyvatel. Konečnou dohodu uzavřelo Německo a Česko-Slovensko 20. listopadu 1938. Německými státními příslušníky se staly osoby, které měly 10. října 1938 trvalé bydliště na území odtrženého pohraničí a které se zde narodily před 1. lednem 1910, popřípadě jejich manželky a děti. Zároveň mohly

¹¹⁵ Tamtéž, str. 105-106.

¹¹⁶ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 115.

¹¹⁷ Viz VRBATA, Jaroslav. *Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938-1945*. In: Sborník archivních prací, roč.XII/2/1962, str. 45-67.

německé úřady vypovědět z okupovaného území osoby, které podle této zásady zůstaly československými občany. Pokud by někdo z neněmeckého obyvatelstva optoval pro československou státní příslušnost, měl možnost přesídlit do 31. března 1940 do své země. Avšak nařízení o opci vyznělo do prázdna se vznikem Protektorátu Čechy a Morava.¹¹⁸ Zároveň české úřady neměly zájem, aby Češi z pohraničí přicházeli do vnitrozemí a zhoršovali už dost špatnou situaci s uprchlíky, naopak aby udrželi ohrožené české oblasti v zabraném území.¹¹⁹

Část obyvatel Bludova, asi 190 osob,¹²⁰ optovala pro zbývající Česko-Slovenskou republiku. Oni a všichni, kteří nepocházeli z tzv. Sudet, měli svou domovskou obec na území republiky. Tzv. optanti projevíli velkou odvahu, neboť se mohlo stát, že přijdou o majetek při svém dlouhodobějším odchodu z obce.

V odtrženém území zůstal tak větší počet Čechů, nedá se však přesně určit kolik. Poslední československé sčítání bylo provedeno v roce 1930¹²¹ a německé z roku 1939 je nepřesné. U části obyvatel v tomto sčítání byla uvedena říšskoněmecká státní příslušnost a u zbývajících nejasná státní příslušnost. Jednalo se zejména o ty, kteří optovali pro Česko-Slovensko nebo se do Sudet přistěhovali až po roce 1918.¹²² Celkově setrvalo na celém zabraném území asi 600 tisíc Čechů.¹²³ Nejvíce jich bylo v župě Sudety (219 tisíc osob), většina z tohoto počtu žila ve vládním obvodu Opava (162 tisíc). Do landrátu Šumperk náleželo 11 705 Čechů podle sčítání v roce 1939, což představovalo 15,5 %¹²⁴ z přítomného obyvatelstva.¹²⁵ Šumperský okres nepředstavoval naprostý pomyslný vrchol v počtu českých obyvatel,¹²⁶ ale Češi netvořili ani zanedbatelnou menšinu.

Němci je považovali za nespolehlivé a nepřátelsky naladěné, což se projevilo i v jejich přístupu k nim, potlačovali jejich vliv v oblasti politiky a kultury. České menšině nepřiznali politickou a kulturní svébytnost, snažili se o její postupnou germanizaci, přičemž k tomu používali různých prostředků. Definitivní poněmčení tohoto prostoru mělo nastat až po konci války, jelikož Němci potřebovali v zázemí klid na práci. Ale neznamenal to, že by nedocházelo alespoň k určitým krokům ve směru ke konečné a úplné germanizaci. Těmto

¹¹⁸ BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 66-67.

¹¹⁹ BARTOŠ, Josef. *Postavení českého obyvatelstva na Severní Moravě za okupace*. Šumperk 1969, str. 29.

¹²⁰ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 116

¹²¹ Můžeme vyvozovat, že na celém okupovaném území žilo v roce 1930 asi 820 až 858 tisíc Čechů a 2836 až 2853 tisíc Němců. Podle BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 21.

¹²² Během sčítání byl zaveden pojem „nevyjasněná státní příslušnost“ „ungeklärte“. KURAL, Václav – RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol. „*Sudety“ pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem 2002, str. 78-79.

¹²³ BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 62.

¹²⁴ Číselné údaje: BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 152.

¹²⁵ K problematice počtu obyvatel v zabraném území viz. BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 62-80, KURAL, V. – RADVANOVSKÝ, Z. a kol. „*Sudety“ pod hákovým křížem...*, str. 70-81 a str. 169-172.

¹²⁶ Například v okrese Bílovec tvořilo české obyvatelstvo 62 %, Opava venkov měla 55 % a v Zábřeze, který sousedil s českým územím v šumperském okrese, bylo 52 % Čechů. BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 65.

plánům pomohl zejména fakt, že české obyvatelstvo na tomto území tvořilo menšinu. Jejich sídelní struktury nebyly všude jednotné. Často žili v malém jazykovém ostrově, izolováni od zázemí ve vnitrozemí.

„Přenárodnění“ se vztahovalo jen na rasově vhodné Čechy.¹²⁷ V kulturní sféře působil likvidační a prolongační komisař („Stiko“), který zlikvidoval téměř všechny spolky, čímž citelně ochromil české společenské možnosti.¹²⁸ Německé úřady zavíraly české knihovny a zakázaly vydávání novin.

Ve školství se vyskytovala značná diskriminace, kdy českým dětem nebylo umožněno studovat na některé z německých odborných škol. České školy přestaly fungovat po odchodu učitelů do vnitrozemí, německé úřady neměly zájem na obnově výuky. Od školního roku 1940/41 došlo k postupnému rušení měšťanek, tudíž české vyučování probíhalo pouze na obecných školách.

Němci prováděli vyvlastňovací a osidlovací politiku, kdy zabírali pozemkový majetek a usazovali na něm německé přesídlence z jiných evropských zemí, čímž se česká půda dostávala do německých rukou. Nicméně Němci potřebovali české dělníky v továrnách, proto měl být zachován pracovní smír.¹²⁹

S připojením k Říši souvisela i výměna peněz, kdy směna korun za říšské marky byla prováděna v kurzu 8:1 bez omezení výše sumy. Jedna koruna měla hodnotu 12 feniků. Poněvadž v Německu už lístkový systém existoval, velká část obyvatel přijížděla do pohraničí a tady skupovala všechno možné, potraviny, oděvy, kožené zboží apod., jelikož ceny tu nebyly ani tak vysoké.¹³⁰ V kronice je uveden jeden případ vojáka, „který si kupoval v obchodě [...] za 1 RM rohlíky. Když mu jich předložili za 8 Kčs 35 kusů (1 RM = 8 Kčs) nechtěl je přijmout v domnění, že se prodávající zmýlil ke své škodě.“¹³¹ Zda se to opravdu událo, není jisté. Ale bylo by zvláštní, kdyby německý voják neznal měnové kursy, nevěděl, že je v pohraničí levněji a že jeho spoluobčané tam jezdí nakupovat.

Poslední možností alespoň nějaké politické aktivity pro část českého obyvatelstva se staly volby do říšského sněmu, jež proběhly dne 4. prosince 1938. Volební právo měli jen občané s říšskoněmeckou státní příslušností, čímž byli Češi diskriminováni, jelikož nemohli volit tzv. optanti. Jejich volební lístky navíc měly zelenou barvu na rozdíl od většiny ostatních

¹²⁷ „Přenárodnění“ v němčině podle nacistické terminologie je „Umvolkung“. ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*. Praha 2001, str. 249.

¹²⁸ Tamtéž, str. 255.

¹²⁹ Viz ZIMMERMANN, V. *Sudetští Němci...*, str. 241-285, jinak také GEBHART – Jan, KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV. a 1938-1945*. Praha a Litomyšl 2006, str. 10-34 a str. 552-554. Postavení českého obyvatelstva v pohraničí se také věnuje publikace BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*

¹³⁰ Viz ZIMMERMANN, V. *Sudetští Němci...*, str. 164.

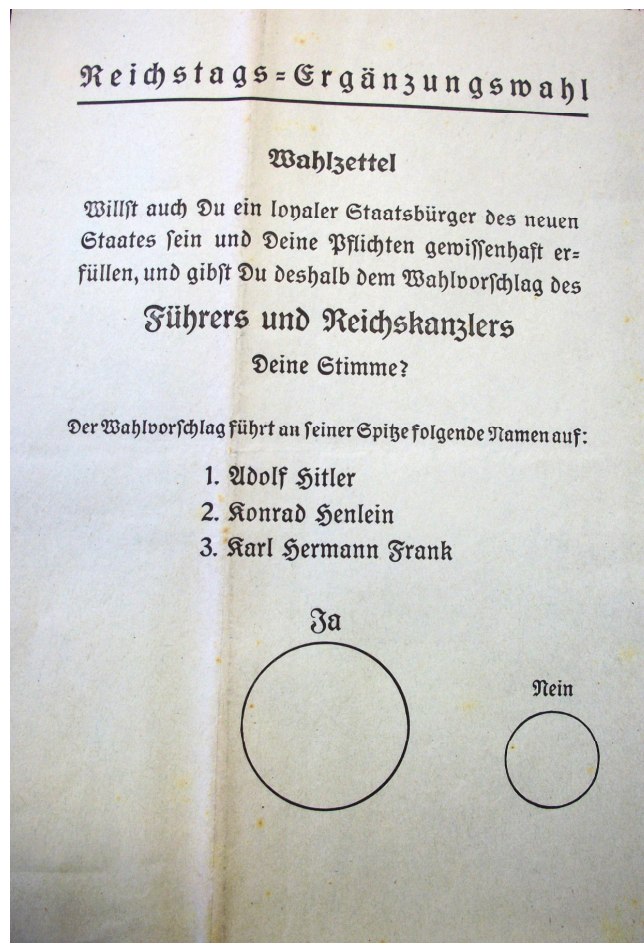
¹³¹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 114.

voličů. Volby se odlišovaly od těch, které obyvatelé zažili v období první republiky, nevybírali strany, pouze odhlasovávali souhlas s „vůdcem“. Na volebním lístku zaškrtovali „Ja“ nebo „Nein“. Volbám předcházela velká agitace ze strany německých složek. Letáky byly vytištěny dokonce i v češtině a nalepeny po celém Bludově i na auta. Na schůzi v sokolovně se Čechům slibovala krásná budoucnost ve velké Německé říši. Obyvatelstvo nechtělo mít s touto formalitou nepříjemnosti a radši zatrhlo „Ja“. Navíc stál u urny dozor a hlídal, jak kdo volí. Výsledek voleb dopadl jednoznačně 97 %¹³² pro vůdce. Pouze 100 volebních lístků bylo odevzdáno se zakřížkovaným „Nein“.¹³³

3. 3 Události v obci

Po obsazení pohraničí nacistickým Německem se poměry v obci změnilly. Česká menšina byla v zabraných oblastech zbavena všech práv. Žádná germanizace v obci dříve neproběhla, až po Mnichovské dohodě. Obyvatelé byli vystaveni velkému tlaku, nejenom jazykovému.

Nadřízený orgán ze Šumperka zavedl do úředního styku němčinu, přestože se v prvních měsících mluvilo na úřadě česky. Češi ztratili možnosti politického života v místní samosprávě nebo společenského vyžití ve spolcích. Na místa odešlých Čechů přicházeli Němci převážně z pohraničních oblastí. Uměli velmi dobře česky, ale mluvili málo nebo vůbec. Většina z nich dávala zřetelně najevo svůj nepřátelský postoj k českým obyvatelům. Jinak se ale chovali Němci z Říše.

Obr. 7: Volební lístek. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 47, inv. č. 99.

¹³² SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 118.

¹³³ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 48, inv. č. 99, signatura 2119/38 a 2161/38, volby do říšské rady. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 48, inv. č. 99, signatura 2183/38, volby 4. 12. 1938.

První dva noví četníci v Bludově byli říšští Němci a neprojevovali žádný odpor vůči Čechům. Dokonce jeden ochotně za úplatu přivezl něco z okleštěné republiky.¹³⁴ Nově příchozí zaujímali především učitelská a úřednická místa a jiné důležité profese pro chod obce. Místo obvodního lékaře převzal MUDr. Herbert Trapl, který nebyl mezi českými obyvateli oblíbený, proto chodili ke starému doktorovi MUDr. A. Sloupenskému.

Nejvíce Němců bydlelo na Dolním Konci u nádraží, jelikož značná část z nich pracovala na železnici. Směrem k návsi se jejich počet snižoval a nejméně jich žilo na Horním Konci k lesu.¹³⁵

Během krátké doby založili místní skupinu NSDAP, čímž vznikl prostor pro činnost německého obyvatelstva, které tím bylo i určitým způsobem sdružováno. Zároveň na něj mohlo být působeno ve správném duchu. Ustavující schůze se uskutečnila 21. prosince 1938. Jejím prvním vedoucím byl jmenován MUDr. H. Trapl, kterého v únoru 1939 nahradil nový ředitel místních škol Josef Erben. Místní skupina NSDAP pořádala každý měsíc shromáždění svých členů a německých spoluobčanů, aby vyjádřili pocit sounáležitosti se zbylým německým národem a zejména s vojáky na frontě. Přednášky měly nacionálněsocialistický obsah.¹³⁶

Když byl starosta Petr Zatkoukal donucen k odchodu ze své funkce, nahradil ho první německý starosta (Bürgermeister) v obci Anton Winkler. Pocházel ze Šumperka. Proti Čechům nepodnikal nic špatného. Dokonce během jeho úřadování došlo k opravě sokolovny a obecního úřadu. Místní Němci mu vyčítali přílišnou ochotu a snadnost, s jakou se dá za pití nebo zabíjačku koupit.¹³⁷ Jelikož měl problémy s alkoholem, byl vyměněn za nového starostu Franze Otteho, který nastoupil 11. srpna 1941 a dojížděl služebním autem ze svého bydliště v Dolních Studenkách. S ním přišel do Bludova i nový způsob úřadování. F. Otte v něm zavedl dokonalý pořádek, chtěl všechno vědět. Zjišťoval informace o obyvatelích, zaváděl různé kartotéky. Donutil majitele domů ke koupi tabulek s čísly, aby značení domů bylo jednotné.¹³⁸ Po jeho odchodu na frontu zastával funkci starosty Leo Korkisch, správce bludovského velkostatku. Jelikož úřadoval od září 1943 až do konce války a očekával smutný konec, příliš se neangažoval.

Obecní rada měla celkem 8 členů, polovinu z nich tvořili Češi. Nicméně starosta ji často nesvolával. Na pomoc starostovi a pro kontrolu českých obyvatel vznikla funkce

¹³⁴ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 130.

¹³⁵ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. V kronice se uvádí rozdělení místní skupiny NSDAP podle jednotlivých částí a u nich jsou zaznamenány počty Němců.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 121.

¹³⁸ Tamtéž, str. 124.

Amtsleitera, byl jím ředitel místních škol Josef Erben, který z moci své funkce velmi často

Obr. 8: Amtsleiter Josef Erben. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno.

zasahoval do všech záležitostí v obci.

Důležité postavení pro chod obce měl vedoucí sedláků, Bauerführer, který dohlížel na plnění povinných zemědělských dodávek. Zemědělci byli pod přísnou kontrolou. Část produktů a potřeb na setí si mohli nechat jako tzv. samozásobitelskou dávku. I přes dohled si něco schovávali a zbývalo jim více potravin než jen na lístky.¹³⁹ Zemědělské dodávky plodin se určovaly podle výnosu z 1 hektaru, dohodla se na nich odborná komise složená ze zástupců zemědělců jak českých, tak německých na začátku roku. Mléka se odvádělo například 600 až 1 000 litrů od jedné krávy. Dodávky se odvážely na

výkupní místa, pro obilí to byly okolní mlýny, pro brambory lihovar.¹⁴⁰

Německé úřady měly zájem na zemědělských usedlostech jako na jednu z možností postupné germanizace českého obyvatelstva a revizi pozemkové reformy z první republiky. Všechna opatření s tímto spojená byla prováděna v rámci zákona různými metodami a cestami. Pokyny vydával pověřenec pro čtyřletý plán Hermann Göring. Nucená správa měla být uložena na ty usedlosti, které nebyly dobře a včas obhospodařovány. Případně jejich majitelé neplnili povinné dodávky nebo měli nepřátelský postoj k Říši. Podstatný význam mělo Göringovo nařízení z 12. října 1938 „o ochraně ohroženého zemědělského

¹³⁹ BARTOŠ, J. *Postavení českého obyvatelstva...*, str. 50.

¹⁴⁰ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 171-173.

pozemkového majetku v sudetoněmeckém území“,¹⁴¹ ve kterém se tyto zásady stanovily. Využívalo se ho k právnímu zdůvodnění ve chvílích, kdy skutečný stav byl jiný. Na statcích byly často nalézány drobné chyby, v menší části případů se jednalo opravdu o zanedbané usedlosti. V prvních okamžicích po okupaci Němci zabírali hlavně opuštěné domy po těch, kteří odešli do vnitrozemí.¹⁴²

Obecní úřad v Bludově vybral dvanáct největších a nejlepších, na které byla uložena nucená správa, s odůvodněním, že špatně hospodaří, ale tato obvinění se nezakládala na pravdě. Jejich majitelé z nich pak byli odsunuti.¹⁴³ O osudech zabraných domů a pozemků rozhodovala Německá osidlovací společnost (Deutsche Ansiedlungs-gesellschaft) která sídlila v Berlíně a v roce 1941 zřídila svou pobočku v Šumperku.¹⁴⁴

Majitel statku dostal úřední oznámení o uvalení nucené správy, ve kterém byla uvedena různá odvolání na zákony a vyhlášky a dále v něm stálo: „a) po dobu nucené správy nic nenařizujete a nic nezařizujete [...] b) připravte dnes majetek k odevzdání c) dle [...] je uschování inventáře nebo zásob v tomto čase zapovězeno a je trestné“.¹⁴⁵ Sedláci a jejich rodiny měli často jenom několik hodin na sbalení nejn nutnějších věcí, aby opustili svůj dům. Buď odcházeli do jiných míst Říše za prací, nebo zůstávali jako zaměstnanci na svých usedlostech, kde působil správce.

Na statky přišli Němci z východních oblastí (Besarábie, Bukovina), popřípadě z okolních obcí. Obsazení zabraných usedlostí Němci z jiných částí než z pohraničí mohli sudetští Němci vnímat s nelibostí, jelikož předpokládali, že si je obsadí sami. Navíc častokrát nově příchozí pocházeli z rozdílných poměrů a neuměli se postarat o hospodářství, neměli zkušenosti. Jeden z nových vlastníků omylem hodil slepicím otrávené zrní nachystané pro myši. Následně událost nahlásil na místní četnické stanici, že mu je partyzáni pozabíjeli.

Aby německé úřady zabránily případným nepokojům, rozdělily obec na několik částí a v každé určily jako rukojmí dva občany,¹⁴⁶ kteří se museli zaručit za klid. Pokud by došlo k nějaké ilegální činnosti a nenašel by se pachatel, do vězení by šli právě oni. Ručitelé pro tuto oblast, učitel Václav Blažek a majitel drogerie Josef Seidel, byli vyslýcháni kvůli mrtvým

¹⁴¹ BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí...*, str. 89.

¹⁴² ANTOŠ, Zdeněk. *Blut und Boden – ke „konečnému řešení“ národnostní otázky v sudetské župě*. In: Slezský sborník, roč. 64, Opava 1966, str. 28-57.

¹⁴³ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 163-169.

¹⁴⁴ BARTOŠ, J. *Postavení českého obyvatelstva ...*, str. 48, nebo také JERSÁK, Jan. *Šumpersko 1918-1945*, Šumperk 1946, str. 49-50. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 164.

¹⁴⁵ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 166, do češtiny přeložený dopis sedlákovi Jánětovi o nucené správě.

¹⁴⁶ Jsou také označováni jako ručitelé, německy „Betreuer“.

slepícím. Když tvrdili, že za to může sedlák sám, zavřeli je do vězení v Šumperku. Naštěstí se po několika dnech vše vyjasnilo a propustili je na svobodu na Štědrý den roku 1943.¹⁴⁷

Když Německo napadlo 1. září 1939 Polsko, vnímali němečtí obyvatelé Bludova tento akt jako polskou provokaci, souhlasili s ním a snažili se dát najevo svou podporu vojákům.¹⁴⁸ Do armády začali odcházet i místní Němci. Češi nedostali důvěru k tomu, aby mohli narukovat. Nicméně měli pracovní povinnost, během ní byli posíláni na různá místa v Říši, protektorátu i mimo ně. Někteří patřili do tzv. Todtovy organizace, s níž se dostali až na ruskou frontu, kde zajišťovali logistickou činnost, stavěli silnice, mosty apod. Na konci války, na přelomu srpna a září 1944, odešli všichni učitelé a další muži, celkem 50 osob, do Horního Slezska, kde kopali zákopy pro ustupující německou armádu.¹⁴⁹

V dopise domů jednoho z učitelů je uvedeno víc podrobností o jejich pobytu: „Ve třídě staré školy spíme na zemi na slámě asi 40 lidí [...]. V místnosti jsme jen samí bludovští, takže zatím se nikomu nic neztratilo. [...] Do práce nastupujeme každý den (i v neděli) kolem 7. hodiny někdy o ½ hod. dřív. Pracovní místo je každý den jiné, někdy blíž, někdy vzdálenější. Pracujeme převážně v písku [...]. Jídlo je ucházející, dvakrát dopoledne je čaj nebo káva, 1/6 kousku másla nebo lžice marmelády, v poledne Eintopf někdy dost dobrý, večer a odpoledne zase čaj nebo káva někdy zase takový Eintopf.“¹⁵⁰ Jejich pracovní nasazení se sice netýká přímo Bludova, ale přesto s ním souvisí. Několik desítek manželek zůstalo bez mužů a muselo se postarat o zajištění životních potřeb rodiny, popřípadě poslat i něco svému manželovi. Několik žen se za nimi vydalo. O jejich cestu se zajímaly i ty, které zůstaly doma, aby po nich poslaly balíček, dopis, nebo nějakou drobnost a v opačném směru jim většinou přišla odpověď. Pobyt bludovských mužů tak žila celá obec.

Po vypuknutí druhé světové války se postupně zhoršovala zásobovací situace. Zpočátku obdrželi obyvatelé lístky jen na oblečení a tabák, tzv. šatenky a tabačenky. S pokračující válkou a špatným zásobováním byl zaveden lístkový systém na všechny potraviny. Těžce pracující měli nárok na větší dávky jídla. Děti dostávaly navíc mléko. Nejspíš v nejlepší situaci se nacházeli zemědělci, kteří měli možnost přilepšit si z vlastních zdrojů. Často se prováděly různé podvody. Jeden muž získával tabačenky a následně

¹⁴⁷ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 196. Rozhovor s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010, její tatínek byl Václav Blažek.

¹⁴⁸ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. SOkA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1.Volkschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno.

¹⁴⁹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 142. SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 6.

¹⁵⁰ Dopis Jana Stejskala manželce Anně Stejskalové ze dne 23. srpna 1944, archiv autorky.

i cigarety, přestože nekouřil. Větší část kuřiva nalezeného při domovní prohlídce byla zabavena a darována vojákům v lazaretu.¹⁵¹

S válečnými událostmi začaly do obce proudit vojenské jednotky. Z lázní byl vytvořen lazaret. Na čas jeden armádní prapor zabral školu a sokolovnu pro ubytování.¹⁵² Němečtí obyvatelé nahlíželi na vojáky bez záště. Naopak Češi je neviděli rádi, jelikož obsadili školu a vyučování muselo být odsunuto, což nemělo dobrý vliv na vzdělávání. Rodinní příslušníci, zejména manželky, kteří se přijeli podívat na své zraněné příbuzné do lázní, byli navíc nařízením obecního úřadu ubytováni v různých českých rodinách.¹⁵³

Kvůli nedostatku válečného materiálu byly postupně v obci rekvírovány železné ploty a nakonec i kostelní zvony.¹⁵⁴ Lidé z Bludova dostali za úkol sbírat starý materiál, který se následně dále zpracovával. Největší část sběru připadla na školní děti, které musely shromažďovat starý papír, kov, kosti apod. Chodily také na sběr lesních plodů a bylin, které se sušily na půdě školy.¹⁵⁵

Obyvatelé museli přispívat na různé sbírky a pomoci např. Winterhilfswerk. Češi darovali pouze takovou peněžní částku, aby neměli problém, ale aby nedali mnoho ze svého. Během jedné ze sbírek věnoval každý Čech v průměru 0,008 RM, v jiné dokonce jenom 0,004 RM.¹⁵⁶ Němci považovali jejich chování za nepřátelské. České obyvatelstvo takto projevovalo svůj nesouhlas s okupanty. Jinou formou protestu bylo vylepení plakátů, které se objevily těsně po okupaci. Amtsleiter Josef Erben označil za autora Rudolfa Kordase, který pomáhal rozvíjet společenský život v obci.¹⁵⁷ Po obvinění musel odejít na území Česko-Slovenska.¹⁵⁸

Odpor vůči okupantům se projevil i na zábavě v místním Národním domě.¹⁵⁹ V jejím průběhu došlo ke zpívání písně „U našich kasáren“, ve které byla použita slova

¹⁵¹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 176.

¹⁵² Podle SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. V kronice je psáno o „ein Bataillon“, není možné přesně určit, o jaký se jednalo a kolik ho tvořilo mužů.

¹⁵³ JERSÁK, J. *Šumpersko...*, str. 51. Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

¹⁵⁴ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 180. Zvon z roku 1592 se podařilo zachránit, jelikož nebyl naštěstí roztaven, ale bylo na něj vytesán nápis Blauda a uložen v Rakousku. Po osvobození se navrátil zpátky.

¹⁵⁵ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 18-19.

¹⁵⁶ Podle SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno.

¹⁵⁷ Založil místní Sokol a dlouhodobě se angažoval v celém šumperském okrese.

¹⁵⁸ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 147.

¹⁵⁹ Není přesně určeno, kdy se konala. První zábava proběhla v lednu 1939 v sokolovně. Zmíněná zábava byla už druhá a zároveň poslední. Tamtéž, str. 194-197. SOKA Šumperk, AO Bludov, karton č. 49, inv. č. 100, signatura 79/39.

zesměšňující Adolfa Hitlera. Zároveň někdo vykřikl: „Ať žije Moskva“. Naštěstí z této akce nevyvodil Amtsleiter Josef Erben žádné důsledky a zúčastnění se pokojně rozešli domů.¹⁶⁰

Text posměšné verze zní:

„U našich kasáren stojí noční stráž
nečekej Hitlere, nás se nedočkáš.
Nečekej, jdi už spát,
nech si o nás zdát!
Přijď, Adolfku, časně z rána,
otevře se hlavní brána, budem mašírovat.
Pojď s námi, Dolfku zlatý, mašírovat,
ať taky něco užiješ!
Až budou velké bomby z nebe padat,
tak taky jednu dostaneš.
Dostaneš ji do hlavy,
žádný ti ji nespraví;
pak bude celá tvoje rota koukat,
jak uměj Češi bojovat.“¹⁶²

Původní verze je:

„U našich kasáren stojí věrná stráž,
nečekej, má milá, mne se nedočkáš!
Přijď panenke, časné z rána,
otevře se hlavní brána,
budu mašírovat.
Pojď s námi holka drahá, mašírovat,
ať taky něco užiješ!
Až budou hvězdy z nebe padat,
tak mi jednu přišiješ
Přišiješ ji hedvábím,
já tě za to políbím;
pak bude celá naše rota koukat,
jak umí šarže milovat.“¹⁶¹

Tato písnička dokazuje, že bludovští obyvatelé byli velmi vynalézaví a dokázali i na špatných věcech najít alespoň něco, čím si zvedli náladu. Parodie této písně jim nejspíše pomáhala při zvládání prvních okamžiků spojených s okupací, kdy nevěděli, co bude následovat. Zároveň ukazuje určitou odvahu, kdy lidé neměli zatím velké obavy z represivních orgánů a spíše zkoušeli, co si můžou dovolit a co je naopak už přespříliš. Podstatný vliv na zazpívání této písně měla samozřejmě i situace a prostředí, ve kterém zazněla. Kdyby šel člověk sám po ulici, tak by si zajisté rozmyslel, co by zpíval a jak by se projevoval. Během hlučné zábavy s početnou účastí ale rostla odvaha jednotlivých osob, neboť by případné vyšetřování bylo složitější.

Takovými druhy akcí, jako byly zábavy, plakáty apod., obyvatelé vyjadřovali svůj nesouhlas s okupací. Kromě zábav mohl být vyjádřen nesouhlas i při smutných akcích, jako byl pohřeb prvního ředitele místní měšťanské školy Františka Lehara. Stal se manifestací českého lidu nejenom z Bludova, ale i z okolí.¹⁶³

¹⁶⁰ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 143-148.

¹⁶¹ Tamtéž, str. 145.

¹⁶² Tamtéž, str. 146.

¹⁶³ Tamtéž, str. 136.

Postupně začaly na severní Moravě vznikat odbojové organizace, které se snažily systematicky škodit Německé říši. Jejich počátky nebyly jednoduché, jelikož velká část českých představitelů z různých spolků odešla, což zúžilo možnou základnu pro odbojovou činnost.¹⁶⁴ V Bludově za války nevznikla žádná samostatná skupina, spíše se jednotliví obyvatelé přidružovali k okolním, popřípadě zajišťovali jejich základní logistické potřeby.¹⁶⁵ Po německých neúspěších u Moskvy a Leningradu někdo popsal obecní úřad a starou školu rýmovačkou o nich. Za nějaký čas se objevila po celé obci velká písmena V jako Victoria – vítězství.¹⁶⁶ Takovéto akce dávaly obyvatelům naději, že jejich strádání nebude trvat věčně a dojde ke změně poměrů k lepšímu.

Okupanti zaváděli různá nařízení, aby zabránili nezákonné a protistátní činnosti. Jedním opatřením bylo rozdělení obce na několik částí a v nich určení ručitelé, jak je uvedeno výše, jiným bylo zřízení hlídkovací stanice na půdě školy, odkud hlídky viděly dobře do okolí Bludova. Službu měli vždy dva muži, kteří se o půlnoci střídali. Každou celou hodinu museli zapískat, kolik je hodin, pak už jen čekali na vystřídání, nebo na kontrolu místního četníka. Nikdy na nic nepřišli.¹⁶⁷

S připojením k Říši nastaly pro obyvatele nové poměry. Každodenní starosti o obživu se po vypuknutí války ještě zvětšily. Počáteční snahy o germanizaci Němci prováděli pozvolně a nenásilně, aby nedošlo ke vzpourám, a protože na realizaci neměli ani dostatek prostředků odsunuli ji až na dobu po vítězné válce. Situace českého obyvatelstva v pohraničí se lišila od té ve vnitrozemí. Sociální poměry byly prakticky stejné: dodávky, lístkový systém apod. Naprosto jinak ale vypadal kulturní a společenský život. Češi v Říši ztratili všechna práva, nemohli se dostat k úřadům, ke vzdělání. Méně často kolaborovali, jelikož většina úředníků, starostů a ředitelů byli Němci. Dalo by se říci, že měli horší postavení než Češi v protektorátu, což se nejvíce projevilo právě ve společenském životě.¹⁶⁸

3. 4 Škola a život za okupace

Každodenní život na odtržených územích prošel oproti první republice několika proměnami. Z českého obyvatelstva se stala najednou menšina, která byla utlačována německými spoluobčany. Úřady ihned po okupaci zavedly na silnicích jízdu vpravo.

¹⁶⁴ Viz: BARTOŠ, Josef. *Národně osvobozené hnutí na Severní Moravě*, Šumperk 1965.

¹⁶⁵ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 192-193.

¹⁶⁶ Tamtéž, str. 191.

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 197.

¹⁶⁸ Viz: BARTOŠ, J. *Postavení českého obyvatelstva...*, jinak také KURAL, V. – RADVANOVSKÝ, Z. a kol. „Sudety“ pod hákovým křížem...

Nedodržování Němci velmi tvrdě trestali, zejména cyklisty při porušení odváželi několik kilometrů daleko, bili je apod. Toto nařízení si vyžádalo i jeden lidský život, když stará porodní bába spěchala k porodu po „špatné straně“ vozovky a kolemjedoucí vojenské nákladní auto ji srazilo. Všeobecně se šikana objevovala i jinde v obci. Němci často dělali průvody s nacistickou vlajkou. Češi jí nechtěli zdravít nacistickým pozdravem, schovávali se, popřípadě utíkali domů. Němci šli často za nimi a zbili je.¹⁶⁹ Německá vlajka byla vyvěšována při každé zvláštní příležitosti, např. v den narozenin Adolfa Hitlera.

Už při vjezdu do obce každý příjíždějící věděl, že se jedná o obec na německém území. Tabule s nápisem Blauda se objevily krátce po okupaci. V němčině byly i cedule v obci, které nařídil Amtsleiter Josef Erben vyhotovit v kurentu. Kronikář posměšně konstatuje, že J. Erben asi nebyl dobrý Němec, když sám Adolf Hitler zavedl latinku.¹⁷⁰

Německé snahy o germanizaci měly různé projevy. Jednou z forem bylo rušení spolků, čímž české obyvatelstvo ztratilo kulturní možnosti z první republiky. V obci zůstal jediný, hasičský. Sbor dobrovolných hasičů ale změnil svou strukturu podle hasičů z Německa, dostal nové uniformy a zúčastnil se výcviku německého velení v Šumperku.

Ostatní spolky takové štěstí neměly. Veškerý majetek zrušené tělovýchovné jednoty Sokol se převedl pod správu místního obecního úřadu. I nadále chodily do sokolovny místní školy na hodiny tělocviku a někdy zde mělo české obyvatelstvo informační schůze. Tělovýchovná jednotka Orel skončila stejně jako Sokol. Katolický čtenářsko-zábavný spolek Svatopluk se rozpustil sám v roce 1940, ale jelikož o tom úřady pochybovaly, ještě jednou ho zakázaly samy.¹⁷¹

Ale přece se bývalí členové spolků nevzdávali snadno. Většina spolkových praporů byla uschována a i přes snahy Němců je najít, přečkaly v úkrytu celou válku. Někdo to, že se nepodařilo získat spolkové prapory, využil k určitému vzdoru, popřípadě posměchu. Poslal starostovi A. Winklerovi dvě pohlednice z doby první republiky, na nichž je vyobrazen praporečník společně se sokolským praporem.¹⁷²

Hned na počátku okupace místní četník zaplomboval obecní, školní i všechny spolkové knihovny. To sebou přineslo další zhoršení kulturních možností, dalšího vzdělání a získávání informací. Začátkem roku 1939 byly otevřeny a důkladně probrány. Ve škole vedl kontrolu knih ředitel škol Josef Erben za pomoci německých učitelek. Vyřadili nevhodné

¹⁶⁹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 111-114.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 158.

¹⁷¹ Majetek spolku Svatopluk, Národní dům, byl odkoupen obcí za 16. 000 říšských marek a tyto peníze byly uloženy na vázané konto v Liberci. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 152.

¹⁷² Tamtéž, str. 150-155.

knihy, které nechali odvézt do sběru na výrobu nového papíru. Jelikož často učili na českých školách a znali českou literaturu, snadno se orientovali. Tudíž „neprošly“ takové knihy jako např. Babička Boženy Němcové. Ze žákovské a učitelské knihovny se dále půjčovalo. Obecní knihovna byla probrána a umístěna pod podiem v sokolovně, kde zůstala ve velmi nevyhovujícím prostředí. Po válce z knih mnoho nezbylo, část jich zmizela z důvodu volného přístupu nebo se poškodila kvůli špatnému zacházení.¹⁷³

Jiná situace nastala pro německé obyvatele. Ti za první republiky nevedli v obci kulturní a společenský život jako Češi.¹⁷⁴ Neexistovala německá škola, ani menšinová, ani školka a ani knihovna, proto nyní došlo k jejich vzniku. Škola byla založena na základě

Obr. 9: Německá jednotřídní škola. SOkA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1. Volksschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno.

výnosu vládního prezidenta v Opavě, začala fungovat jako dvojtřídní od školního roku 1939/1940. Na začátku jejího působení do ní docházelo 53 dětí.¹⁷⁵ Převážná část z nich přišla do obce až po okupaci společně se svými rodiči, kteří většinou pracovali na železniční dráze. Nicméně další školní rok se změnila už na jednotřídní. Její název zněl „1. Volksschule in Blauda“. Během druhé světové války se počet dětí ve třídě pohyboval kolem třiceti.

Německé úřady usilovaly o začlenění českých dětí do německé obecné školy, aby zajistily výchovu ve správném duchu už od raného věku. Ale tento pokus skončil neúspěchem. Děti neplnily školní plán, neměly o výuku zájem. Jelikož k docházce byly donuceny a často nezvládaly vyučování v němčině. Tvrdý nátlak dopadl tragicky pro jednoho

¹⁷³ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 156-157.

¹⁷⁴ Jak už zde bylo několikrát konstatováno, Bludov byla česká obec s 39 obyvateli německé národnosti.

¹⁷⁵ SOkA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1. Volksschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno.

chlapce, který si pod naléháním docházky do německé školy vzal život.¹⁷⁶ Na této škole učili většinou sudetští Němci. O malé děti se staraly dvě Němky v jediné mateřské školce, česká neexistovala.¹⁷⁷ Pro německé obyvatelstvo vznikla v obci také knihovna, která byla štedře podporována.¹⁷⁸

K českým školám se přistupovalo podstatně tvrději. Čeští učitelé byli pod neustálou kontrolou, se žáky nesměli veřejně zpívat české písně, pouze některé povolené. Každý rok se začínal a končil společně s německou školou vztyčením nacistické vlajky za zvuků písní Deutschland über Alles a Die Fahne hoch. Čeští žáci a učitelé si mohli poté zazpívat Domove, domove, drahý a jediný od J. V. Sládka.¹⁷⁹ Nadřízené německé úřady vyžadovaly na učitelích a žácích nacistický pozdrav. Do vyučování byla od druhé třídy zavedena němčina. V průběhu školních let počet jejích hodin narůstal, takže v páté třídě překonala i češtinu. Učitelé museli skládat zkoušku z němčiny. Z výuky zmizel dějepis a zeměpis se omezil pouze na Německou říši. Náboženství nesměl vyučovat místní kaplan Oldřich Koutný, výuku vedl farář Karel Dřímál. Oba byli v roce 1944 zatčeni a zavřeni v terezínském vězení, kde farář K. Dřímál těsně před koncem druhé světové války 5. května 1945 zemřel. Farář K. Dřímál působil v Bludově od roku 1900 v různých funkcích, uvězněn byl za svoji účast v protinacistickém odboji.¹⁸⁰

Za „nevyhovující“ učebnice z první republiky nedostala škola náhradu. V Liberci vycházel časopis „Domov“, ve kterém mohli učitelé najít nějaké pomůcky pro výuku a texty pro četbu, samozřejmě se ale vše neslo v duchu nacionálního socialismu. Články často obsahovaly chyby.¹⁸¹

Obecná škola dostala nový název „2. Volksschule in Blauda mit tschechischer Unterrichtssprache“. Přestože jí náležel přívlástek druhá, byla co do velikosti na první místo. Měšťanská škola byla postupně rušena, neotvíral se již první ročník, pouze pokračovaly stávající druhý a třetí, až s koncem školního roku 1941/42 přestala fungovat úplně. Z původně šestitřídní obecné školy se stávala osmitřídní, aby nahradila zrušenou měšťanku.¹⁸²

¹⁷⁶ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 19. SOKA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1. Volksschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno.

¹⁷⁷ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 50, inv. č. 100, signatura 1440/39, zřízení mateřské školky.

¹⁷⁸ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 157.

¹⁷⁹ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 6. SOKA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1. Volksschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno.

¹⁸⁰ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 9. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 249.

¹⁸¹ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 5-9.

¹⁸² Tamtéž, str. 2-4. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 53, inv. č. 149, signatura 230/1, zrušení měšťanské školy.

Vedením školy byl pověřen Josef Erben. Pocházel z Trutnova a do okupace pracoval jako školní inspektor pro německé školy v okrese Žamberk. Když musel v roce 1942 narukovat do armády, byl správcem škol jmenován Franz Hnatek z Rudy nad Moravou a jeho pomocnou silou na české škole se stal František Escher. S blížícím se koncem války musel i on nastoupit vojenskou službu a české školy pak spravoval Václav Blažek.¹⁸³

Během celé války panoval nedostatek učitelů. Na začátku okupace dostaly provdané učitelky výpověď. Počet tříd přesahoval stav učitelstva, vždy jednu třídu muselo učit několik učitelů najednou. Jeden kantor nebyl pro každou třídu. Učitelé museli často pomáhat na obecním úřadě s administrativou, popřípadě chodili po obci a sbírali údaje pro různé evidence, už tak malý počet vyučovacích hodin se tím ještě zmenšil.¹⁸⁴

Výpadky ve výuce zapříčinily i jiné okolnosti např. uhelné prázdniny nebo když školu zabralo pro své potřeby německé vojsko. Na část školního roku 1942/43 využívalo některé třídy gymnázium z Oberhausenu, který byl bombardován spojeneckými letadly. Během pobytu bydleli žáci a učitelé v bludovských lázních.

Děti musely také během vyučování chodit na sběr starého materiálu, popřípadě bylin a lesních plodů, nebo kontrolovaly, jestli se na bramborách neobjeví mandelinka. Tyto těžkosti zavinily, že učitelé probírali pouze základní předměty: čtení, psaní, počty.¹⁸⁵

Od ledna 1945 nebyly pro výuku, ta proto probíhala i v sousední Chromči. Kvůli nedostatku místa se každá třída učila pouze čtyři hodiny týdně. Ve škole se postupně ubytovaly vojenské jednotky a němečtí vystěhovalci ze Slovenska a Horního Slezska. Důstojníci byli ubytováni různě po bytech a domech bludovských obyvatel. Vojáci zachovávali disciplínu na rozdíl od uprchlíků, jejichž působení zanechalo značné škody. Zničená byla celá školní budova a její bezprostřední okolí.¹⁸⁶ Ale to už obyvatelé občas zaslechli dunění z postupně se přibližující fronty a očekávali šťastný konec šestiletého strádání.

¹⁸³ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 13.

¹⁸⁴ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 7.

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 18-19.

¹⁸⁶ Snad dokonce jejich děti zapálily farskou stodolu. Tamtéž, str. 16-17.

3. 5 Konec války a osvobození

Vývoj válečné situace a pohyby na frontách představovaly zlomový okamžik v říšské župě Sudety. V její západní části bombardovala strategické cíle spojenecká letadla, což mělo zásadní vliv na obyvatelstvo, jelikož se i jich válka přímo dotýkala. V oblasti tzv. východních Sudet nastával zlom s přibližující se Rudou armádou. Od září 1944 se postupně prováděla opatření související s ARLZ, uvolnění, vyklizení, ochromení a zničení. Etapa vyklizení probíhala od března 1945 jen ve východních okresech (Bílovec, Nový Jičín, Opava, Bruntál, Krnov, Frývaldov–Jeseník), a protože se fronta přibližovala rychle, nestihly německé orgány uskutečnit všechny části plánu ARLZ a v západních okresech (Šumperk, Šternberk, Zábřeh, Lanškroun, Moravská Třebová, Svitavy, Králíky) ani vyhlásit etapu vyklizení, nicméně při svém odchodu ničily, co se dalo, zejména komunikace a mosty.¹⁸⁷

Vojenské operace v této části prováděl IV. Ukrajinský front, který v jižním Polsku zahájil 10. března Ostravskou operaci. Boje byly vedeny tak, aby došlo jen k malému poškození ostravské průmyslové oblasti, proto Sovětská armáda zaútočila nejdříve na Opavu a poté pokračovala na Ostravu. Německé jednotky se snažily dostat k Američanům, proto některé bojovaly ještě po uzavření příměří 8. května a poslední z nich se vzdaly až o den později.¹⁸⁸

Bludovští obyvatelé vnímali nepříznivou vojenskou situaci Třetí říše už od začátku roku 1945, kdy přes Bludov ve směru od Šumperka proudily zástupy tvořené jednak německými uprchlíky z východních oblastí, poté zajatci, zejména sovětskými a poslední jejich část se skládala z německých vojáků. Nejdříve procházely neorganizované skupiny, které byly následovány zadním vojem německé armády, jež kryla jejich ústup směrem k Američanům. Celá kolona postupovala velmi pomalu, prakticky krokem. Často se stávalo, že se i zastavila, v tu chvíli začal některý důstojník organizovat, kdo má přednost a kdo naopak musí počkat.¹⁸⁹

Vojenské operace začaly v okolí Bludova kolem 6. května, kdy se tu soustředily německé tanky. Obyvatelé měli strach z nadcházejících událostí, proto se povětšinou schovali do sklepů. V dopoledních hodinách dne 8. května začaly být zvuky výbuchů bomb silnější. Německé tanky zaujaly bojové postavení převážně na Horním Konci. Některé stály i v prostorách obce a některé po ní projížděly sem a tam. Rusové se blížili směrem od Šumperka a hlavně od jihu od Sudkova kolem bludovského nádraží, kde zabrali kopec

¹⁸⁷ KURAL, V. – RADVANOVSKÝ, Z. a kol. „Sudety“ pod hákovým křížem..., str. 326-334 a str. 366-368.

¹⁸⁸ Tamtéž. BARTOŠ, J. – TRAPL, M. *Dějiny Moravy...*, str. 253-262, KONEČNÝ, Zdeněk – MAINUŠ, František (ed.). *Osvobození Severomoravského kraje ve světle kronik*. Ostrava 1962, str. 5-28.

¹⁸⁹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 202-203. Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

Brusná, který se vypíná nad nádražím. Z jižního svahu kopce ostřelovali německé tanky. Němci ustupovali směrem po hlavní silnici na Hradec Králové, ještě předtím ovšem vyhodili do povětří dva mosty přes Moravu. K tomu u Habermannova mlýna přivázali psy k odpalovacímu zařízení a dali jim jídlo. Když ho dojedli a popoběhli o kus dál, most vyletěl do vzduchu.¹⁹⁰

Průběh osvobození Bludova zachycuje školní kronika: „K poledni odjely tryskem zcela poslední jednotky [německé] od chudobince. A snad ½ 2. hodině, snad něco později vběhli první Rusové k zámku. ‚Už jsou tu,‘ zpráva letí jako jiskra od sklepa ke sklepu. Nezapomenutelný okamžik! Směrem od Sudkova přijíždí auto. Stojící komandant s napřaženou pistolí projel vesnicí nahoru a dolů. Jedinečná chvíle! Lidé, jako by skoro nevěřili, že je možno, aby byl konec!“¹⁹¹ Sovětským vojákům bylo nabídnuto nějaké občerstvení, každý přinesl co doma měl, nějakou šťávu nebo něco k jídlu. Avšak předtím musel každý nabízené věci sám ochutnat, vojáci byli velmi opatrní, jestli jídlo není náhodou otrávené.¹⁹² „V tom se na vršku zatřepetal prapor! Naše tři jásavé barvy v rozvířeném vzduchu. Tam druhý, tam i rudý. A už je jich víc, vlají, chvějí se ve vzduchu. Ve svobodném vzduchu!“¹⁹³ Nadšení obyvatel spojené s příchodem Rudé armády a koncem druhé světové války neznalo mezí. Konečně bylo pryč šestileté strádání v Německé říši.

I když na okamžik nadšení zkalilo obnovení bojů a střelby. „Najednou se od přijímací stanice letí rozkaz. Stáhnout prapory! Čeká se nápor Němců! Jakoby studený vítr zavanul. Nápor Němců! – Uposlechnuto, prapory staženy. Rusové se stáhli, odjeli z vesnice směrem k Sudkovu. Lidé se rozešli. Vesnice studí! Čeká se nápor Němců! Napjaté očekávání! I obavy. Snad i strach. Nikdo si jej nedovedl přesně představit. V myslích tanou krutosti Němců, páchaných v případě návratu do ztracené vesnice. Střelba na Bludov velmi zesílila.“¹⁹⁴ Střelba pokračovala až do večerních hodin, pak byl už v obci klid. Převládalo jenom všeobecné nadšení a velký vděk sovětské armádě, že osvobodila Bludov.

Společně se sovětskými vojáky se vrátil do Bludova rodák František Pazour s hodností poručíka. Jako člen Todtovy organizace se dostal na ruskou frontu, kde přeběhl a přihlásil se

¹⁹⁰ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 203-204. Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

¹⁹¹ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 7.

¹⁹² Tamtéž, str. 5-13. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 204. Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

¹⁹³ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 7-8.

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 8-9.

do československé armády. Další její člen, druhý bludovský rodák Miroslav Krušínský se vrátil o něco později.¹⁹⁵

Večer 8. května se místní sešli u kostela a společně hudbou a zpěvem přivítali svobodu. Někteří obyvatelé si ještě pamatovali říjen 1918 a oslavy spojené se vznikem republiky. V tuto chvíli byla ale situace jiná než tehdy, protože když vznikal svobodný stát, nikdo nevěděl, co od něj může očekávat. Nyní už všichni znali výhody samostatnosti, kterou zažili za první republiky, a chtěli se všemi svými silami vrhnout do její obnovy. Konečně skončilo šestileté utrpení pod německou vládou, které naplňoval strach o holý život i vlastní existenci a obavy, jak všechno dopadne. Vše mělo naštěstí zdárný konec a obyvatelé mohli začít vytvářet své nové osudy v obnovené republice.

¹⁹⁵ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 206-207.

4 Tři poválečné roky

4.1 Obnovení Československé republiky

Edvard Beneš se po celou dobu svého exilu v Londýně snažil o odčinění Mnichova, zajištění, aby se znovu neopakoval, a zároveň o obnovu Československa v hranicích před 29. zářím 1938. Československá zahraniční vláda byla plně uznána od Velké Británie a SSSR 18. července 1941. Ke konci války se začal prezident E. Beneš orientovat také na Sovětský svaz, což potvrdila i československo-sovětská smlouva z 12. prosince 1943. Sověští politikové slibovali, že se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí republiky. O ne zcela úplné pravdivosti těchto slibů se mohl Beneš přesvědčit například během připojení Podkarpatské Rusi – Zakarpatské Ukrajiny k Sovětskému svazu.¹⁹⁶

Zabezpečení, aby se Mnichov neopakoval, souviselo i s řešením otázky českých Němců, kteří byli často označováni jako tzv. pátá kolona a obviňováni z mnichovských událostí. Za druhé světové války postupně vyvstávala otázka, jak tento problém vyřešit. Zpočátku prezident E. Beneš uvažoval o snížení jejich počtu pomocí odstoupení některých okrajových území Československa. Nakonec došlo v roce 1943 ke změně politiky a bylo rozhodnuto o vzniku státu Čechů a Slováků bez národnostních menšin. Po skončení války proběhl transfer téměř celé německé menšiny, na kterou byla vztažena kolektivní vina za všechny Němce.¹⁹⁷ V poválečných letech vláda usilovala i o odsun maďarské menšiny z jižního Slovenska, ale mezinárodní poměry nedovolovaly jeho uskutečnění. Maďarsko se nacházelo v zájmové sféře Sovětského svazu, který nechtěl vnášet mezi ně spory. Uskutečnila se pouze výměna obyvatelstva mezi ČSR a Maďarskem a přesun Maďarů do československého vnitrozemí, popřípadě do pohraničí uvolněného po Němcích, ale oboje skončilo bez větších úspěchů.

Poválečná československá zahraniční politika se orientovala na SSSR. Ve vnitřní politice převládaly tendence ke zjednodušení politického systému, jelikož za první republiky existovalo nespočetně stran, ale občané k nim ztratili důvěru, tudíž byly povoleny pouze některé strany. První poválečná vláda se sešla 5. dubna 1945 v Košicích, kde zároveň schválila svůj program, tzv. Košický vládní program, který přinášel do společnosti zásadní změny. Ještě v roce 1945 proběhlo znárodnění bank, pojišťoven a klíčového průmyslu, čímž

¹⁹⁶ K Sovětskému svazu byla připojena smlouvou z 29. června 1945.

¹⁹⁷ Geneze odsunu viz BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a Polska*. Praha 2002.

vznikl silný znárodněný sektor. Výrazný zlom znamenala i první etapa pozemkové reformy, kdy byl zkonfiskován majetek Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů.

Toto období let 1945-1948 bývá nazýváno lidovou demokracií, jelikož sice zůstaly zachovány demokratické principy, nicméně se objevovaly i prvky socialismu. Ty představovaly sociálně-ekonomické reformy jako právě pozemková reforma nebo znárodnění. Otupují se hroty jednotlivých vrstev, kdy přestávají existovat nejchudší a nejbohatší vrstvy a naopak je posilována střední třída.

V poválečné Evropě se politické preference společnosti posunovaly více doleva. V Československu se tento trend projevil zejména v neobnovení pravicových stran, které byly obviňovány z dopuštění Mnichova, v podstatě tak neexistovala opozice. Mezi nejvýznamnější zakázané pravicové strany patřila česká agrární a slovenská lidová strana. Povolené strany se sdružovaly v Národní frontě (NF), jednalo se o strany lidovou, národně socialistickou, sociálně demokratickou, komunistickou a dále slovenské strany – demokratickou a komunistickou. Národní fronta byla místem, kde docházelo k mocenskopolitickým střetům. Ty se tak přesunuly z parlamentu, který už přestal být hlavním místem srážek. Podstatné slovo získala komunistická strana se svým předsedou Klementem Gottwaldem, která obsadila významná ministerstva jako vnitra (ministr Václav Nosek), zemědělství (Julius Ďuriš) a informací (Václav Kopecký). Komunisté zaujali také důležitá místa v centrálních úřadech, jako byl Osídlovací úřad nebo Národní pozemkový fond, které měly na starosti přidělování zabaveného majetku. Současně získali významné pozice v masových organizacích, mezi nejdůležitější patřily odbory.

Jiné politické strany si nevytvořily tak dobré výchozí podmínky jako komunisté, kteří nebyli tolik spojováni s předválečnou politikou. Navíc československé území osvobodily sovětské jednotky, které také přispěly určitým dílem k oblíbenosti KSČ. Zároveň nekomunistické strany nedisponovaly ani „velkými“ politickými osobnostmi (jako byl například K. Gottwald), popřípadě jim chyběli zkušení politici.

Sociální demokracie spolupracovala velmi úzce s komunisty, část strany s nimi předpokládala sloučení. Orientovala se především na střední vrstvu, jelikož většinu dělníků získali komunisté. Národní socialisté se považovali za stranu českého nacionalismu a zaměřovali se na všechny vrstvy. Směřovali politické spory na půdu parlamentu nebo vlády, mimoparlamentní boje nepatřily mezi jejich silnou stránku. Lidová strana měla značnou

podporu zejména v oblastech vlivu katolické církve. Nová politická síla na Slovensku, Demokratická strana, se omezovala pouze na slovenské záležitosti.¹⁹⁸

Po skončení druhé světové války se vytvářel bipolární svět, kdy proti sobě stály dvě supervelmoci, Sovětský svaz a USA. Počátky studené války se kladou právě do poválečné doby. Zásadní význam měla Trumanova doktrína zadržování komunismu z března 1947 a na ni navazující Marshallův plán hospodářské pomoci zemím poškozeným válkou vyhlášený v červnu 1947. V důsledku toho nabyt J. V. Stalin přesvědčení, že Američané neopustí Evropu jako po první světové válce. Státy formujícího se sovětského bloku proto musely odmítnout účast na Marshallově plánu, až na Československo, které v první chvíli nabídku přijalo, ale po vyjasnění názorů Moskvy své stanovisko změnilo. Rozdělení světa mezi dvě supervelmoci ovlivňovalo politický vývoj v několika příštích desetiletích.

4.2 První poválečné okamžiky

Již v počátečních dnech po osvobození začaly být v Bludově uskutečňovány plány na zřízení místního národního výboru (MNV), který částečně fungoval už od podzimu předchozího roku. Někteří z uvažovaných členů se nechtěli zúčastnit, proto museli být vybráni jiní. V červnu ustanovily povolené strany stálý MNV. Každá ze stran měla své zastoupení: 9 komunistů, 7 lidovců, 7 sociálních demokratů a 4 národní socialisté. Strana komunistická zde získala převahu nejspíše díky své větší aktivitě a lepšímu zorientování se během zakládání MNV, ale ve volbách v roce 1946 byla už situace už jiná. Jako předseda MNV působil učitel zdejší školy Václav Blažek za stranu sociálně demokratickou. Musel se ale vzdát své funkce v říjnu 1945 z důvodů zaneprázdnění při opravách školní budovy, jelikož se stal ředitelem obecné školy. Novým předsedou byl zvolen Karel Hrycaj, také za sociální demokracii.¹⁹⁹ Okresní národní výbor měl své sídlo za květnových událostí v lázních, neboť jeho předseda Zdeněk Pospíšil je vlastnil.

Činnost MNV byla ze začátku provázena určitou chaotičností, jelikož nikdo přesně nevěděl, jaké má pravomoci. V obci ještě nefungovala pošta, ani nebylo telefonní a telegrafické spojení s nadřazenými orgány. Členové MNV často řešili některé záležitosti podle vlastního posouzení. Na národní výbor se obraceli lidé i se soukromými problémy

¹⁹⁸ K poválečným událostem a vývoji v letech 1945-1948 viz: KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945-1948*. Praha 1990 a Týž. *Československo v letech 1945. 1. část*. Praha 1991. Sociálnímu vývoji se věnuje publikace KALINOVÁ, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1954-1948*. Praha 2004.

¹⁹⁹ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 68, členové MNV a komisí 1945-1960.

a starostmi, aby i jim někdo z členů nebo předseda pomohl, poradil, zařídil. Nepřehlednost situace charakterizuje i ztráta klíčů od obecní nedobytné pokladny, které nakonec byly nalezeny u bývalé německé pokladní.²⁰⁰ Klid v obci udržovaly ozbrojené hlídky, do nichž dobrovolně vstoupilo 100 mladých mužů, kteří si zbraně sehnali někde sami. Nejspíše je získali od odcházející německé armády na konci války, kdy pušky zůstaly ležet v příkopech podél silnice.

Národnímú výboru zajisté přidělovalo starosti i vyplňování různých sčítání obyvatel a zjišťování počtu Němců, případně vyřizováním jejich žádostí o potvrzení státní spolehlivosti, či dokazování, proč by ji neměli dostat. Nejvýznamnější je asi případ Zierotínů, Zdenky a Gabriely, která nakonec odjela se svým manželem do Vídně. „Státní nespolehlivostí“ se označovala skupina obyvatel, která měla za války negativní vztah k Československu, většinou se jednalo o Němce, Maďary a kolaboranty. Zařazení do této kategorie se stalo podkladem pro diskriminaci a odnětí státního občanství.²⁰¹

Nálada obyvatelstva po válce byla laděna velmi protiněmecky, jelikož za okupace trpělo pod německým protektorátem. Lidé k Němcům chovali často i osobní averzi, zvláště v případech, kdy jim, nebo jejich příbuzným nějaký Němec ublížil. V tuto chvíli se chtěli pomstít. Po osvobození začali čeští obyvatelé spontánně vyhánět Němce, toto je nazýváno tzv. divokým odsunem, kdy se vše dělo organicky a chaoticky bez jakékoli předchozí přípravy a organizace. Jedny z nejhorších případů zacházení s odsouvanými jsou známy z Brna a Ústí nad Labem. Tyto odsuny Němců probíhaly do konce Postupimské konference, která probíhala ve dnech 17. července až 2. srpna 1945.

V Postupimi se dohodly tři vítězné státy, USA, SSSR a Velká Británie, na postupu organizovaného odsunu, ten probíhal převážně od podzimu 1945 do podzimu 1946 pod dozorem států. Během tohoto období už nedocházelo k takovým excesům jako těsně po válce.²⁰² Celkově odešlo z Československé republiky asi 2 630 000 až 2 710 000 Němců.²⁰³

²⁰⁰ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 209-215.

²⁰¹ ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. svazek 1. Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osidlování.* Středokluky 2011, str. 84-88.

²⁰² K poválečnému odsunu Němců a obecně problematice sudetských Němců bylo napsáno mnoho publikací a neustále přibývají nové, např.: STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947.* Praha 1991, DEJMEK, Jindřich – KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan. *Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy v diskusi).* Praha 1999, GLOTZ, Peter. *Vyhnání. České země jako poučný případ.* Praha a Litomyšl 2006, BENEŠ, Zdeněk – KURAL, Václav (ed.). *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948.* Praha 2002, HAHNOVÁ, Eva – HAHN, Hans Henning. *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání.* Praha 2002. V současné době vychází několika dílný soubor dokumentů od Adriana von Arburga a Tomáše Staňka. Dokumenty jsou doplněny úvodním textem. Zatím vyšly tři svazky. ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945: úvod k edici.* Středokluky 2010. TÍŽ. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. svazek 1.*

Drastické divoké odsuny německých obyvatel jako na jiných místech republiky v Bludově neproběhly. Pouze jednotlivci nebo menší skupiny byly předány do sběrného tábora v Šumperku.²⁰⁴ Avšak během květnových dní, pravděpodobně 8. května, přišel o život majitel mlýna a pily Hubert Habermann. (Okolnostem jeho smrti a následnému knižnímu a filmovému zpracování je věnována samostatná podkapitola.)

Jelikož značná část Němců přišla až po Mnichovu, prozíravě opustila Bludov ještě před příchodem sovětských vojsk. Jednalo se zejména o německé úředníky a četníky. Němci určení k odsunu byli intervenováni v šumperské soudní věznici, později v zemské donucovací pracovně (Robotárna).²⁰⁵

Majetek odsunutých Němců byl konfiskován a přidělován nově příchozím. I někteří chudí obyvatelé Bludova se přestěhovali do jiných obcí, kde získali domy po Němcích.²⁰⁶ Místní národní výbor byl často dotazován na národní spolehlivost jednotlivých osob, které se snažily, aby byly vyňaty z odsunu a mohly zůstat v Československu. Mezi tyto jedince patřily i Gabriela a Zdenka Zierotínovy, které bydlely na zámku. Jejich žádostem o československé státní občanství nebylo vyhověno. Konečné rozhodnutí učinil Okresní národní výbor v Šumperku až v září 1947, do té doby měly osvědčení o prozatímním zachování československého státního občanství dle § 2, dekretu č. 33/45 Sb.²⁰⁷ Zdenka Zierotínová, manželka posledního mužského potomka Zierotínů Karla Emanuela Zierotína, zemřela ještě v Bludově v březnu 1947. Její dcera Gabriela odešla do Rakouska. Jejich majetek jim byl samozřejmě zkonfiskován.

Dlouho se uvažovalo, jaké by mělo být využití zámku. Jelikož nedostačovaly prostory pro měšťanskou školu, pokoušelo se její vedení o úpravu zámku pro potřeby vyučování, další uvažovanou eventualitou bylo jeho přidělení nějakému podniku k rekreačním účelům. Nakonec zde od roku 1951 sídlil MNV, pošta a školka. Všechno vnitřní vybavení zámku jako

Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování Středokluky 2011 a TÍŽ. Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. svazek 3. Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování. Středokluky 2010.

²⁰³ Přesné vyčíslení počtu odsunutých Němců není možné, zvláště z důvodu neorganizovaných divokých odsunů. Viz KUČERA, Jaroslav. *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva. Problémy jejich přesného vyčíslení.* Praha 1992.

²⁰⁴ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova.

²⁰⁵ Viz STANĚK, Tomáš. *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování.* Praha 2005, str. 268-269.

²⁰⁶ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 22. Osídlování pohraničí mělo několik fází, kdy nejdříve přicházeli obyvatelé českých vesnic v pohraničí, poté z nejbližších okresů a nakonec z vnitrozemí. Rozlišovalo se mezi zemědělským a ostatním osídlením. Jako zastřešující orgány fungovaly Osídlovací úřad a Fond národní obnovy. Část nově příchozích do pohraničí tvořili tzv. zlatokopové, kterým šlo jenom o zbohatnutí a po nějaké době se vrátili zpět do svého původního bydliště. K znovu osídlování pohraničních oblastí více: ČAPEK, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce.* Brno 2005.

²⁰⁷ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 89, šetření o Zdeně a Gabriele Zierotínové.

nábytek, obrazy a drobné předměty byly převezeny na zámek ve Velkých Losinách. Zemědělský majetek byl rozparcelován mezi drobné vlastníky, nejbližší okolí zámku, park a zahrady získala obec.²⁰⁸

Odlišný postoj zaujali obyvatelé k doktorovi Emerichu Ettlovi, který do Bludova přišel až po skončení války ze Šumperka, kde mu byl zkonfiskován majetek. Působil zde jako obvodní lékař. Když odcházel v červenci 1946, mohl si s sebou vzít všechno lékařské vybavení a jeho zavazadlo smělo vážit víc než obvykle.²⁰⁹

Organizovaný odsun se týkal jen osmi Němců. Většina jich přišla do Bludova až během okupace, a ti buď ještě před koncem války odešli, nebo zde mohli z různých důvodů zůstat, například proto, že žili ve smíšených manželstvích nebo, v případě starých lidí, se jejich příbuzní zavázali, že se o ně postarají. Můžeme také předpokládat, že nějaká část Němců byla odsunuta v rámci divokých odsunů.²¹⁰ Po skončení odsunů zůstalo v Bludově asi 26 Němců, což se přibližuje stavu před válkou.²¹¹

4.3 Politická situace v Bludově

První poválečné volby se konaly 26. května 1946 a znamenaly potvrzení vedoucí pozice komunistické strany v Československu, přestože většina zbylých nekomunistických politických uskupení předpokládala neúspěch KSČ. Získala v českých zemích 40 % (celostátně 31 %) hlasů a 93 poslanců. Druzí skončili národní socialisté, poté strana lidová a na čtvrtém místě sociální demokracie. Na Slovensku zaznamenala značný úspěch Demokratická strana, která tam získala 62 % hlasů (celostátně potom 14 %), komunistická strana na Slovensku neměla takový úspěch jako v českých zemích (30 %, celostátně 6,89 %). Tyto květnové volby se na dobu dalších 44 let staly posledními demokratickými, při nichž byl zachován princip rovného, tajného a přímého volebního práva a kdy se voleb účastnilo více politických stran.

Předvolební boj se rozhořel už na začátku roku 1946. V Bludově dokládá ostří tohoto souboje stížnost strany lidové ze dne 16. dubna 1946 na lživé nařčení od místní organizace KSČ, která vyvěsila na své tabuli veřejné obvinění ČSL z „reakcionářství a zrádcovství na

²⁰⁸ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 233-237.

²⁰⁹ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 11, inv. č. 167, zdravotnictví 1945-1956. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 244.

²¹⁰ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 241.

²¹¹ Podle Hlášení počtu obyvatel ze dne 16. prosince 1947. SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 83.

českém národě.“²¹² Jako důvod je zde uváděno hlasování z 9. května o odstraňování škod z druhé světové války, při kterém se zástupci lidovců vyslovili proti. Strana lidová žádala, aby MNV projednalo na své schůzi lživé osočení, protože komunistická strana jí vytýkala „nedemokratické jednání! Není však jejich jednání nedemokratické, když upírají všem ostatním jakýkoliv projev nesouhlasu s jejich návrhy?“²¹³ Touto tezí je celá stížnost uzavřena. Její autor neúmyslně zachytil podstatu přebírání moci komunistickou stranou, její snahu osočit politické odpůrce.

Novou vládu sestavil Klement Gottwald. Komunisté si podrželi významná ministerstva jako vnětro a zemědělství, čímž získali vhodnou pozici pro zvyšování svého vlivu, a to zejména během provádění pozemkové reformy, která vyvolávala spory mezi jednotlivými stranami. Národní fronta zůstávala i nadále navenek jednotná, nicméně uvnitř převládaly rozpory, které posléze vyústily v únorovou krizi.²¹⁴

Volební výsledky v Bludově se lišily od celostátních, neboť si svoji pozici nejsilnější strany z první republiky udrželi lidovci, které volilo 649 osob. Komunistům přibýlo voličů oproti předcházejícím parlamentním volbám, ale i přesto obsadili až druhé místo (478 hlasů), následovali sociální demokraté (271 hlasů) a národní socialisté (254 hlasů). Složení MNV zůstalo prakticky stejné, pouze se změnil počet členů jednotlivých stran, kdy lidovci měli 12, komunisté 9, sociální demokraté 5 a národní socialisté 4 zastupitele. Předsedou MNV setrval i nadále sociální demokrat Karel Hrycaj.²¹⁵

Volby znamenaly pro bludovské obyvatele vytržení ze života, který byl vyplněn starostmi o zajištění obživy, opravami poničených budov, sháněním potravin a materiálu. Zajisté v obci pozorně sledovali i politické boje a mezinárodní vývoj po válce. Jejich životy silně ovlivnilo katastrofální sucho, které zasáhlo celou střední Evropu v létě 1947. „Od počátku května až do žní bylo [...] trvalé teplé a suché počasí. Po celou dobu ani jednou nezapršelo. Země byla vyprahlá. Následky byly smutné; sklizeň polních plodin po celé republice byla tak chudá, že hrozil hlad.“²¹⁶ Nevlídné počasí mělo za následek pokles zemědělské produkce, ten však souvisel i s pozemkovou reformou a odchodem zkušených německých rolníků, celkově měl nepříznivý dopad na ekonomiku státu. A bludovští také s jistým napětím pozorovali změny ve vládě v únoru 1948.

Únorové události znamenaly obrat v politickém směřování celého státu. Komunistická strana převzala veškerou moc v zemi, o kterou projevovala značný zájem už delší čas,

²¹² SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 71, stížnosti ČSL.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Viz: KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993, str. 57-64.

²¹⁵ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 3, inv. č. 50.

²¹⁶ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 250.

během něhož se snažila omezit politické svobody. Dlouhodobé problémy vyústily 20. února 1948 do podání demise 12 nekomunistických ministrů. Posledním velkým sporem ve vládě se stala otázka kolem Bezpečnosti, která byla pod zásadním vlivem komunistické strany. Během vládního jednání 13. února 1948 došlo i k řešení rozkazu o výměně osmi obvodních velitelů SNB, který vláda přikázala zastavit po dlouhé diskusi a nesouhlasu ministra vnitra Václava Noska a ostatních komunistů.

Vládní krize měla i mezinárodní dopad, do Prahy 19. února přiletěli americký velvyslanec L. Steinhard a náměstek ministra zahraničí Sovětského svazu V. Zorin, který předal Gottwaldovi Stalinův vzkaz, že nemá oddalovat převzetí moci. Demise ministrů, jako reakce na nedodržení vládní dohody ohledně výměny velitelů SNB, nepřinesla očekávaný výsledek. Nekomunistické strany doufaly, že budou vypsány volby, ve kterých komunisté ztratí své pozice a ony naopak na jejich úkor posílí. To by se dalo očekávat v demokratickém systému, kde se vládní krize řeší na úrovni parlamentu, prezidenta a předsedů jednotlivých stran. Nicméně v lidově demokratické republice využili komunisté své převahy v odborových organizacích, které použili jako prostředek nátlaku. Podněcovali zakládání akčních výborů Národní fronty, které měly zajistit odstraňování nepřátelsky laděných osob. Současně strany, jejichž ministři podali demisi, ztratily možnost nějakým způsobem participovat na dění, jelikož opustily instituce, ve kterých dokázaly převážet komunisty. Přitom si ani nezajistily, aby vláda opravdu padla, poněvadž sociální demokracie k tomuto kroku nepřistoupila, takže zůstalo ve funkci 14 ministrů.

Prezident E. Beneš pod tlakem okolností přijal demisi ministrů 25. února a jmenoval novou vládu v čele s K. Gottwaldem, v níž komunisté obsadili 13 ministerstev. Tři ministři byli nestraníci a ostatní členové jiných stran, ve kterých ale představovali skupinu napojenou na komunisty. Československo se tak zapojilo mezi další státy, ve kterých měla neomezenou moc komunistická strana, a přimklo se těsněji k Sovětskému svazu a jeho bloku.²¹⁷

S jakými pocity asi přijímali obyvatelé Bludova tuto zprávu o proměně ve vládě. O jejich nadšení nebo úzkosti se mnoho jistit nedá, zůstaly pouze oficiální zápisy a záznamy. Kronika obecné školy zachycuje změny takto: „Únorovými událostmi se stává r. 1948 nejvýznamnějším rokem v našich dějinách. Dne 25. února t. r. byla postavena v čelo ČSR nová vláda, vláda Klementa Gottwalda, složená z převážné většiny ze zástupců čl. strany komunistické. Tím přechází vedení československého státu do rukou pracujícího lidu. Reakční živly byly z vlády a z Národního shromáždění odstraněny. Košický program se uvádí rychlým postupem ve skutečnost, kořistnické zájmy kapitalistické ustupují zájmům

²¹⁷ Únorové události roku 1948 jsou se všemi souvislostmi a příčinami, které vedly k vládním změnám, nanejvýš detailně zachyceny v knize KAPLAN, Karel. *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997.

pracujících, kteří nastupují ve svá přirozená práva. Všichni členové učitelského sboru pochopili správně smysl únorových událostí, zaujali kladný postoj k lidově demokratickému režimu a přihlásili se k státotvorné, největší straně politické k čsl. straně komunistické. Přijetí do strany nebylo žádnému z nich odepřeno.“²¹⁸ Kronikář psal pouze o běžných vládních tezích z té doby. Nepřidával do zprávy žádné osobní názory a výroky. Jelikož tento zápis je ze srpna 1948, nemohlo tomu být ani jinak. Pokud by totiž připsal nějaký svůj úsudek, mohl na sebe upozornit, což by mu nepřineslo nic dobrého. Na druhou stranu se mohl s politickou situací opravdu ztotožňovat a věřit, že únorová změna vlády znamenala významný pozitivní zlom.

Akční výbor Národní fronty byl v Bludově ustanoven 29. února, jeho předsedou se stal Břetislav Březina, učitel místní obecné školy. Jako první cíl měl „zajistit dobyté vítězství pracujících po únorových událostech“.²¹⁹ Zároveň „provedl očistu veřejného života v Bludově a bděl nad tím, aby se na různá pracovní místa, hlavně na místa vedoucí, nedostaly živly reakční“,²²⁰ což se mu zdárně povedlo, a obec byla připravena na svoji budovatelskou budoucnost. Tyto kroky přibližuje oznámení místního akčního výboru NF ze dne 29. února 1948 předsedovi MNV, že s okamžitou platností zbavil členství v MNV a radě MNV všechny zástupce strany lidové a národně socialistické. V dokumentu není uveden žádný důvod tohoto kroku. Šlo o odstranění politických odpůrců z funkcí.²²¹

Únorový převrat roku 1948 zásadně ovlivnil vývoj Československa na dobu dalších 41 let. V tomto období docházelo k porušování základních práv např. svobody projevu, kulturní činnost byla omezována cenzurou a nic nenasvědčovalo tomu, že by se situace mohla změnit a přiblížit se rozvoji v státech západní Evropy.

4. 4 Habermannův případ

V nedávné době se začalo mluvit o květnových událostech roku 1945 v Bludově. V tom čase přišel o život jeden z bludovských Němců, jeho smrt inspirovala napsání knihy o zločinech páchaných v posledních chvílích války. Podle námětu knihy vznikl v roce 2010 film, který nepatří mezi neúspěšné, spíše naopak. Jenže filmové zpracování není kopií historických skutečností, což vede k určitému zkreslení.

²¹⁸ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 50.

²¹⁹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 256.

²²⁰ Tamtéž, str. 257.

²²¹ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 68, členové MNV a komisí 1945-1960.

Hubert Habermann vlastnil v Bludově mlýn a pilu, patřil tudíž mezi lépe situované obyvatele Bludova. Možná i tato skutečnost ho stála život, ale detaily jeho smrti nejsou už dnes bohužel zjištělné. K jeho zavraždění se až v roce 1950 přiznal Jiří Pazour. Tehdy vdova po H. Habermannovi Aurélie, která byla odsunuta na podzim 1945 společně se svými dvěma dcerami, požádala o prošetření smrti svého manžela, aby mohla dostávat vdovský důchod. Na tuto událost se vztahoval zvláštní zákon z května 1946, ten zaručoval beztrestnost na činy, které se udály v období od 30. září 1938 do 28. října 1945 a měly za cíl znovuzískání svobody a obnovu Československa. Z toho důvodu soud zastavil proti Jiřímu Pazourovi trestní řízení. Nikdy nebyl za své jednání potrestán.

Knižní a filmové zpracování²²² příběhu zachovává pouze základní fakt, Habermannovu smrt, a samozřejmě obecné historické souvislosti, jako je obsazení pohraničí apod. Ostatní údaje autor knihy beletristicky upravil, nemůžeme mu to však mít za zlé, jelikož jako autor má právo na úpravy a jeho práce se nesnaží o přesné zachycení historických faktů. Film Habermannův mlýn dovádí celou událost až do krajností, např. kdy je Habermannova manželka po návratu z koncentračního tábora ihned zařazena do odsunu Němců. Samozřejmě na některých místech mohlo dojít i k takovým činům, avšak tento případ mezi ně nepatří. Filmu bývají vytýkány i další historické nepřesnosti.

V reakci na film vyšly v novinách dva články,²²³ které se snaží uvést pravdivé údaje a informovat čtenáře o faktickém průběhu celého příběhu. Nástin základních údajů bez zabíhání do podrobností je následující: Hubert Habermann pocházel ze smíšeného manželství stejně jako jeho manželka Aurélie. Měli spolu čtyři děti, dva syny (Heinrich a Otto) a dvě dcery (Mellita a Anne-Marie). Jeho činnost za války nelze objasnit, jelikož se nezachovaly žádné dokumenty, tudíž nemůže být vyvráceno ani prokázáno tvrzení, že mlel mouku na černo, na druhou stranu není důvod tomu nevěřit. Jak je uvedeno výše, pravděpodobně 8. května přišel o život, když ho revoluční garda odváděla do lázní k výslechu před revoluční Okresní národní výbor (ONV). Jeho tělo poté hodil vrah za pomoci ještě jednoho muže do Moravy, vyplavalo o několik vesnic dále po proudu (u obce Leština). Přesto se neví, kde je pochováno, což zavedlo příčinu k domněnce, že ho upálili v kotli v místních lázních pod vedením jejich majitele Zdeňka Pospíšila (v knize a filmu vystupuje jako pan Pospíchal, vlastník hotelu).²²⁴

²²² Kniha: URBAN, Josef. *Habermannův mlýn*. Ostrava 2010, 2. vydání. Film natočil Juraj Herz, premiéru měl 7. října 2010.

²²³ Články vyšly 4. října 2010 v Šumperském a Jesenickém deníku od Stanislavy Rybičkové a v Lidových novinách 12. října 2010 od Stanislava Balíka ml., poté byly přetištěny v místním časopisu Bludovan v listopadu 2010. Oba články byly napsány jako reakce na premiéru filmu Habermannův mlýn.

²²⁴ Z rozhovoru s paní Z. Fričovou ze dne 14. listopadu 2010.

V knižním a filmovém zpracování má každý autor právo na částečnou úpravu děje podle svých potřeb, může konstatovat, že se nějakou událostí pouze inspiroval. V tomto případě ovšem nedošlo k velkým změnám, tudíž si obyvatelé Bludova mohou představit pod filmovými postavami i ty konkrétní, eventuálně i jejich potomky, což se často těchto osob přímo dotýká.

4.5 Společnost a škola

Po skončení války docházelo k postupné obnově každodenního života. Od konce května začala fungovat pošta, od léta 1945 úřadovala Sbor národní bezpečnosti (SNB). Čítala jednoho velitele a čtyř příslušníky. Dne 18. června 1945 napsal její velitel místnímu národnímu výboru dopis určený k veřejnému vyhlášení, ve kterém dával na vědomí fungování a umístění stanice SNB. Dále uváděl oblasti jejího působení, že „přijímá nyní veškerá udání politická i trestní. Obyvatelstvo se proto vyzývá, aby ve vlastním zájmu a k očištění veřejného života, veškerá udání podávala případ od případu na této stanici a to buď ústně nebo písemně. Udání při politické věci a proti kolaborantům a udavačům Gestapu, budou od každého protokolovány, písemná udání musí být čitelně podepsána plným jménem a opatřena přesnou adresou. Na anonymní udání nebude brán zřetel.“²²⁵ Velitel tedy dával na vědomí vznik nebo spíše obnovení bezpečnostních složek v obci, reflektoval ale v oznámení pouze udávání, a ostatní problémy jako třeba krádeže nebo nějaké spory nechal bez povšimnutí. Tento dopis příznačně ukazuje na současné problémy a hlavní starosti lidí, které souvisely pouze s potrestáním činů z doby okupace a války spojených s pomocí Němcům. Vše ostatní stálo nejspíš mimo oblast zájmu, samozřejmě kromě opravování budov a opětovného vracení se k životu, ale i tato aktivita měla pozvolné kroky podle toho, jak se stabilizoval celý stát.

Obyvatelé opravili Němci zničené mosty přes Moravu. Vše v okolí nasvědčovalo, že se politická situace změnila a že tudíž může dojít k pozvolnému obnovování společenského života, činnosti spolků, které se nemohly za okupace realizovat. Bludovští získali zpět vše, o co před nedávnou dobou přišli. Už nebudou utlačováni od německých spoluobčanů, nehrozily jim již žádné postihy a nemuseli se bát o vlastní život. Velmi pozitivně pociťovali návrat do Československé republiky. Předešlou dobu připomínal jen lístkový systém, který v Československu zanikl až v roce 1953 v rámci měnové reformy. Místní národní výbor řešil problémy se zásobováním svépomocí, kdy sháněl potraviny prostřednictvím pověřeného člena

²²⁵ SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 73, zřízení četnické stanice.

různě po okolí. I sedláci, kteří byli vyhnáni ze svých statků a nyní se na ně vraceli, neměli dost zásob, ani na setbu, jelikož žádné nenašli.²²⁶

Poslední zbytky hmatatelných připomínek na uplynulých šest let zmizely s výměnou peněz, která proběhla 30. října 1945. Říšské marky se vyměňovaly v kurzu 1 RM za 10 Kčs, protektorátní koruny 1:1. Peníze v hotovosti si mohl člověk směnit do hodnoty 500 Kčs. Vše ostatní převyšující tuto částku muselo být uloženo na vázané vklady.²²⁷

Jako pozůstatek z doby války zde zůstal berlínský archiv s matrikami narozených, oddaných a zemřelých, který byl do prostor bludovského zámku přemístěn v roce 1944 během bombardování Berlína spojeneckými letadly. Spolu s ním tehdy přišli i pracovníci matričního úřadu, kteří vyřizovali žádosti berlínských obyvatel. Archiv zabíral celé jedno patro v jižním křídle zámku, úředníci nejspíše bydleli v některém blízkém domě, možná dokonce i na samotném zámku, nicméně o tom není nikde zmínka, s největší pravděpodobností odešli ještě před koncem války. V létě 1945 musel být archiv zabezpečen proti případným krádežím. Odvezen byl až v roce 1951.²²⁸ Velké nepříjemnosti z něho pro obyvatele neplynuly, jelikož jim nikterak nepřekážel a sami se starali spíše o obnovu poničené obce než o nějaký archiv na zámku. Jediný pro koho znamenal nejspíš komplikace byl MNV, protože musel zajistit jeho uzavření a zabezpečení. Prostory zámku se stejně až do roku 1951 nevyužívaly.

Oběť druhé světové války farář Karel Dřimal, který zemřel na konci války v terezínském vězení, obdržel in memoriam válečný kříž. Vzpomínková akce proběhla 5. července 1947, kdy byl kříž předán jeho příbuzným.²²⁹ Novým farářem se stal bývalý kaplan Oldřich Koutný. V letech po osvobození se na Vánoce stavěl na rozcestí před kostelem vánoční strom republiky, byl to asi 10 metrů vysoký smrk. Pod ním umístil MNV pokladničku, a peníze z ní vybrané předal Okresní péči o mládež v Šumperku.²³⁰

Vyučování přerušené ubytováním sovětských jednotek v budově školy pokračovalo po jejich odchodu až do 15. července, aby se ve výuce dohnal ztracený čas. Správa místních škol se rozdělila, ředitelem obecné školy se stal Václav Blažek a měšťanskou převzal František Escher, který byl ale nejmladší z učitelského sboru.²³¹ Měšťanská škola zároveň obnovila svou činnost, za nacistické okupace fungovat nemohla. Schopní žáci šesté, sedmé

²²⁶ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 220-221.

²²⁷ Tamtéž, str. 222-223.

²²⁸ Tamtéž, str. 187-188. SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 5, inv. č. 81, archiv.

²²⁹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 249-250.

²³⁰ Tamtéž, str. 308.

²³¹ Podle kroniky byl ustanoven ředitelem z toho důvodu, že za svoji odbojovou činnost v době války strávil nějakou dobu ve vězení. Kronikář toto vidí jako špatnou a nepromyšlenou věc.

a osmé třídy byly přeřazeni do prvního, druhého a třetího ročníku měšťanky, jednalo se o 154 dětí.²³²

Protože koncem války byla školní budova z roku 1908 vážně poškozena muselo se přikročit k její opravě. Zároveň došlo i k určité modernizaci, kdy bylo do všech tříd zavedeno ústřední topení, vodovod a školní rozhlas. Bohužel nedostačoval materiál, kvůli čemuž se práce velmi protáhly. Jelikož ústřední topení nefungovalo a bylo ho potřeba zbourat a postavit znovu, probíhalo vyučování během zimy 1947-1948 pouze v jedné ze tříd, kde zůstala ještě kachlová kamna, a ve staré škole. Všechny stavební úpravy skončily a školní rok poté proběhl už bez vážnějších problémů.²³³

V poválečných letech převládala stále špatná zásobovací situace a nedostatek surovin, tudíž, když došlo uhlí už v lednu 1947, musela výuka probíhat pouze v jedné třídě, kde se jednotlivé ročníky postupně střídaly.²³⁴ Zároveň v tomto období docházelo k velkým změnám v personálním obsazení, poněvadž se hodně učitelů neustále stěhovalo. Ve školním roce 1945-1946 byl přeložen ředitel měšťanské školy František Escher na jinou školu. Jeho místo zaujal Jan Šaj s nástupem od 1. února 1946.²³⁵

Jako za první republiky žáci a učitelé slavili a připomínali si různá významná výročí, jako narozeniny a úmrtí prezidenta osvoboditele Tomáše Garrigue Masaryka, narozeniny prezidenta budovatele Edvarda Beneše apod. Ale přibýly i takové oslavy jako narozeniny J. V. Stalina, výročí založení Rudé armády, ale na druhé straně i výročí úmrtí amerického prezidenta Roosevelta. To dozajista koresponduje s dobou, kdy ještě nebyl přesně vyhraněn politický kurz, jakým by se měla československá republika ubírat.²³⁶

Novinkou pro děti školou povinné bylo zavedení poradny pro volbu povolání, která měla nasměrovat žáky odcházející ze školy do oborů potřebných pro ekonomiku jednotlivých regionů i celého státu. Když se odborníci zabývali touto problematikou, zjistili, že žáci odcházejí na jiné obory, než je z hlediska trhu práce potřebné, což vedlo Státní úřad plánovací k vydání směrnice, na která odvětví by se studenti měli orientovat.²³⁷

Opakoval se scénář, který proběhl po skončení první světové války. A sice nedostatek učebnic a učebních pomůcek, popřípadě jejich nevhodnost k výuce v obnoveném Československu. Načež navazuje obecná snaha tyto poměry zlepšit nákupem nového vybavení.

²³² SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 14-15.

²³³ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 3, Kronika Obecné školy v Bludově 1938-1951, str. 47-48.

²³⁴ Tamtéž, str. 40.

²³⁵ SOkA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 32.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž, KALINOVÁ, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby...*, str. 78-84.

Učitelé také přiložili ruku k dílu při formování lidové demokracie, a to zejména dobrovolnými brigádami v zemědělství, například při sklizni cukrovky.²³⁸

Ihned po převratu obnovily svoji činnost místní tělovýchovné spolky Sokol a Orel. Uspořádaly několik cvičení a zábav, přičemž za něž získaly finanční prostředky, které se jim mohly hodit do budoucí doby. Tělovýchovné jednotě Sokol byla navracena sokolovna, kde za nashromážděné peníze nechala vybudovat ústřední vytápění, aby se dalo lépe cvičit i v zimních měsících. V popřevratových chvílích začala v Bludově působit i nová organizace Svaz československé mládeže, SČM.²³⁹

Znovu byla otevřena také obecní knihovna, půjčovalo se opět od začátku roku 1946. Správy knihovny se ujal učitel zdejší obecné školy Jan Stejskal. S pílí a obětavostí obnovil poškozené knihy a pečlivě se staral o její svazky, řádné fungování a půjčování obyvatelům. Knihovna byla ve špatné stavu, během okupace přišla o 500 knižních titulů. Na konci roku 1945 došlo ke sloučení se sokolskou knihovnou, a tím se navýšil počet knih. Na jejím rozvoji se podíleli i místní organizace a jednotlivci, celkem za rok 1946 darovali 216 svazků. V roce 1951 měla knihovna už 2 463 publikací, čímž výrazně překročila počty knih z první republiky, a navštěvovalo ji 380 čtenářů.²⁴⁰ V červnu 1946 začalo opět promítat kino. Neprovozoval ho už Sokol, ale Československý státní film. Zůstal na svém místě v sokolovně, používal se dále starý promítací přístroj.²⁴¹

S novým politickým uspořádáním přišlo i čerstvé odhodlání pustit se do úprav obce, oprav částí, které válka poničila, a zároveň do jejích vylepšování. Využívalo se nedávných změn v držení majetku. V roce 1947 získal sportovní klub pozemek u zámku na nové fotbalové hřiště. Jeho stavba se ale dlouho odkládala a postaveno bylo až v roce 1953.²⁴²

Nadšení spojené s rekonstruováním, spravováním a navracením zpět k životu vyplňovalo všední dny. V tomto období zatím nedocházelo k velkému budování nových věcí, pouze pro učitele byl postaven nový dům se čtyřmi bytovými jednotkami, který částečně vyřešil špatnou situaci právě s jejich ubytováním. První z nich se do domu nastěhoval na podzim 1948. Byty patřily ve své době k nejlépe a nejkompletněji vybaveným v celém Bludově, v každém z nich byla kuchyň, dva pokoje, obývací pokoj, koupelna, splachovací

²³⁸ SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960.

²³⁹ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 229-231.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž, str. 296-297.

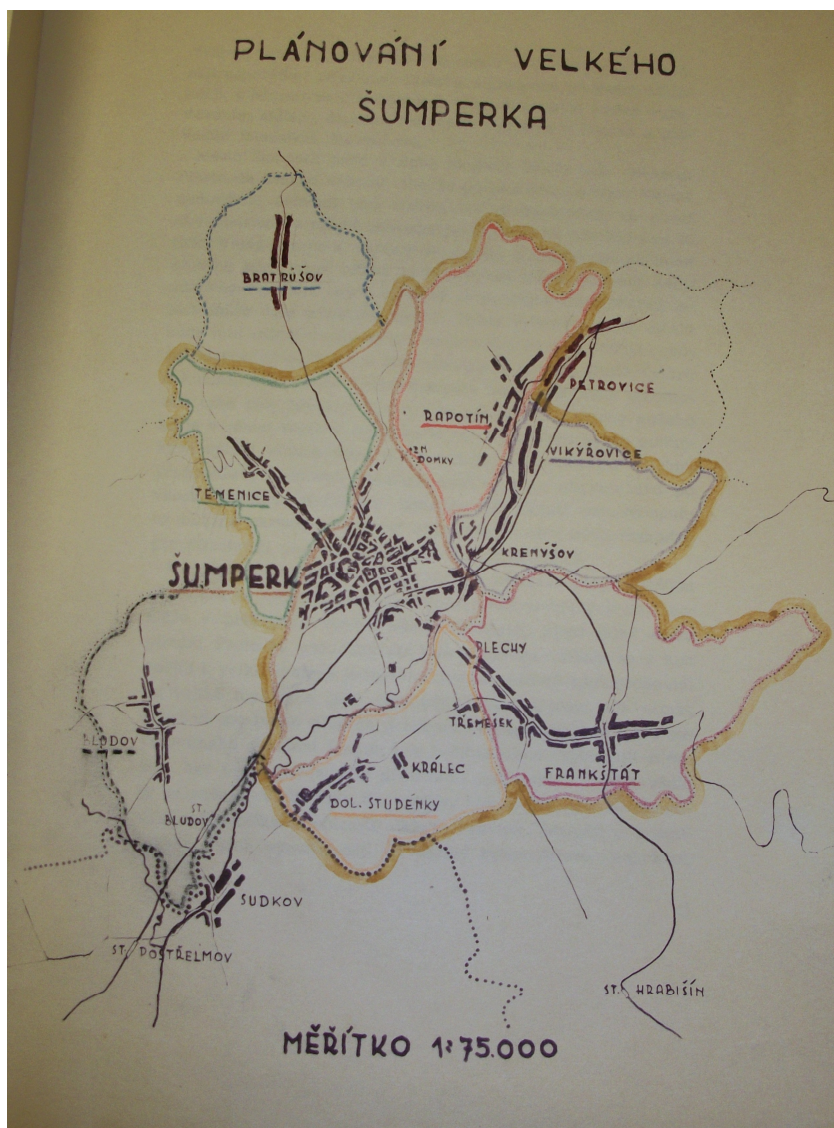
²⁴² Tamtéž, str. 251-252.

záchod a balkon. Učitelé o ně měli samozřejmě velký zájem, ale nemohlo se dostat na všechny.²⁴³

Objevovaly se také různé nápady na zlepšení poměrů. Ze Šumperka přišel v dubnu 1948 návrh na vznik Velkého Šumperka, kam měly být připojeny všechny okolní obce. MNV Bludov tento projekt odmítl, jelikož vzdálenost od Šumperka představovala podstatný problém. Nakonec byla celá rozšiřovací akce uskutečněna v menším měřítku a připojily se jen některé obce (Temeňnice, Bratrušov).²⁴⁴

Dlouho se snažil MNV o přidělení obvodního lékaře. Pokusy, aby se po osvobození vrátil do Bludova MUDr. Miroslav Sloupenský, který odešel v říjnu 1939, skončily

neúspěšně. MUDr. M. Sloupenský dojížděl pouze dva dny v týdnu do lázní, kde vykonával lékařskou praxi. Následně v obci ordinoval MUDr. E. Ettl, kterého si obyvatelé oblíbili, ale po jeho odchodu v obci jiný doktor nebyl. Pro MNV představoval velký problém najít nového obvodního lékaře, protože mu nemohl poskytnout „výhodný byt a prostory pro ordinaci (požadavky [žadatelů] nebyly skromné)“.²⁴⁵ Nakonec byl dekretem určen MUDr. Karel Boleslav, který původně pracoval v nemocnici v Brně, a začal v obci působit od září 1946.

Obr. 10: Návrh Velkého Šumperka. SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 3, inv. č. 48, návrh na vytvoření velkého Šumperka.

²⁴³ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 247-249.

²⁴⁴ SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 3, inv. č. 48, návrh na vytvoření velkého Šumperka.

²⁴⁵ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 245.

V mezidobí byl prováděním lékařské služby pověřen doktor z Postřelmovy.²⁴⁶ Jestli k němu pacienti z Bludova opravdu chodili, nevíme, možná navštěvovali spíše některého lékaře v Šumperku, protože tam jich po osvobození přišlo větší množství.

Nicméně na zdraví obyvatel bylo dbáno, jak to také dokazuje příklad poradny pro matky a děti. Místní národní výbor dostal důrazný dopis od Okresní péče o mládež v Šumperku: „Okresní péče o mládež v Šumperku Vás tímto důtklivě žádá, abyste nám během 14 dní dali do pořádku místnosti pro lékařskou poradnu matek a dětí. Buď v místnostech bývalé poradny matek a dětí [...], které je třeba vymalovat, nebo v domě Vašeho starobince, kde je třeba zasklít okna, natřít okna, vymalovat, aspoň vybělřit dolní chodbu a záchod, aby poradna odpovídala nejprimitivnějším hygienickým předpisům. [...] Vaše obec je na okrese poměrně největší a Vy budete mezi posledními obcemi. Ostatní obce již mají poradny ve vzorném pořádku [...]. Na nás tlačí nadřízené úřady, a proto doufáme, že nám po 14 dnech oznámíte, že je všechno hotovo. Vždyť to neděláte pro nás, ale pro sebe a své maminky a děti.“²⁴⁷ Dopis je z března 1946 a můžeme v něm najít několik charakteristik doby. První příznačné vystižení období je problém s nedostatkem materiálu, kdy pro fungování v tomto případě poradny muselo stačit i jen základní vybavení. S tímto souvisela i druhá typická věc, že docházelo k ustalování a uklidňování každodenního života a kontaktů mezi lidmi, a to v podmínkách určitého provizoria. Zároveň bylo pomáháno lidem potřebným, což okupace a druhá světová válka částečně přerušila. Posledním výstižným rysem doby bylo stabilní fungování úřadů, které zejména v květnových dnech měly velmi složité působení. V Šumperku musely vlastně začínat od nuly. Jelikož byl téměř čistě německý a za války v něm sídlil landrát.

I hospodářská sféra se obnovila. Na předválečnou činnost navázal Stonův podnik na výrobu zemědělských strojů. Před válkou zaměstnával asi 12, po ní jenom 4 dělníky. V březnu 1948 byla firma znárodněna, majiteli zůstaly jenom obytné prostory pro něho a jeho rodinu. Od roku 1949 nesla název Ústředí pro mechanizaci zemědělství, postupně došlo k rozšiřování, a o rok později měla už 110 zaměstnanců.²⁴⁸ I bludovské lázně uvedl jejich vlastník Zdeněk Pospíšil opět do provozu, neboť během války v nich byl umístěn vojenský lazaret. Po únorovém převratu došlo k jejich znárodnění a majitel spolu se svými dvěma staršími syny byli odsouzeni za velezradu. Od roku 1949 žilo necelý rok v prostoru lázní asi

²⁴⁶ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 244-245. SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 11, inv. č. 167.

²⁴⁷ SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 11, inv. č. 167, č. j. 1457/712-46.

²⁴⁸ SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 277-278.

150 řeckých dětí s učiteli, kteří odešli ze své země, v níž probíhala občanské války. Poté zde byla zřízena ozdravovna pro děti léčící se ze srdečních chorob.²⁴⁹

V Bludově existovalo v této době šest obchodů se smíšeným zbožím, dva se střížným zbožím, čtyři řeznické obchody, jeden obchod s papírem a psacími potřebami, osm hostinců, dva pekaři, zámečnická dílna a správkárna kol, živnost měl zřízenou malíř a natěrač. Část z nich byla po roce 1948 združstevněna, zbytek zanikl, jelikož jejich majitelé nechtěli vstoupit do družstva a raději obchod zavřeli. Ze tří obchodů se smíšeným zbožím vzniklo družstvo Pramen. Čtyři hostince byly začleněny do komunálního podniku. Pekař zde nezůstal ani jeden, pečivo se dováželo z družstevní pekárny v Šumperku.²⁵⁰ Chod bludovské mlékárny převzalo ihned po osvobození české družstvo, které ji zakládalo. Fungovala až do konce padesátých let 20. století, poté v jejích prostorách sídlil národní podnik Nealko.

Obyvatelé Bludova se ve třech letech, které oddělují osvobození od německé okupace a vládní změnu, nadechli do obnovy demokratického společenského života, založeného na principu rovného s rovným. Tuto zásadu únorový převrat zvrátil. Do každodenního života vnesl strach a obavy. Jeden z prvních zásahů do kulturního prostředí byl zákaz činnosti tělovýchovné jednoty Orel a čtenářsko-zábavního spolku Svatopluk dne 19. března 1948. Jako důvod se udávalo, že většina jejich členů byla funkcionáři ve straně lidové.²⁵¹ S únorovými událostmi došlo k utlumení společenského života, minimálně se nerozvíjel tak jako za první republiky.

²⁴⁹ SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 278-279.

²⁵⁰ Tamtéž, str. 274-275.

²⁵¹ SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 11, inv. č. 189.

Závěr

Doba dvaceti let, která uběhla od vzniku první republiky až do zabránění pohraničních oblastí Hitlerem, se stala poklidným časem pro obyvatele Bludova. Patřili do nového samostatného státu a dokázali také využívat výhod technického pokroku. Na počátku sice měli nepříjemnosti se vznikem tzv. Sudetenlandu a jeho snahou připojit se k tzv. Německému Rakousku, ale tyto problémy zdárně překonali.

Během dvacátých let se obec výrazně rozrostla. Postavilo se několik nových domů, upravila se náves, vybuďovala se kanalizace. Zvýšil se počet elektrického pouličního osvětlení. Nově zbudované lázně lákaly jako turistický cíl jak domácí, tak i zahraniční pacienti. Škola dostala nový název po prezidentu „osvoboditeli“ a nového ředitele školy, který vystřídal 20 let ředitelujícího Františka Lehara.

Proběhlo několikero voleb, v nichž měli hlasovací právo občané starší 21 let bez ohledu na pohlaví, muži i ženy, jako ostatně v celé republice. Prakticky ve všech volbách, které se uskutečnily během těchto dvaceti let, získávala nejvíce hlasů strana lidová, kromě prvních voleb, které vyhrála sociální demokracie. I přes silnou podporu obyvatel, obsadili lidovci pozici starosty až v posledním období před okupací, jinak se ostatní strany vždy dohodly proti nim a zvolily ho ze svého středu, tak také vznikala obecní rada. Mezi přední strany v obci patřili lidovci, sociální demokraté a komunisté. Sociální demokracie dostala ve volbách vždy zhruba o 50 hlasů více než komunistická strana, až na jedinou výjimku, a to byly volby v době hospodářské krize, kdy je komunisté nejen dostihli, ale i předstihli.

V obci pokračoval rozvoj kulturního života z předválečných dob a přibylo i několik novinek, např. kino. To zřídila v obci místní jednota Sokol, nejdříve pouze na němé filmy, poté i na zvukové. Obyvatelé si mohli půjčovat knihy v nově zřízené knihovně, pro žáky a učitele existovala knihovna přímo ve škole. Místní spolky, hlavně tělovýchovné jednoty Sokol a Orel, pořádaly ochotnická divadelní představení s hojnou návštěvností. V jejich režii se konaly ale i jiné akce, jako slavnosti a veřejná cvičení. Členové jednot se zároveň účastnili společných cvičení s okolními spolky. Zvyšoval se například i počet radiopřijímačů v obci, což vypovídá o hospodářském růstu obce.

Vše se změnilo po krachu na newyorské burze, po kterém následovalo období hospodářské krize. Vzrůstající nezaměstnanost pocítili obyvatelé Bludova silně, jelikož převážná část z nich pracovala v textilních továrnách v okolních obcích, popřípadě ve stavebnictví. Ani v této těžké době nezapomínali na potřebné a dobročinnost zůstala důležitou součástí chodu obce. Probíhaly různé ošacovací a mléčné akce, které se zaměřovaly

na děti nezaměstnaných. Největším počinem v pomoci dětem bylo založení organizace Demokracie dětem, která měla zajistit koordinaci prostředků, aby se dostalo na každé dítě. Nepomáhalo se jenom dětem, ale i jejich rodičům. Obec zadávala nebo alespoň přispívala většími částkami na stavby nebo vydláždění silnic, na nichž přednostně dostávali práci místní nezaměstnaní dělníci.

Špatná hospodářská situace ve 30. letech přispěla ke zhoršení mezinárodních vztahů. Hitlerův expanzivní postup a politika appeasementu Velké Británie a Francie vedly k proměně mezinárodní situace a vyvrcholily uzavřením Mnichovské dohody. Pro Bludov měla tato dohoda neblahé důsledky. Nezůstal v okleštěné republice, ale byl připojen jako součást župy Sudety k Německé říši. Od října 1938 až do května 1945 jeho obyvatelé prožívali stejné osudy jako Němci v pohraničních oblastech, mnohdy i horší. Jejich národnost byla česká, a proto Němci se na ně dívali podezíravě a s despektem a utlačovali je.

Zabráním pohraničí končilo období první samostatné republiky. Obyvatelé Bludova to prožívali velmi těžce. Pociťovali smutek a sklíčenost, když jejich obcí procházeli českoslovenští vojáci, kteří se stahovali z pohraničních pevností. Měli slzy v očích, když moc nad jejich obcí přebíral německý důstojník. Obtížně se smiřovali s novinkami, které zaváděly německé úřady do obyčejného života, např. jízda na silnicích vpravo. Někteří z nich nechtěli zůstat v obci, kde byl jejich osud nanejvýš nejistý, a proto odešli do vnitrozemí. Jednalo se hlavně o státní zaměstnance, kteří odchod dostali příkazem, dále pak o několik učitelů a studentů středních škol.

Avšak nakonec se obyvatelé Bludova museli naučit žít s novým státním uspořádáním, kdy jejich nadřízený orgán – landrat v Šumperku – zaváděl do obce německý způsob života. Starostou už nebyl Čech, ale Němec. Obyvatelé byli vystaveni germanizačnímu tlaku, kdy se zavíraly školy, zakazovalo se v úředním styku používat češtinu. V provozu zůstaly jenom obecné školy, čímž děti ztratily možnost získat alespoň střední vzdělání nebo jít někam na vyučení. Zrušeny byly všechny spolky kromě dobrovolných hasičů. Neexistovala žádná možnost kulturního vyžití, nikdo z Čechů se nemohl politicky uplatnit. Prakticky vše ovládali Němci. Z nejlepších a největších statků byli vystěhováni čeští sedláci, aby na usedlosti mohli přijít Němci. Ti si tím zajistili výrobní prostředky pro sebe a převedli českou půdu do německých rukou, čímž získali kontrolu nad zemědělskou produkcí.

S vypuknutím druhé světové války přišly další starosti. Češi sice nemuseli narukovat do armády, ale měli pracovní povinnost. Navíc se i do každodenního života zaváděly nové věci, např. lístkový systém. Rolníci museli odevzdávat povinné zemědělské dodávky.

Bludovští se museli zúčastnit sběru starého papíru, kostí apod. Z lázní byl vytvořen vojenský lazaret.

V obci za první republiky neexistovala německá společenská síť, vznikala tedy až v době okupace, kdy byla založena německá jednotřídní škola, knihovna, vznikla místní skupina NSDAP. Všemi těmito kroky se postupně z české obce stávala německá, alespoň na pohled. Její obyvatelé ale zůstávali stále Čechy, kteří se snažili dát najevo svůj nesouhlas se současným stavem. Jejich formy odporu se lišily, někteří patřili k partyzánským skupinám, někdo naopak dával malou finanční částku při sbírkách na pomoc vojákům, čímž ukazoval svoji nespokojenost.

Šest let trvající německá okupace, kdy neexistoval prakticky žádný český společenský život, skončila 8. května 1945 s příjezdem sovětské armády do obce. Obyvatelé ji vítali s nadšením a vděkem za ukončení těžkého období.

Po skončení války se lidé pouštěli se zápallem do obnovování Československé republiky. V Bludově vznikl místní národní výbor stejně jako na jiných místech státu. Ihned po válce se projevilo nepřátelství k německým spoluobčanům. Celkem 8 bludovských Němců bylo zařazeno do organizovaného odsunu. Nejznámější byla rodina Zierotinova, matka Zdena s dcerou Gabrielou, které se snažily zůstat v republice. Nakonec ale musela Gabriela Zierotinová odejít do Vídně. V poslední době se stala obec známou kvůli případu zabitého mlynáře Habermanna.

Nová politická konstelace ve státě částečně omezovala demokracii. Někdy je proto období po druhé světové válce nazýváno lidovou demokracií nebo také třetí republikou. I přes změněné politické ovzduší chtěli bludovští obyvatelé zejména rekonstruovat svoji poničenou obec. Opravili školu, která byla poškozena na konci války, a další poničené stavby. Spolky obnovily svoji činnost. Začalo se i s výstavbou nových budov, např. domu pro učitele. Obyvatelé se ale museli v této době potýkat s nedostatkem materiálu.

Politická situace v obci se příliš nelišila od té prvorepublikové. V prvním poválečném MNV měli největší sice zastoupení komunisté, ale ve volbách v roce 1946 vyhrála lidová strana, která získala zpět své dřívější pozice. Výsledky květnových parlamentních voleb v Bludově se tedy lišily od těch celostátních, v nichž zvítězila s převahou komunistická strana.

Změnu v držení politické moci přinesl únor 1948, kdy moc přebrala komunistická strana. V Bludově se únorové události projevily vznikem akčního výboru a jeho okamžitým působením, které začalo vyloučením všech lidovců z MNV. S jiným politickým uspořádáním vstupoval Bludov do nového života, spojeného s budováním socialismu.

Obyvatelé Bludova se během probíraných třiceti let museli potýkat s mnoha problémy, ale se vším se časem nějak vypořádali. Samozřejmě každý jednotlivec prožíval události po svém. Politické dějiny působily zásadně na osudy obyvatel malé obce na severní Moravě, jelikož se museli vypořádat s důsledky těchto činů. Nemohla je nijak ovlivnit, musela pouze přijímat následky těchto událostí.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

a) archivní prameny:

Státní okresní archiv Šumperk

- *fond Archiv obce Bludov*
- *fond Místní národní výbor Bludov*
- *fond Národní a střední škola Bludov*
- *fond Německá obecná škola Bludov*

Zemský archiv Opava pob. Olomouc

- *fond Velkostatek Bludov*

b) publikované prameny

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. svazek 1. Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osidlování. Středokluky 2011*

KONEČNÝ, Zdeněk – MAINUŠ, František (ed.). *Osvobození Severomoravského kraje ve světle kronik. Ostrava 1962*

c) statistické přehledy:

Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. Praha 2005

Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Ostrava 1974

Statistický lexikon obcí v republice československé. II. Morava. Praha 1924

Statistický lexikon obcí v republice československé. II. Morava. Praha 1935

d) periodika:

Noviny Moravský Sever

e) vzpomínky pamětnice, korespondence:

Rozhovory s paní Zorou Fričovou ze dní 25. dubna, 24. září a 14. listopadu 2010

Dopis Jana Stejskala Anně Stejskalové ze dne 23. srpna 1944. Archiv autorky

Literatura:

ANTOŠ, Zdeněk. *Blut und Boden – ke „konečnému řešení“ národnostní otázky v sudetské župě*. In: Slezský sborník, roč. 64, Opava 1966, str. 28-57

BALÍK, Stanislav ml., BALÍK Stanislav st. a kol. *Bludovská škola v letech 1657-2008. Almanach ke 100 letům zřízení měšťanky (1908-2008)*. Brno 2008.

BALÍK, Stanislav. *Bludovské zvony*. In: Bludovan, 1999, č. 2, str. 1-2

BALÍK, Stanislav. *Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století do roku 1948 – I. část*. In: Bludovan, 2004, č. 4, str. 7

BALÍK, Stanislav. *Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století do roku 1948 – II. část*. In: Bludovan, 2004, č. 5, str. 11

BALÍK, Stanislav. *Vlasti k oslavě, bližnímu k ochraně – 125 let od založení Sboru dobrovolných hasičů Bludov, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století – III. část*. In: Bludovan, 2004, č. 6, str. 6-7

BALÍK, Stanislav. *Katolický čtenářsko zábavní klub Svatopluk a tělocvičná jednota Orel, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století V. pokračování*. In: Bludovan, 2005, č. 3, str. 6-7

BALÍK, Stanislav. *Katolický čtenářsko zábavní klub Svatopluk a tělocvičná jednota Orel, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století VI. pokračování*. In: Bludovan, 2005, č. 4, str. 6-7

- BALÍK, Stanislav. *Tělovýchovná jednota Sokol v Bludově – první část, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století IX. pokračování*. In: Bludovan, 2005, č. 9, str. 5-7
- BALÍK, Stanislav. *Tělocvičná jednota Sokol v Bludově, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století – X. pokračování*. In: Bludovan, 2005, č. 10, str. 9-12
- BALÍK, Stanislav. *Tělocvičná jednota Sokol v Bludově, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století – XI. pokračování*. In: Bludovan, 2006, č. 1, str. 8-11
- BALÍK, Stanislav. *Hospodářský spolek pro Bludov a okolí, Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století – XIV. pokračování*. In: Bludovan, 2006, č. 4, str. 8-11
- BALÍK, Stanislav. *P. František Alois Ermis. Spolky a spolkový život jejich členů v Bludově od konce 19. století do roku 1948 (XXIV. pokračování)*. In: Bludovan, 2008, č. 1, str. 8-11
- BALÍK, Stanislav ml. *Habermannův lynč a národní sebebičování*. In: Bludovan, 2010, č. 9, str. 10
- BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 – 1945*. Praha 1986
- BARTOŠ, Josef. *Postavení českého obyvatelstva na Severní Moravě za okupace*. Šumperk 1969
- BARTOŠ, Josef. *Národně osvobozené hnutí na Severní Moravě*. Šumperk 1965
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004
- BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš, *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004
- BENEŠ, Zdeněk – KURAL, Václav (ed.). *Rozumět dějinám. Vývoj česko–německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha 2002
- BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945. Plány a rozhodnutí o transferu“ Němců z Československa a Polska*. Praha 2002
- BRŮGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci: 1918-1938*. Praha 2006
- BŘEZINA, Jan. *Paměti obce Bludova*. Vyškov 1927
- BŘEZINA, Jan. *Vlastivěda Moravská, II. Místopis. Šumperský okres, Staroměstský okres, Vízmberský okres*. Brno 1932
- ČAPEK, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno 2005

- DYTRT, Karel. *Bludov. Informační spisek pro návštěvníky severní Moravy*. 1937
- FISCHER, Richard. *Národnostní vývoj na Severní Moravě od roku 1848*. In: Studie z kulturních dějin střední a severní Moravy, Přerov 1942, str. 104-160
- GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha 1988
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí koruny české, svazek XV. a 1938-1945*. Praha a Litomyšl 2006
- GLOTZ, Petr. *Vyhnání. České země jako poučný případ*. Praha a Litomyšl 2006
- JERSÁK, Jan. *Šumpersko 1918-1945*. Šumperk 1946
- KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945-1948*. Praha 1990
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945. 1. část*. Praha 1991
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993
- KAPLAN, Karel. *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997
- KALINOVÁ, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948*. Praha 2004
- KALINOVÁ, Lenka. *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945-1969*. Praha 2007
- KLIMEK, Antonín. *Velká dějiny zemí koruny české, svazek XIII. 1918-1929*. Praha a Litomyšl 2000
- KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí koruny české, svazek XIV. 1929-1938*. Praha a Litomyšl 2002
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. díl A-G*. Praha 1996
- KUČERA, Jaroslav. *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva. Problémy jejich přesného vyčíslení*, Praha 1992
- KUČERA, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha 1992
- KURAL, Václav – RADVANOVSÝ, Zdeněk a kol. *„Sudety“ pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem 2002

- MICHL, Jaroslav. *Nacistické zásahy do české pozemkové držby za okupace*. In: Právně-historické studie 13, Praha 1967, str. 229-251
- NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20.století (I.)*. Praha 2000
- POUZAR, Vladimír (ed.). *Almanach českých šlechtických rodů*. Praha 2004
- RÁKOSNÍK, Jakub. *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. Praha 2008
- RYBIČKOVÁ, Stanislava. *Habermannův mlýn míří do kin. Kdo ale opravdu zabíjel? Deník to zjistil*. In: Bludovan, 2010, č. 9, str. 8-9
- SPURNÝ, František (ed.). *Bludov dříve a nyní*. Bludov 1979
- SPRINGER, Jan. *Konec odboje Sudetenlandského*. Šumperk 1933
- STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha 1992
- STANĚK, Tomáš. *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Praha 2005
- TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus a československá strana lidová v letech 1918-1938*, Praha 1990
- TRAPL, Miloš. *Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“)*. In: Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918-1938, Olomouc 2001, str. 13-29
- ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. Pelhřimov 2009
- Šumpersko. Obraz národních, kulturních, národohospodářských a sociál. poměrů*. 1927
- VRBATA, Jaroslav. *Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938-1945*. In: Sborník archivních prací, roč. XII/2/1962, str. 45-67
- ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva říšské župě Sudety (1938-1945)*. Praha 2001

Seznam zkratek

AO – archiv obce

ČSL – Československá strana lidová

ČSR – Československá republika

KSČ – Komunistická strana Československa

MNV – místní národní výbor

NF – Národní fronta

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
(Národně socialistická německá dělnická strana)

NV – Národní výbor

SdP – Sudetendeutsche Partei
(Sudetoněmecká strana)

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOkA – státní okresní archiv

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA –United States of America
(Spojené státy americké)

Přílohy

Seznam příloh

- Obrázek č. 1:** Mapka Bludova a okolí. Zdroj: SOKA Šumperk, fond Národní a střední škola Bludov, inv. č. 6, Kronika Měšťanské školy Masarykovy v Bludově 1944-1960, str. 3.
- Obrázek č. 2:** Národnostní poměry. Převzato z BARTOŠ, Josef. *Postavení českého obyvatelstva na Severní Moravě za okupace*. 1969, str. 33.
- Obrázek č. 3:** Památník obětem válek. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 4:** Upoutávka na výstavu. Noviny Moravský Sever zde dne 18. září 1936.
- Obrázek č. 5:** Bludovské lázně. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 78.
- Obrázek č. 6:** Prezident E. Beneš vítán na bludovském nádraží. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, str. 89.
- Obrázek č. 7:** Volební lístek. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, karton č. 47, inv. č. 99.
- Obrázek č. 8:** Amtsleiter Josef Erben. SOKA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno.
- Obrázek č. 9:** Německá jednotřídní škola. SOKA Šumperk, fond Německá obecná škola Bludov, inv. č. 1, Schulgedenkbuch, 1. Volksschule in Blauda 1939-1945, nečíslováno.
- Obrázek č. 10:** Návrh Velkého Šumperka. SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, karton č. 3, inv. č. 48, návrh na vytvoření velkého Šumperka.
- Obrázek č. 11:** Bývalá tzv. stará škola, dnes obecní úřad. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 12:** Kostel sv. Jiří. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 13:** Budova měšťanské školy z roku 1908. Dnes je nazývána jako tzv. stará škola. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 14:** Nová škola. Byla postavena v 80. letech a otevřena v roce 1989. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 15:** Sokolovna. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 16:** Detail pomníku obětem první a druhé světové války. Foto autorka 19. dubna 2010.
- Obrázek č. 17:** Průčelí zámku. Foto autorka 19. dubna 2010.

Obrázek č. 18: Jižní křídlo zámku. Foto autorka 19. dubna 2010.

Obrázek č. 19: Pomník A. Kašpara. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 62.

Obrázek č. 20: Pomník A. Kašpara, současný vzhled. Foto autorka 19. dubna 2010.

Obrázek č. 21: Pohřeb Karla Emanuela Zierotín. SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 59.

Obrázek č. 22: Zdenka Zierotínová se svými dcerami, Margareta, Gabriela a Helena. Archiv autorky.

Obrázek č. 23: Karel Emanuel Zierotín. Archiv autorky.

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel podle národnosti. Číselné údaje podle: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Ostrava 1974, str. 51. Pro léta 1939/40 doplněno z SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 140 a SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 27, Unser Dorfbuch, nečíslováno. Pro 1945 doplněno z SOkA Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, str. 232.

Tabulka č. 2: Počty žáků se škole. Počty podle: BALÍK, Stanislav ml. – BALÍK Stanislav st. a kol. *Bludovská škola v letech 1657-2008. Almanach ke 100 letům zřízení měšťanky (1908-2008)*. Brno 2008, str. 52.